

Smene u RTV Vojvodina
Veliko prolećno čišćenje

Portret savremenika: Slaviša Kokeza
Naličje srpskog fudbala

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF **cena 200 RSD**

01305

9 770353 802002

VREME

broj
1325
26. maj 2016.

**VELIMIR – BATA
ŽIVOJINOVIĆ
(1933 – 2016)**

Modi® JE U MODI!

SVE NAJBOLJE^{OD} JABUKE!

PROIZVEDENO U SRBIJI!

 Modi jabuke

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov,
Slobodan Bubnjević, Sonja Čirić,
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović,
Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 **Zoom:** Zlatno doba i crne fantomke

06 **Smene u Radio-televiziji Vojvodine:**

Veliko prolećno čišćenje

10 **TV manija:** Vojvodina calling

12 **Lični stav:** Đorđe Vukadinović

14 **Portret savremenika:** Slaviša Kokeza

17 Izbeglička kriza:

Izgubljeni na balkanskoj ruti

20 Pretpostavka nevinosti:

Kosmajac i drugi slučajevi

22 **Deca i porodično nasilje:**

Iživljavanje na najslabijima

27 **Nuspojave:** Kineska kopija stida

28 **Školovanje na albanskom jeziku na jugu**

Srbije: Politika umesto obrazovanja

33 **Lisica i ždral:** Šesti razred

KULTURA

34 **In memoriam:**

Velimir – Bata Živojinović (1933–2016)

38 **Umesto nekrologa:**

Preskakanje zlih zadataki

40 **61. Sterijino pozorje:** Gde su granice

43 **Kulturna politika:**

Zapostavljanje i uniženje

44 **Pozorište:** Živ je Aca, umro nije

SVET

48 Članstvo u NATO Crne Gore:

Podeljena država

52 **Hrvatska i Srbija:** Uočite razliku

54 **Predsednički izbori u Austriji:**

Tesan poraz desnice

MOZAIK

56 **Prilog kulturi sećanja:**

"Mala Madera" u londonskom Hajd parku

61 **Navigators:** Levis 5.01

62 **Vreme uživanja:** Putnik

Izbeglice u Beogradu pričaju o torturi mađarske policije. Batinanje do krvi, huškanje policijskih pasa na ljude, upotreba vodenih topova, masovno spaljivanje prtljaga i vikanje: "Go back!" su samo neke od ključnih reči iz tih priča, koje zloslutno podsećaju na svedočenja o odnosu bugarske policije prema izbeglicama

PIŠE: **MIRKO RUDIĆ**

U slučaju poštovanja pretpostavke nevinosti, sve i kad oprostimo udvoričkim i ostalim tabloidima koji su ionako s one strane svakog popravljanja, trebalo bi očekivati da barem najviši državni organi imaju barem malo poštovanja za taj pravni institut. E, pa nemaju ga

PIŠE: **MILOŠ VASIĆ**

Nakon decenije nezavisnosti u Crnoj Gori su suprotstavljene dve slike stvarnosti: ona za međunarodnu upotrebu prikazuje najmanju nekadašnju jugoslovensku republiku kao "lidera integracija u regionu", novu članicu NATO-a i prvu sledeću članicu Evropske unije; na lokalnoj slici vidi se prezadužena, duboko podijeljena država na čijem čelu je isti čovek već dvadeset i sedam godina

PIŠE: **DUŠICA TOMOVIĆ**

Fotografija na naslovnoj strani: Scena iz filma "Vrhovi Zelengore"

Zlatno doba i crne fantomke: Prvi put sa Vučićem na jutrenje. Pa baš pre prvih petlova, i to u kasarni u Nišu

Premijer koji nam obećava rast društvenog proizvoda do četiri odsto otkriva prirodu vlasti jer nema moć da prodre u polusvet fantomki i navijačkih grupa koje sprovode teror

ZORNA KANCELARIJA: VUČIĆ OD PET UJUTRU

Dirljiva je briga Aleksandra Vučića za malog građanina, onog što se u televizijskoj seriji zvao "građanin pokorni". Na konferenciji za štampu u tek protekli utorak obelodanio je, nakon dobijanja titule mandatar za sastav vlade, sve i ništa – "mož' da bidne, a mož' i da ne bidne" – ali tema ovog teksta biće ovo drugo, jer to drugo jasnije govori o njemu i nama.

No pre toga, nešto sasvim drugo, kao kod montipajtonovaca. Vučić je najavio:

"Biće značajnih promena u načinu funkcionisanja vlade. Vladu ćemo da premeštamo. Prvo ću boraviti u Nišu sedam dana. Boraviću u kasarni da ne bih pravio dodatne troškove.

Od 5 ujutru do 8 ujutru primaću građane koji imaju probleme, da bih od 8 sati mogao da se posvetim ostalim obavezama. Posle toga biću spreman da 20 sati primam građane, od 6 ujutru do 22 sata."

Nije baš jasno šta je mandatar hteo da kaže i da li se to odnosi samo na građane Niša. Od 6 ujutru do 10 uveče nema baš dvadeset sati, ali tolika požrtvovanost nije dostojna mog cepidlačenja i verovatno je to neka brzopletica budućeg premijera koji se retko kad i obraća onima koji umeju da računaju.

Na stranu što će, bez ratne opasnosti, da premesti vladu u Niš, kao Nikola Pašić pre sto i kusur godina, ali nismo Vučića valjda birali da bude Saša Janković, zaštitnik građana, kome je u opisu posla da otvori vrata ako mu neko zakuca i u lušatijsko doba, nego smo Vučića birali da dobro naspavan i trezven, obavezno van kasarne, obezbedi Srbiji "zlatno doba" o kome onoliko priča, a koje je par puta pomenuo i u utorak na konferenciji za štampu. Nju je prenosilo pet nacionalnih televizijskih kanala kao da je Mojsije upravo pred njihovim kamerama otkrio ploče s božjim zapovestima.

FANTOMKE I HULIGANI: E, TO VIDITE S NEKIM DRUGIM

Samouvereno je vladao ciframa, vešto odložio odgovor na pitanje o eventualnim koalicijama, obećao je, više puta, dolazak tog "zlatnog doba", ali se taj svetski prvak srpskog prosperiteta, stabilnosti i svakog drugog "mož' da bidne" pokazao u punom svetlu kad je odgovarao na banalno pitanje o tome šta će vlada učiniti da spreči huliganstvo.

Pitanje je stiglo iz redakcije "Insajdera", što je bilo očekivano jer upravo, koliko znam, rade o tome neki serijal, ali odgovor je za sveznalicu Vučićevog tipa bio baš "tuc-muc": u stilu da je to težak problem i da ne može da se reši bez širokog društvenog konsenzusa. On je tu nemoćan. Mašala. Očekivao bih od prosperitetnog premijera odlučan odgovor o tome da će bitange biti pohapšene i da im neće dozvoliti da maltretiraju normalan svet, ali, kao i u slučaju Savamale i fantomki, to je prepustio "organima vlasti", dok se u svemu drugom on predstavlja kao vlast.

Čovek koji nam obećava rast društvenog proizvoda do četiri odsto u narednim "zlatnim godinama" otkriva prirodu vlasti kad pokazuje da nešto "ne mož' da bidne" jer nema moć da prodre u polusvet fantomki i navijačkih grupa koje sprovode teror. Dublja analiza pokazala bi da je reč o nedodirljivim "grupama za pritisak" koje služe "interesnim grupama" i da je to osinje gnezdo u koje ni mandatar ne sme da upre prstom.

Kad mu odgovara, radi političkih poena, "gospodin Kosmajac" (vidi tekst na narednim stranicama ovog broja "Vremena") je najveći narko-diler koga se samo on usuđuje da pomenje, zna ime ubice one nesretne pevačice, ali neće da ga pominje tokom izborne kampanje; ume, dakle, da bude sveznalica, ali muca i prebacuje na neku istragu kad treba jasno da

Foto: Marko Metlaš/ Alo

nam kaže ko je i u čijem interesu navukao ljudima fantomke i kako država misli da se obračuna s navijačkim, huligan-skim grupama koje kontrolišu distribuciju narkotika i reketiraju tuđu imovinu.

ŠTA NAM SE DOGAĐA:

A ŠTA ME PITAŠ?

Postoje različite škole mišljenja o tome zašto se tako rano krenulo u predsedničku izbornu trku. Jedno od originalnijih jeste da je to pokušaj gubitnika na upravo završenim parlamentarnim izborima da zabašure loše rezultate.

Ali, ako vidimo da su kandidature najavili i Tomislav Nikolić, Vojislav Šešelj, Rasim Ljajić i Ivica Dačić, nije baš jasno o kakvim je tu gubitnicima reč. Ipak, i uz svu tradicionalnu nervozu na srpskoj političkoj sceni, ocena o zabašurivanju nemotiviranih izbora ne drži vodu.

Možda se tu, kao što sam već pisao, nešto drugo prikriva i maskira ovom koskom bačenom u srpsku političku arenu godinu dana pre predsedničkih izbora.

Na to isto pitanje – zašto se toliko priča o predsedničkim izborima – koje je voditeljka "Upitnika" na programu Radio-televizije Srbije uputila sociologu Slobodanu Antoniću, ovaj je odgovorio: "Pa zato što me ne pitate ništa o Savamali i fantomkama."

Kad smo već kod Antonića, valja reći da je on u zanimljivom ključu protumačio izjavu Aleksandra Vučića kako mu nije problem da obezbedi 167 glasova u srpskom parlamen-

tu što je dovoljna većina za promenu Ustava Srbije. Po Antoniću, jedna od ustavnih promena mogla bi biti i norma da se predsednik Srbije bira u parlamentu, a ne na opštim izborima.

U tom slučaju kancelarski model upravljanja Srbijom dobio bi i svoj pravni okvir. To bi bilo olakšano ako bi se narodu nekako zgadio najavljeni politički cirkus oko kandidovanja za predsedničku funkciju, cirkus čija je premijera, ukoliko uopšte bude održana, zakazana za pozno proleće 2017. godine.

Ta šatra se već razapinje i pod njom se vežbaju već i autsajderi, poput Saše Mirkovića i Dušana Janjića, koji odnekud veruje da mu od koristi može biti činjenica da ima više političkog staža od celog Vučićevog kabineta.

Ima ona narodna o tome šta se događa s petlom koji pre vremena kukurikne i mislim da je svim pretendentima za to predsedničko mesto, koje možda i neće biti u sadašnjem formatu, uputno da ovaj put poslušaju Vučića koji je rekao da će tom temom da se bavi mesec dana pred izbore.

Daleko od toga da ja mislim da Vučić već sada ne misli o tome, ali dok pokaže karte koje sada drži ispod stola proći će još vremena.

U međuvremenu, hajde da pričamo o fantomkama za koje u intervjuu "Blicu" Matija Bećković, uslikan sa sve šerlockholmskim kačketom na glavi, sluti da će postati deo narodne nošnje.

Inače, onog dana kad je aktuelni predsednik Tomislav Nikolić progovorio o tome da "slučaj Savamala" mora da bude razrešen, ponovo je postao meta tabloida.

VELIKO PROLEĆNO ČIŠĆENJE

Eskalacija problema u Radio-televiziji Vojvodine (RTV) još jednom je pokazala da su mediji ne samo glavni front političkih sukoba, već i mesto na kojem se najlakše uviđa karakter vlasti. Za razliku od dosadašnjih medijskih skandala, u slučaju RTV-a jasno se vide osionost Vučićevog režima i bezobzirnost onih u njegovoj službi

D esetak dana nakon što je smenjen programski direktor Radio-televizije Vojvodine (RTV) Slobodan Arežina, ostavke su dali generalni direktor Srđan Mihajlović, urednica Prvog programa Marjana Jović i zamenica direktora programa Tanja Jorđević. U međuvremenu, preko noći smenjeno je još četrnaestoro urednika, pa je malo reći da je stanje u toj kući vanredno. Sadržaj i koncept programa ubrzano se upodobljavaju željama i potrebama SNS-a, najava emisije "Pravi ugao" Ljubice Gojgić izbačena je iz Dnevnika u 5, ekipa Jutarnjeg programa kompletno je promenjena... Više od 100 zaposlenih u otvorenom pismu, imenom i prezimenom, bezuspešno traži objašnjenje o razlozima ovih promena. Novoizabrano rukovodstvo uporno tvrdi da nikakvog progona neće biti i da je većina smenjenih urednika zapravo "dala ostavke", a pred RTV-om se u ponedeljak 23. maja okupilo nekoliko hiljada ljudi tražeći ostavke Upravnog odbora i ukidanje svih odluka koje su dovele do ove situacije.

NIJE SMENA, NEGOT REPRIZA

Uprkos svemu tome, kao i činjenici da je program RTV-a u poslednjih nekoliko godina bio primer profesionalnosti i inovativnosti, fokus pažnje javnosti se još od

prošle sedmice preusmerava na potpuno drugu stranu – podsećanje da je do smene uredništva došlo i 2011, u vreme prethodnog režima, kako se uporno podseća. "Politika" je recimo, jednu od prvih vesti o RTV-u naslovila sa "Repriza 2011. godine na kadrovskom programu Radio-televizije Vojvodine", a tekst počela konstatacijom da se "tada nije čulo da iza svega stoji politika".

Formalno-pravno, baš kao što je i inače u "Politici" slučaj, tu nije ništa sporno. Te 2011. zaista je došlo do velikog tumbanja u RTV-u. Zbog pada gledanosti, UO RTV-a smenio je generalnog direktora, glavne i odgovorne urednike televizije, radija i informativnog programa, i doveo nekoliko uglednih novinara i novinarki iz Beograda, uglavnom s TV B92. Ono o čemu "Politika" ne piše, a što je ovde izuzetno važno, jeste da je baš ta ekipa novinara bukvalno oživela RTV čineći je jednom od uglednijih medijskih kuća, u kojoj su se poštovali profesionalni standardi, dolazili najugledniji gosti i kojoj su se sve češće okretali čak i gledaoci koji geografski ne spadaju u njenu ciljnu grupu. RTV iz vremena pre 2011. jednostavno nije isti medij kao 2016.

Ipak, ne treba biti slep kod očiju ili neobjektivan: smene 2011. imale su povod u postepenom propadanju RTV-a, ali su

PROTEST: #Podrži RTV održan 23. maja ispred Studija M Radio Novog Sada
Foto: jaroslav Pap / Tanjug

istovremeno bile i politički inspirisane.

U tekstu "Seckanje repa na parče", objavljenom u listu "Danas", na ovu činjenicu upozorava Mihal Ramač: "Problem nije u smeni Arežine i njegovih prethodnika. Problem je u tome što oni dolaze i odlaze po volji Pajtića, Vučića i njihove branše. Demokratska javnost je tu samo ukras ili dosadna muva. Isto joj se piše."

Rukovodeći se iskustvom iz prve ruke, on napominje da su i te 2011. primenjene slične metode, ali da nije bilo protesta: "Smenjivači nisu pominjali ni gledanost ni poslovanje. Koristili su pravo jačeg. Složno su ćutala i sva novinarska društva i udruženja. Valjda vlast zna šta radi... Uzgred, tzv. demokratska javnost, NUNS, UNS,

NDNV i ostali, zgranuti zbog jedne smene, ni reč nisu rekli povodom lanjskog raskolovskog ukidanja redakcija na jezicima nacionalnih manjina u Radio-televiziji Vojvodine. Ko još mari za manjine!"

Za razliku od Ramača, koji o političkoj dimenziji govori smireno i argumentovano, čitav niz novoproglašanih novinara na tu se stvar osvrnuo na potpuno drugačiji način.

Šef deska informativne redakcije Budimir Marković, inače čovek koji se proslavio tvrdnjom da nikome od zaposlenih "neće hvaliti ni dlaka s glave", rekao je za portal Cenzolovka da će ubuduće ipak morati da se radi drugačije: "Moraćemo se potruditi da budemo objektivniji, da imamo izbalansiranu uređivačku politiku na koju neće uticati ni opozicija

ni vlast, ni nevladine organizacije, pa ni Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Ako se za sve ovo izborimo, uspećemo da očuvamo pokrajinski javni servis." Marković je istakao i da "nije tačno da su na RTV došli naprednjaci, već su to profesionalci koji znaju svoj posao".

Vršiteljka dužnosti direktora Slavica Subotić Braun za Cenzolovku je rekla kako "novi urednik ima pravo da bira novi tim", napominjući da su "neki ljudi u Informativnoj redakciji godinama bili neopravdano skrajnuti": "Njima sada dajemo šansu da pokažu da mogu da budu bolji urednici, a tako i da program bude bolji."

Ispalo je, dakle, da su nevladine organizacije i Nezavisno društvo novinara Vojvodine imali fatalan uticaj na RTV, da su poštteni novinari iz političkih razloga

skrajnuti i da je situacija – sve u svemu – katastrofalna. Međutim, svakom ko je u poslednje vreme pogledao bar deset minuta programa ove televizije jasno je da to veze sa životom nema.

SPINOVANJE OČIGLEDNOG

Da bi čitava stvar dobila posebno karikaturnu dimenziju, desilo se da su se ovim povodom oglašila novinarska udruženja za koja je retko ko i čuo, a koja – eto, baš sad – ustaju u odbranu profesionalne časti i ugleda, i to baš novopostavljenih urednika.

Društvo novinara Vojvodine, recimo, ističe da iz saopštenja zbog smena u RTV izbija "svojevrsno licemerstvo" koje "nedvosmisleno ukazuje da je ovde samo reč o odbrani ovako i olako stečenih zvanja

Neumesna poređenja i relativizacije

“Najnovije smene u RTV-u ne mogu nikako porediti sa situacijom iz 2011. godine. Pre svega, prošlonedeljnoj smeni urednika, prethodio je niz postupaka koji ukazuju na pripremu za gušenje nezavisnosti i samostalnosti javnih servisa, sužavanje prostora za slobodu medija i pluralizam medijskih sadržaja. Prvo, to je bilo odugovlačenje, nepoštovanje zakona, zloupotreba procedura i blokiranje izbora dva člana REM u parlamentu koje su predlagale organizacije civilnog društva sa jedne strane, i Skupština AP Vojvodine sa druge”, kaže u razgovoru za “Vreme” Vesna Marjanović, predsednica Odbora za kulturu i informisanje u prošlom sazivu parlamenta.

Ona ističe da je izbor Upravnog odbora RTS-a i RTV-a protekao “uz sumnje u regularnost glasanja u savetu REM, kao i u poštovanje kriterijuma prilikom izbora članova UO, kao i da REM nije odgovorio na brojna pitanja medija, kritičke javnosti i parlamenta”. Za nju, problematični su način, tajming i obrazloženje za smenu celokupnog uređivačkog tima RTV-a.

“Zašto usmeno i noću, zašto svi, zašto pre nego što su konstituisane nadležne institucije u AP Vojvodini, pre svega pokrajinska Skupština? Na osnovu kog zakona je moguće smeniti uređivački tim javnog servisa na osnovu za javnost nedostupnih, možda neformalnih ili privatnih, podataka o rejtinima? Nije javni servis privatna televizija, pa da vlasnik može da uradi šta god mu padne na pamet zbog rejtinga. Ne umanjujući značaj gledanosti, naglašavam da nigde u zakonu o javnim medijskim servisima ne piše da je rejting osnovno merilo za rad javnog servisa. Zakon jasno ističe da je osnovna delatnost javnog servisa u funkciji ostvarivanja javnog interesa za građane, i proizvodnja programa koji za cilj ima ‘ostvarivanje ljudskih prava i sloboda, razmenu ideja i mišljenja, negovanje vrednosti demokratskog društva, unapređivanje političke, polne, međunarodne i verske tolerancije i razumevanja, kao i očuvanje nacionalnog identiteta srpskog naroda i identiteta nacionalnih manjina’. Pa neka pobornici relativizacije, a i UO RTV, objasne koji je uređivački tim više poštovao ova načela? Onaj iz 2011. ili onaj iz 2016? Uz sve pokušaje stvaranja fantomskih i paralelnih novinarskih udruženja, relativizacijama i spinovima, uz apsolutno poštovanje prava i neophodnost da se u demokratskom društvu svakome može uputiti kritika za njegov rad, mislim da su ova poređenja neprimerena, i da bi ozbiljna analiza bila neumoljiva i da bi bila na strani nedavno smenjenih novinara RTV-a.”

i dobro plaćenih pozicija”. Za razliku od UNS-a, NUNS-a i NDNV-a kao reprezentativnih udruženja, koja su – uprkos međusobnim razlikama – sva upozorila da su neprihvatljive ovakve ekspresne smene bez obrazloženja, DNV se samo i isključivo bavi “ostrašćenošću pripadnika nekih novinarskih udruženja”, pripadnošću političkim strankama i “finansijerima njihove delatnosti”.

U međuvremenu, Sindikat novinara Srbije (SINOS) i Profesionalno udruženje novinara Srbije (PROUNS) ocenili su da “pojedina medijska udruženja, koja imaju za cilj zaštitu interesa uske grupe, a ne javnog interesa, sprovode agresivnu kampanju” protiv novog uređivačkog tima RTV-a i pozvali kolege da tu hajku zaustave. Uz pitanja tim udruženjima zašto nisu

reagovala u nekim drugim problematičnim situacijama, SINOS i PROUNS otvorili su i novi deo priče: “Pojedina medijska udruženja i njima bliski sindikati čitali su kada su u prethodnom periodu urednici i mnogi odlični novinari RTV, bez obrazloženja, smenjivani i marginalizovani. Čelne pozicije i astronomske plate pripale su tada novim kadrovima, uglavnom pridošlicama sa B92”, navodi se u saopštenju, uz opasku da je “reprezentativni Sindikat novinara predvodio kolege u RTV koje su se borile protiv ogromnih plata pojedinih ‘novinarskih zvezda’.”

Upravo taj “detalj” na svoj će način obraditi “Informer” u uzbudljivoj storiji o tome kako su “Pajtićevi urednici delili sebi plate od 250.000 do 400.000 dinara”, propraćenoj čak i prigodnim stripom. Na

meti su ovaj put bili Sanda Savić, Danica Vučenić, Igor Božić i Tanja Jordović, koji su – kad bi se samo ili uopšte verovalo “Informeru” – na RTV-u živeli kao bubrezi u loju, dovodeći tu kuću na rub propasti svojim suludim zahtevima.

Potpuno je nevažno što novinarka formata npr. Danice Vučenić ne vredi tih navodnih četvrt miliona dinara mesečno: naprotiv, normalna redakcija na normalnom mestu plaćala bi je zlatnim polugama, uz sve moguće bonuse, povlastice i luksuze. Nevažno je i to što Dragan J. Vučićević po ko zna koji put poimence proganja kolege i javno ih označava kao lopove i muljatore – bez ikakvih konkretnih dokaza, samo radi lične i profesionalne diskreditacije.

Najvažnije je to što se, zahvaljujući tim naklapanjima, tema jednostavno promenila: u danu kada se pred RTV-om demonstriralo zbog smena, pričalo se o nečijim platama, a u trenutku raspada iluzije o nezavisnosti javnih servisa, vraćalo se u prošlost i pričalo kako su i “oni od ranije” radili isto to.

NASLEDNA MEDIJSKA FUNKCIJA

Nije Radio-televizija Vojvodine jedini medij o koji su se ogrešili Demokratska stranka i njeni raznorazni saveznici i sateliti. Koliko god prepreden bio, nije Vučić izmislio ni ucenjivanje medija oglasnim prostorom, ni upotrebu tabloida u dnevno-političke svrhe, ni pozive novinarima i urednicima, baš kao što njegova izmišljotica

Foto: Jaroslav Pap / Tanjug

tina nije ni kadrovanje po državnim medijima. Za sva ta "dostignuća" odgovorni su ljudi iz (nekadašnjeg) vrha DS-a.

Sve to, međutim, ne znači da je naprednjacima i bilo kome ko ih nasledi unapred dozvoljeno da sva ta dostignuća obilato koriste i još pride obogaćuju neslućenim bezobrazlukom. To što je neko nekome onomad došapnuo kako bi urednički kolegijum RTV-a mogao da se promeni, ne abolira one koji danas smenjuju, bez obrazloženja i opravdanja rekonstruišu i pretresaju. Naprotiv. Krivica im je još veća, jer ih izborna pobjeda obavezuje da budu bolji, a ne gori od svojih prethodnika.

No, umesto svega toga, javnost je od Aleksandra Vučića dobila još jednu antologijsku poruku. Upitan o situaciji na RTV-u, premijer je objasnio da smene uredništva nemaju političku pozadinu, ali i da su – gle čuda – takvu pozadinu imale u vreme njegovih prethodnika. "Ja koliko vidim, tamo se stvari po prvi put dešavaju po zakonu. Zašto da budem zabrinut kada se stvari dešavaju po zakonu? Niko ne lupa table, niko ne smenjuje ljude i ne dovodi ljude iz Beograda po partijskoj liniji, kao što su to radili 2008. i 2011. godine."

Da ne bi bilo zabune, on je još naglasio kako ne misli da neko treba da ima "naslednu funkciju", da u javnim preduzećima ne sme da bude "monarhizma" u kojem bi oni koje su postavili Bojan Pajić i Bojan Kostreš "bili negde do kraja života".

Nedim Sejdinović, predsednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine

Štap, šargarepa, nož i pogača

"Poređenje situacije iz 2011. i ove danas je čisto spinovanje. Činjenica da su se u opravdavanje ove političke čistke na RTV-u zdušno uključile skoro sve medijske i novinarske 'veličine' bliske vlastima zapravo ohrabruje, i govori da je protest zaposlenih i domaćih i međunarodnih organizacija doneo bar neke rezultate: bar je 'ovima' malo neugodno u njihovoj osionosti. Vidim da tu tezu o 'reprizi' potura pre svega državna 'Politika', na čelu sa lažnom borkinjom za medijske slobode Lj. Smajlović. Ako su te smene 2011. bile tako katastrofalne, nije mi jasno zašto se niko od smenjenih nije bunio. Zašto se nije bunio UNS i organizovao proteste? Smešno! Činjenica je da je došlo do nekih promena, mislim ostavki, i da je došlo novo rukovodstvo koje je značajno unapredilo rad ove medijske kuće i učinilo ga najbližim onome što bi trebalo da bude javni medijski servis. Kuća se otvorila i angažovala veliki broj mladih, stručnih ljudi koji su uneli novi, mladalački duh i jednu provincijalnu medijsku kuću bez ikakvog uticaja učinili možda najboljim što trenutno postoji u elektronskim medijima u Srbiji. Ovo mnogo više liči na političku čistku koju je sproveo Miloševićev režim na tadašnjoj RTV Novi Sad, kada je sve što je vredelo na tom mediju oterano ili marginalizovano, a mnogi od njih su danas veoma značajni urednici i novinari. Ostali su ili su dovedeni poslušnici koji su vrlo brzo ovu kuću pretvorili u šovinistički i ratnohušakački bastion zla. Druga su vremena, drugi se urednici i novinari teraju, ali metod je isti, i ista je ideološka matrica onih koji vrše čistke, a bogami ima tu i mnogo istih lica", objašnjava u razgovoru za "Vreme" Nedim Sejdinović, predsednik NDNV-a.

"VREME": Više od 100 novinara RTV-a otvoreno se i javno pobunilo protiv onoga sto se događa. Može li takva forma novinarskog bunta da utiče na promenu stvari?

NEDIM SEJDINOVIĆ: Ne znam da li će ovaj bunt promeniti stvari, jer protiv sebe zaista ima višeglavu aždaju koja u ruci drži i štap i šargarepu, i nož i pogaču, i koja ne preza ni od čega da stavi pod kontrolu svaku društvenu poru i spreči bilo kakvu kritiku. Ipak, ovaj bunt pokazuje da još uvek postoji ono što smo mislili da je nestalo u sveopštoj apatiji, a to su hrabrost i solidarnost, i poverenje u vlastitu profesiju i u sebe. To zaista uliva nadu, a ja se iskreno nadam da će ti mladi ljudi ustrajati u svojoj borbi i da sve ovo neće rezultirati njihovom kapitulacijom i, eventualno, odlaskom iz zemlje. Ja imam poverenja u njih, pa i u nas, da nećemo dozvoliti da nama dugo vladaju oni najgori, i da beskonačno demonstriraju nasilje i prostakluk.

Ostali bitni akteri u ovoj priči se za sada nisu oglašili. Regulatorno telo za elektronske medije (REM) ne progovara, baš kao ni Savet REM-a koji je izabrao aktuelni UO RTV-a, time direktno proizvodeći trenutni kaos. Po dobrom starom običaju, nije se čuo ni Ivan Tasovac – čovek kojem je pošlo za rukom da samo nečinjenjem, neoglašavanjem i nemešanjem

u ono što mu je posao, postane verovatno najgori ministar informisanja u istoriji, i to ne samo na prostoru Srbije.

S druge strane, kakvi su i kakve ih znamo – možda je i bolje da čute. Ako se ovako nastavi, začutaćemo ubrzo svi, a od REM-a i Tasovca i do sada je bilo više štetne nego koristi.

TAMARA SKROZZA

Vojvodina calling

Svakako da je poslednjih nedelja Televizija Vojvodine najčešće pominjan primer uticaja politike na rad medija. Sve je počelo smenjivanjem glavnog urednika na inicijativu Upravnog odbora RTV sa nemuštim objašnjenjem – da nije na vreme predao načertanije TV programa za narednu godinu. Usledila je i ostavka direktora, koji je otplovio na neku drugu javnu funkciju, bližu njegovom izvornom, bankarskom poslu. Zatim je usledila detaljna smena urednika "Vesti" i sada kao u priči, sve interesne grupe zakopale su se u rovove i nešto čekaju... Po mom mišljenju, čeka se sastav nove republičke i pokrajinske vlade, kada će se definitivno odlučiti čiji će partijski plen biti RTV.

Ovih dana, novinari pokušavaju da zaštite pokrajinski javni servis od uticaja stranaka, ali je to danas u Srbiji gotovo nemoguća misija. Naprednjaci tvrde da je tek sada RTV lišena epiteja "Pajtićeve televizije". Na protestima zaposlenih su se pojavili pomenuti Pajtić, ali i Tadić što je u izvesnoj meri bila i medveđa usluga, jer su organizatori skupa želeli da se jasno ograde od dnevno-političkih svojatanja njihovog nezadovoljstva novim rukovodstvom. Što bi rekli u Bosni: "Nemoj me više branjiti, matere ti!".

po prirodi stvari zbog geografije i multikulturalnosti odlična spona za dobrosusedske odnose u regionu. Sa treće strane, bilo bi logično da RTS i RTV sarađuju na istom zadatku i zajednički planiraju produkciju i emitovanje programa. Konačno, oba servisa se finansiraju podelom novca od iste takse. Nažalost, u ovoj oblasti sve se svelo na vojvođanski popodnevni Dnevnik koji se emituje na RTS-u. Za tango je verovatno potrebno dvoje, što bi rekao Ivica Dačić.

Protesti zaposlenih u obliku peticija i kontrapeticija na RTV otkrili su postojanje još jedne podele koja je duboko ukorenjena – na domaće i dođoš. Domaći su svi novinari sa stažom na RTV-u, bez obzira za čijeg vakta su dovedeni, a dođoši su oni "plaćenici" iz Beograda što imaju, navodno, ogromne plate i došli su tu, u naš šor, da se prave pametni! Ovde se verovatno misli na niz kvalitetnih novinara i urednika koji su otišli sa Televizije B92 posle njenog naglog zaokreta ka svetu zabave. Verovatno se samo u Srbiji profesionalizam smatra manom, a tabloide je jako zanimalo kolike su im plate i, gle čuda, imaju organizovan prevoz od Beograda do Novog Sada. Ova demagogija se uvek primenjuje kada se javni i privatni sektor sretnu na istom me-

Plašim se da će prva žrtva uticaja politike na RTV biti upravo profesionalizam jer novo rukovodstvo, što se struke tiče, nema impresivne biografije. Druga žrtva, na koju nećemo dugo čekati, biće neka vrsta provincijalizacije pokrajinskog servisa

A šta se, u stvari, dešavalo sa TV Vojvodinom sve ove godine. Išla je iz ruke u ruku posle svakih izbora. Perjanica patriotskog novinarstva iz ratnih godina, medijska udarna pesnica Miloševićevog režima bila je na toliko lošem glasu da je Nenad Čanak u svom istorijskom izlivu besa (verovatno ne jedinom) posle pobede opozicije simbolično rasturio tablu na kojoj je pisalo RTS. Moguće je da se baš tada videlo da se problemi neće završiti. Afirmišući RTV kao samostalniji servis, sve više je prekidana saradnja sa RTS-om što je, po mom mišljenju, bila velika greška. No, pošto je bilo neophodno pojačati atribut vlasti u Pokrajini, ona je morala imati što inokosniji medijski javni servis. To je naša poznata priča o Kurti i Murti.

Ipak, ja bih o RTV voleo da razmišljam kao TV Manijak i pasionirani gledalac prvog, ali i drugog programa na jezicima nacionalnih manjina. Veoma često se u protestima zaposlenih govori o odbrani "programske šeme", odnosno profesionalnim standardima u realizaciji TV programa. Tu se možda i krije niz zamki u uređivanju pokrajinskog medijskog servisa.

Sa jedne strane, on je okrenut lokalnim temama, tamburašima, vrednim paorima i nasmejanim penzionerima koji dodaju život godinama. Da lokalno ne mora biti i provincijalno pokazuje "5-kazanje", gde godinama otkrivamo skrivene biserne ravnice, neobične ljude i običaje prikazane sa mnogo ljubavi.

Sa druge strane, RTV ima ulogu regionalnog medija koji je

stu – bilo da je u pitanju sindikat železare, Gudiš i Kamaraš ili sindikat RTV-a i Igor Božić, Danica Vučenić i Ljubica Gojgić.

A na Vojvodini se zaista videla značajna promena nabolje. Promenjeno je gotovo sve: od izgleda slike, izbora filmova i serija do novih emisija. RTV je u kratkom periodu uspela da proizvede (i oživi) nekoliko sopstvenih brendova. Tu granicu lokalnog medija prešao je zahvaljujući "Državnom poslu", "Dnevniku", "Pravom uglu", "Radaru", novoj sezoni serije "Fazoni i fore" ili dramskoj seriji "Vere i zavere". Veliki deo ovog programa radile su male produkcije za RTV, dakle, eto još "plaćenika i profesionalaca" na delu. Velika je šteta, što nije bilo razmene između RTS i RTV, jer bi mnoge od ovih emisija, makar u repriznom terminu mogli da vide gledaoci van Vojvodine. Takođe, nisam siguran da RTS ima toliko kvalitetnog sadržaja zbog kojeg nije bilo prostora za emisije RTV-a.

Plašim se da će prva žrtva uticaja politike na RTV biti upravo profesionalizam jer novo rukovodstvo, što se struke tiče, nema impresivne biografije. Druga žrtva, na koju nećemo dugo čekati, biće neka vrsta provincijalizacije pokrajinskog servisa, pa ćemo opet gledati raspevane penzionere i pokrajinske političare u iscrpnim TV izveštajima. Model je TV Palma plus gde su sve kamere uperene uvek i samo u Palmu.

Za sada, svi mirno sede u rovovima i čekaju naređenje gde da upere kamere – gde će nići vojvođanska Palma... ¶

U PRODAJI! NAPREDNA KNJIGA DRAGOLJUBA ŽARKOVIĆA

VREME

Ova knjiga nastala je u pokušaju da se iz ugla komentatora društvenih zbivanja opiše period od 2012. do 2015. godine. To je period uspona Aleksandra Vučića i on je, kako se to kaže, glavni junak ove knjige. Iz stotine i stotine tekstova objavljenih u novinama (pretežno u nedeljniku „Vreme“) bez naknadnog dopisivanja nastala je ova hronika. [...] Knjiga sadrži opis i ocene zanimljivih događaja i ljudi. Zanimljivijih nego što bi autor voleo.

168 strana, format A5, meki povez

Dragoljub Žarković
**NAPREDNA
KNJIGA**
Godine uspona
Aleksandra Vučića

Može se nabaviti u redakciji Vremena (radnim danom od 9.30 do 14.30h) po ceni od 800 dinara ili u ovim knjižarama:

BEOGRAD

Delfi knjižare 24 Bulevar kralja Aleksandra 146
Delfi knjižare 10, Kod Vuka Bulevar kralja Aleksandra 92
Apropo Cara Lazara 10
Bestseller 1 Cetinjska 6
Spiri Generala Štefanika 21
Via media Gospodar Jovanova 27
Tačka art Knez Mihailova 35
Delfi knjižare Knez Mihailova 40
Cepter Knez Mihailova 42
Dereta – Knez Knez Mihailova 46
Bigz školstvo – knjižara 1 Kosovska 37
Delfi knjižare 7, SKC Kralja Milana 48
Bestseller 2 Kralja Milana 56
Plavi krug Majke Jevrosime 2
Delfi knjižare 01 Makedonska 12
Delfi knjižare 05 Požeška 118a
Libri Požeška 128a
Bigz školstvo – knjižara 2 Požeška 136
Delfi knjižare 20, Zira Ruzveltova 33
Vulkan – Sremska Sremska 2
Delfi knjižare 02 Stanoja Glavaša 1
Aleksandar Belić, Kolarac Svetogorska 24
Zlatno runo Terazije 38
Delfi knjižare 06 Vulkan – KCB Trg Republike 5
Delfi knjižare 03 Vareška 4, Miljakovac
Delfi knjižare 34 Vase Čarapića 2-4, Meriot
Vulkan – Stadion Zaplanjska 32
Delfi knjižare 31, AVIV Živka Davidovića 86

NOVI BEOGRAD

Delfi knjižare 14 Bulevar Mihajla Pupina 121
Vulkan – Ušće Bulevar Mihajla Pupina 4
Vulkan – Merkator Bulevar Umetnosti 4
Delfi knjižare 21 Gandijeva 21, Imo centar
Vulkan – Delta siti Jurija Gagarina 16

BEOGRAD, ZEMUN

Delfi knjižare 29, Zemun park, Autoput za Novi Sad
Delfi knjižare 16 Glavna 20
Vulkan Glavna 25

BEOGRAD, MLADENOVAC

Prima Kralja Petra 1 – 177

ČAČAK

Delfi knjižare 12 Gradsko šetalište bb

GORNJI MILANOVAC

Delfi knjižare 30 Vojvode Milana 4

JAGODINA

Delfi knjižare 28, Vivi Šoping park, Stevana Ivanovića bb

KRAGUJEVAC

Delfi knjižare 13 Kralja Petra 1
Vulkan – Merkator Bulevar Kraljice Marije 56

KRALJEVO

Delfi knjižare 17 Omladinska 37

KRUŠEVAC

Delfi knjižare 23 Mirka Tomića 89

LOZNICA

Svet knjiga Trg Jovana Cvijića 3

NIŠ

Delfi knjižare 9, Kalča TC Kalča
Delfi knjižare 15 Voždova 4
Vulkan – Merkator Vizantijski bulevar 1
Vulkan – Forum Obrenovićeve 42

NOVI SAD

Vulkan – Merkator Bulevar oslobođenja 102
Bulevar buks Bulevar oslobođenja 60
Delfi knjižare 25, Big C Sentandrejski put 11
Solaris Sutjeska 2, TC Spens
Delfi knjižare 4 Zmaj Jovina 12
Most Prometej Zmaj Jovina 22
Vulkan Zmaj Jovina 24

PANČEVO

Delfi knjižare 18 TC Aviv, Miloša Obrenovića 12
Kulturni centar Pančevo Vojvode Živojina Mišića 4
Riznica Radomira Putnika 6

POŽAREVAC

Delfi knjižare 26 Stari korzo 2

RUMA

Konan – Đuro Šušnjar Veljka Dugoševića 157

SREMSKA MITROVICA

Delfi knjižare 08 Trg Svetog Stefana 32

SUBOTICA

Gradska knjižara “Danilo Kiš”, Rudić 2
Delfi knjižare 22 Korzo 9
Delfi knjižare 35 Segedinski put 88

ŠABAC

Sova Trg Đačkog bataljona 15

UŽICE

Delfi knjižare 27 Trg Svetog Save 46

VALJEVO

Delfi knjižare 11 Kneza Miloša 33

VRŠAC

Delfi knjižare 33 Trg Svetog Teodora Vršackog 5

ZAJEČAR

Kaligraf Svetozara Markovića 26

ZRENJANIN

Delfi knjižare 32 – AVIV Bagljaš Zapad 5

Vučićev najveći poraz

Samo široko i principijelno ujedinjena opozicija ima neke šanse. Sve ostalo je gubitnička strategija i igra mačke i miša kakvu smo gledali poslednjih nekoliko godina. Ili pak mazohističko čekanje da sa istoka ili zapada dođu neke "ljubazne čike" i ratosiljaju nas bede

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Mislim da sam to već rekao u onom (post)izbornom "dnevniku", ali moguće da se zagubilo u mnoštvu teksta i reči. Nije Vučićev najveći poraz u ovim izborima to što nije osvojio "zacrtanih" 50 odsto glasova, niti to što će, zahvaljujući neuspehu projekta obaranja dve-tri liste ispod cenzusa, u parlamentu imati tridesetak poslanika manje. Pa čak nije ni to što je uhvaćen u ozbiljnim prekršajima koji dovode u sumnju rezultate i regularnost čitavog izbornog procesa – već to što je svojim ponašanjem u izbornoj noći praktično ujedinio opoziciju i što je tokom i nakon izbora razotkrio manje-više sve svoje skrivene igrače, trolove i spavače u opozicionim redovima.

Tako je, skoro pa slučajno i nehotice, pukla, odnosno razotkrivena najveća tajna vučićevske Srbije – veća čak i od one čime se to bave premijerov brat i kumovi. A to je tajna da samo široko i principijelno ujedinjena opozicija ima neke šanse. U protivnom, služi samo da jednom autoritarnom poretку pruža privid legitimnosti i da svojim tragikomičnim "gicanjem" kod premijera povećava osećaj zadovoljstva. Zato je on preko svojih medijskih i analitičkih satrapa tu po njega jedino opasnu opciju preventivno i neprekidno gadio kako "građanskoj", tako i "patriotskoj" publici ("novi DOS", "srpski Majdan", "makedonski scenario"), da slučajno nekom ne bi palo na pamet da tim putem krene. I zato se, valjda – evo, pokušavam u tom ludilu da nađem mrvu smisla i sistema – toliko opsesivno i ostrvrio na moju malenkost, osnovano sumnjajući da na tom ujedinjenju radim. (Kao da bi čak i površni čitalac mojih tekstova u "Vremenu" u tom pogledu mogao imati bilo kakvu sumnju.)

Doduše, šta ja imam da se bunim i žalim kad vidim kako su prošli neki drugi? Uzgred, to je strahovito efikasan metod pacifikacije otpora, satkan od kombinacije straha, racionalizacije i (samo)obmane, isprobavan od varšavskog geta, do klasičnih kafanskih izživljavanja i aktuelnog srpskog "društveno-političkog" trenutka. "Ma, čuti i trpi. Uvek može da bude i gore." "Nemoj da ga gledaš u oči." "Možda neće baš tebe." "Možda će da prestane, ako vidi da ne pružaš otpor." "Možda neće ići do kraja." I tako se žrtva naizmenično teši, nada, strahuje i strada, sve dublje tonući u propast i blato, sve izolovanija, sve

usamljenija i sve beznađežnije prepuštena na milost i nemilost svom dželatu.

Upravo tako se u minulom periodu ponašala i srpska demokratska javnost. Tako se dugo vremena ponašao DS, a bogme i moji koalicioni partneri kada ih je, pred kraj kampanje, namirisavši krv, tj. mogućnost da bi mogli biti srušeni ispod cenzusa, uhvatilo u mašinu za mlevenje političkog mesa ("Boško CIA", "Sanda podržala hrvatsku Oluju" itd.).

Bilo je za očekivati da će uzdrmani Vučićev "imperij" uzvratiti udarac i krenuti u kontrolu štete koju je sam napravio. Zato je, iznebuha, "ničim izazvano" i na prvi pogled besmisleno, u optičaj ubačena tema predsedničkih izbora ("baci im kosku, pa neka se međusobno glođu i otimaju oko nje"). No, glavna linija odbrane, tj. napada, ipak je "raskrinkavanje" mračne zavere koju su sklopili "lažni evropejci" i "lažne patriote" protiv jedinog pravog evropejca, patriote i rusofila u liku Aleksandra Vučića.

Bilo je doslovno dirljivo čitati naizmenična upozorenja koja su prorežimski medijski i politički batinaši upućivali čas "patriotama", čas građanistima, "cinkareći" – naročito – Pajtića, Sandu i Boška zbog "neprincipijelne koalicije" koju su sklopili sa onima koji "izdaju Kosovo" i "hoće u NATO", odnosno sa onima koji "ljube Putina" i "mrze pedere". A komični vrhunac u ovom žanru je bilo zabrinuti uvodnik glodura "Informerera" u kojem se direktno obraća Ružici Đinđić i ostalim javnim ličnostima koje su podržale DS.

Isto tako, nimalo ne čudi što se, mimo "službenih lica" zaduženih za plasiranje ovog spina, uvek nađe i dovoljno dokonih ideoloških "entuzijasta" – a koje nije baš lako razlikovati od klasičnih "korisnih idiota", ukoliko u dotičnom slučaju razlike uopšte ima – koji su bili iskreno zbunuti i zgroženi stepenom ideološke nečistote koji je onomad demonstriran u prostorijama RIK-a, kao i na opozicionom skupu na Veliku Subotu – a da i ne govorimo o "blasfemičnom" Pajtićevom pozivu (od kojeg se on sada nepotrebno i neuverljivo pere) da se na ponovljenim izborima glasa za DSS i Dveri. E, sad, ko je ko u tom veselom klupku u sastavu Vulin–Vučela–Cvija–D.J. Vučko–Đuka–Krlje–Pera Luković... Ko je "agent", ko "idealista", a ko

Foto: Blic

cinični oportunist, ostavljam na procenu čitaocu i istoriji. No, to skoro da više nije ni važno, osim za poneku ličnu istoriju i biografiju, da li su akteri sledili svoje materijalne kombinacije, ili svoje ideološke fantazmagorije.

Ček, ček. Zalažem li se ja to za neki postmoderni i "postideološki" melting pot? Ni slučajno. Vrištao sam protiv toga i bio čuvar (ideološke) vatre i onda kada je sav taj "post-izam" bio u modi. Reč je, međutim, o jednoj elementarnoj stvari, koja mi se čini toliko očiglednom da pomišljam kako se neki namereno prave gluvi i slepi. Da bismo, na primer, Teofil Pančić i ja polemicali o "evropskom putu Srbije" i da li je bolji Tito, Putin ili Hilari Klinton, mi moramo imati koliko-toliko uređenu zemlju, koliko-toliko funkcionalne institucije i kakvu-takvu javnost unutar koje se ta pitanja imaju smisla postavljati i oko njih vrediti raspravljati. U protivnom će naša, u principu, značajna rasprava imati smisla koliko i ono čuveno sholastičko pitanje o broju anđela koji mogu stati na vrh igle. Pa, čak i gore od toga. Naša iskrena i za pretpostaviti žestoka polemika imaće praktično istu funkciju kao Pinkovi "rijalitiiji" i više-mesečna tabloidna potera za "ubicom pevačice" – biće šarena kulisa, iza koje "ekipe" (sa i bez fantomki) "rade posao", neko nekoga negde pljačka, neko ruši i prebija, nimalo ne hajući za našu niti za Srbiju na istoku i (ili) zapadu. Ta kulisa se mora pocepati i ta igra do kraja ogoliti. A onda možemo i hoćemo da pričamo o EU, Rusiji, "levici", "desnici", (anti)globalizmu i drugim više ili manje bitnim političkim temama.

Čitajte mi sa usana. Možda to neće biti Bojan. Možda to neće biti Radulović. Možda to neće biti Sanda. Možda tu neću biti ja. Ali, ako uopšte ima šanse da se ovom aktuelnom zlu koje je pritisnulo Srbiju i koje se poput metastaza širi kroz sve sfere

života i institucije ikako stane na put u dogledno vreme, onda je onaj zajednički nastup koji je demonstriran u danima (post) izborne krize jedini put i način. Sve ostalo je gubitnička strategija i igra mačke i miša kakvu smo gledali poslednjih nekoliko godina. Ili, pak, mazohističko čekanje da sa istoka ili zapada dođu neke "ljubazne čike" i ratosiljaju nas bede. Kao što sam već govorio – neće doći. ON im u ovom trenutku odgovara, ili makar ne smeta toliko da bi se još i oko toga cimali u ovom "složenom" trenutku globalnih i međusobnih odnosa. A i kad/ako dođu, doći će sa svojom računicom i svojom agendom na kojoj demokratija u Srbiji, građanske slobode, srpski ekonomski prosperitet i srpski nacionalni interesi neće stajati naročito visoko.

Možda okidač neće biti neka velika, nacionalna tema. Možda pre "Savamala", nego Ustavni sud i Kosovo. I pre neki žandarmi i "fantomke" nego Telekom i PKB. Ali možda najveći efekat svih ovih događaja, veći čak i od – klimavog i još uvek neizvesnog – ujedinjenja opozicije, jeste proces oslobađanja od straha koji je počeo u danima posle 24. aprila. Stara je – valjda – kineska mudrost da i najduži put počinje prvim korakom. Ali isto tako poznato je i da je najteže učiniti prvi korak – pogotovo kada je oslobađanje od straha u pitanju. Sa pokušajem izborne mahinacije i sa rušenjem objekata u Savamali u izbornoj noći Aleksandar Vučić je ostacima srpske opozicije i srpske (skoro-pa-zaklane) javnosti pomogao da taj korak učine. Po svemu sudeći, biće to njegov najveći i jedini doprinos – makar nehotični, neželjeni i nenaмерavani – demokratizaciji i normalizaciji zemlje kojom već četiri godine suvereno i neumereno gospodari.

*Autor je urednik NSPM i poslanik u Skupštini Srbije

Naličje srpskog fudbala

Izborom Slaviše Kokeze na mesto predsednika Fudbalskog saveza Srbije Aleksandar Vučić je formalno preuzeo vođenje ove delatnosti koja istovremeno donosi novac i slavu, ali i umešanost u razne kriminalne radnje. Izgleda da je srpski fudbal konačno dobio predsednika kakvog odavno zaslužuje

Jedan kadar sa Izborne skupštine FSS-a održane u Staroj Pazovi u petak 20. maja treba zapamtiti: to je trenutak kada Tomislav Karadžić, dugogodišnji predsednik, predaje dužnost Slaviši Kokezi, novoizabranom predsedniku, uz zagrljaj i pokušaj tradicionalnog ljubljenja. Tole, kako Srbija tepa Karadžiću, čini se prijateljski zgrabi Kokezu, koji je manji od njega, privuče ga sebi, ali se njih dvojica ipak ne izljube. Izgleda kao da mu Tole nešto šapuće na uvo, ali lice sveže očištanog Kokeze se ne menja.

On odaje utisak čoveka koji je na zadatku koji treba da izvrši. Ako treba da se zagrlji sa čovekom koji ga je okarakterisao kao dileru i podvodaču, uradiće i to, samo da se postupak izbora završi, da se bilo kako raskrsti sa čovekom koji je prethodnih osam godina vodio srpski fudbal i doveo ga bukvalno na najniže grane u njegovoj istoriji. Šta mu je Karadžić rekao, možda ćemo jednom saznati, ali to za Kokezu nije važno.

Od trenutka kada smo ga videli na ponoćnoj sednici uprave fudbalskog kluba Crvena zvezda u decembru 2012. godine, svima je bilo jasno da je ovaj "privrednik iz Beograda" neka vrsta ličnog izaslanika Aleksandra Vučića, tada prvog potpredsednika Vlade Srbije a danas predsednika Vlade Srbije u tehničkom mandatu, te da je jedino važno šta mu Vučić šapne.

SA MARGINE DO CENTRA

Te noći, kada se nacija suočila sa namestom "države" da direktno preuzme kontrolu u FK Crvena zvezda, sreli smo se sa ovim "Srbinom iz Bosne", relativno nepoznatom ličnošću i u svetu sporta, i u svetu privrede, i u svetu politike.

Od tada pa do danas, četiri godine

docnije, Kokeza je prošao lagodan put od "blokorskog kafedžije" do jednog od najuticajnijih ljudi u Srbiji, čoveka koji za Aleksandra Vučića obavlja važne i osetljive poslove, koji mu služi kao prenosilac različitih poruka ka raznim ljudima iz poslovne, medijske i političke zone, kao i čoveka koji je pokazao da je sposoban da vodi mnogo veće sisteme od kafane na Novom Beogradu.

Za kratko vreme, iskočio je iz sveta opskurnih ljudi sa margine u vrhove srpskog i regionalnog biznisa, a sada je i formalno seo na čelo saveza koji je deo najveće svetske sportske organizacije i otvorio sebi mogućnost da sedi u ložama najvećih stadiona na svetu, sa ljudima koje je do juče gledao na velikom plazma ekranu kupljenom u "Vin-vin" prodavnici tehničke robe. Međutim, u Srbiji i regionu niko neće u njemu videti "autonomnu ličnost" već izaslanika čoveka koji upravlja Srbijom, Aleksandra Vučića, dok će ga "u svetu" gledati kroz ono što je kao nasleđe ostalo iza Tomislava Karadžića, koji je uspeo da za ljude iz srpske fudbalske čaršije obezbedi neko prepoznatljivo mesto u velikoj UEFA i FIFA priči.

Čini se da Kokezu ni to neće previše da pogodi jer ni po čemu do sada nije pokazao da je ličnost koja ima neke svoje ambicije, planove i vizije: izgleda kao puki izvođač radova izabran na kućnom tenderu, u zatvorenom postupku bez javnog poziva. Strpljenje i sposobnost da se klopi kamera i medija do sada su ga sačuvali od javnog odijuma i ima idealnu poziciju čoveka koga svi koji ga ne znaju potcenjuju, a vole i da mu se podsmehnu. Navijači Crvene zvezde možda u njemu vide čoveka koji će zacementirati dugogodišnju dominaciju kluba u domaćem

prvenstvu, navijači Partizana smrtnog neprijatelja koji treba da radi na likvidaciji njihovog kluba, i ta "rascepljenost" sigurno neće dovesti do onoga što je Kokeza poručio kada je izabran za predsednika: da javnost mora da bude ujedinjena oko reprezentacije, jer će tim tako uspeti da se kvalifikuje na naredno prvenstvo sveta u Rusiji 2018. godine.

Srpska fudbalska javnost ovim izborom je dodatno podeljena i samo nekim čudom može da se dogodi da svi budu zadovoljni izborom Kokeze. Kada se ima u vidu da on zaista ni po čemu nema reference za takav posao, budućnost loptanja u Srbiji ne izgleda svetla. Ako nekim čudom Srbija uspe da se kvalifikuje za SP, Kokeza će možda postati ličnost sa "autonomijom" i čovek koji je nešto dobro uradio. Ako se to ne desi, i on će se svrstati u grupu onih koji su tu iz ličnih merkantilnih interesa, koji su došli u fudbal da ga dodatno očerupaju a za sebe obezbede lagodan život.

NAŠ ČOVEK U BELOM SVETU

Najlakše je danas ismevati izbor Kokeze za prvog čoveka srpskog fudbala. Taj sport je pao na tako niske grane da mrav koji se propne na zadnje noge može da se na tu granu popne. O tome šta je fudbal u Srbiji, šta on znači, zašto je važan, kome je važan i na koji način ispisano je toliko strana u domaćoj štampi da je to u rangu ekocida: toliko je šume posečeno da bi se odštampane priče o nečemu što odavno nema nikakvog značaja za društvo.

Kokeza, rođen u BiH 1977. godine, ne pada sa grane. Kao što vidimo i znamo, on je projektovan da bude prvi čovek Saveza jer se Vučić sa Karadžićem borio poslednje tri godine, i uprkos svim neuspesima

reprezentacije i skandalima koji su ih pratili, nije uspevaao da ga skloni iz fudbala. Na kraju, zavađeni neprijatelji su uz asistenciju zajedničkih prijatelja, verovatno iz Crne Gore, uspeali da se dogovore i da obave smenu vlasti uz poštovanje pravila. To nije mala stvar, uprkos činjenici da je posebna priča kakav je taj Savez, ko tamo sedi i po kojim kriterijumima.

Fudbal je odavno kriminalom zaražena oblast koja služi onima koji njime upravljaju, formalno ili neformalno, da šire svoj uticaj i da se bogate. Na sreću domaćih "fudbalskih radnika", to je postao svetski standard, što su pokazale istrage vođene protiv nekadašnjih čelnika FIFA i UEFA. Najpopularniji sport na svetu, igra koja je najbližnja životu, oteta je od strane kriminalaca, alavih starkelja i bivših igrača, oteta od ljudi koji bukvalno žive za tu igru, da bi se oni bogatili.

Kako danas da se govori o tome da je srpski fudbal kriminalizovan kada su Sep Blater i Mišel Platini označeni kao neka vrsta "donova" organizovanog kriminala u svetskom fudbalu, kako pričati o tome da će ovde biti nešto drugačije kada si deo sistema koji je u celini korumpiran i kriminalizovan? Da li to onda znači da je za srpski fudbal dobro ako ga vode ljudi koji su skloni "neformalnoj komunikaciji", koji znaju kako da organizuju takmičenja tako da pobeđi onaj za koga oni misle da treba da pobeđi, a ne onaj ko je najbolji na terenu?

Kokeza, u tom kontekstu, izgleda kao najbolji mogući kandidat, kao čovek koji zna gde je došao i šta može da očekuje i koji će svojim iskustvom u neformalnoj komunikaciji moći više da uradi za srpski fudbal od nekog bivšeg proslavljenog igrača, koga svi znaju i uvažavaju, ali koji ne može da "stane na rep" onome

što jeste glavni problem fudbala u Srbiji.

A šta su najveći problemi srpskog fudbala, svi znamo: neregulisani vlasnički odnosi, neregulisan položaj menadžera, neregulisan položaj mladih igrača, nepostojanje osnovne stadionske infrastrukture, sporadični rat između Zvezde i Partizana i konstantno nasilje koje se vezuje za ovaj sport. Nedostatak rezultata je najmanje važna stvar u celom sistemu.

Paradoksalno, sve gore nabrojano je i najveći potencijal za onoga ko je u srpskom fudbalu, jer u toj magli je moguće da se mešetari i da se na malo ili nimalo uloženog novca zaradi značajno, što je trenutno vladajući model.

Za Kokezu je dobro jer iza Karadžića ostaje užas za koji je on odgovoran, jer je bio na čelu saveza osam dugih godina i što je puno stvari prikrivao: od nameštanja prvenstava, preko "slučaja Đenova" do "slučaja dron". Dani ispred nas će pokazati da li će Karadžić otići da uživa u svom hotelu u Subotici sa familijom, sa ordenom na grudima, ili će postati svedok saradnik u nekoj istrazi povodom raznih "kriminala" u srpskom fudbalu.

ORTAK IZ KRAJA

I Kokeza zna da bez "šefa" ne bi bio tu gde jeste. On je u prošlosti zadužio Vučića, bilo da je kod njega u kafani moglo da se ruča besplatno, bilo da je branio Vučića od policije na mitingu protiv Haga u leto 2008. godine. Kokeza je čovek iz drugog Vučićevog kruga, ako je porodica prvi, i ima važno mesto od dolaska na vlast nekadašnjih radikala u leto 2012. godine.

Vučić je znao da nagradi njegovu lojalnost time što je Kokezi dopušteno da uđe na svaka vrata u Srbiji, u svako javno preduzeće, ako ne on lično onda njegov izaslanik, i da upravlja poslovima nabavki na koje se godišnje u Srbiji troši značajan novac. Dovođen je u vezu sa poslovima koje vodi Slobodan Kvirgić, zvanični vlasnik preduzeća Prointer, koje se javlja u nekoliko inkarnacija, na način da je od njega kupio fabriku za proizvodnju nameštaja Eurosalon. Taj poslovni potez ga je bacio sa Save i Novog Beograda na Dunav i Palilulu, u zonu Luke Beograd, gde su sve te firme našle svoj "poslovni prostor", kao i kompanija Alti iz Čačka, poznata po prodavnicama tehničke robe "Win-Win".

Prointer je u poslednje tri godine postao glavni pobednik na brojnim tenderima u Srbiji uvećavajući svoj promet nekoliko puta. Od njih se kupuje i softver i hardver i tek bi neka naknadna analiza mogla da pokaže da li taj rast ima "političku pozadinu", ili je čitav javni sektor u tom preuzeću video najkredibilnijeg dobavljača.

Osim što se bavio fudbalskim klubom Crvena zvezda, za poslednje četiri godine Kokeza je, na neformalnom nivou, postao "kralj tržišta IT sektora", ali o njemu niste mogli da saznate više. Njegovo pojavljivanje u medijima bilo je isključivo vezano za fudbalske teme i to na način koji je njemu išao u prilog: od toga da je kao "uspešni privrednik" doveo u FK CZ veliki broj "jakih" sponzora, da je operativno kao potpredsednik kluba zapravo vodio klub i pitao se za sve, do toga da je i dalje odličan fudbaler i da igra u svom FK Brodarcu.

gradskog menadžera u Beogradu a ranije funkcionera FK CZ, koga je video kao svog glavnog neprijatelja. Kokeza je bio samo pridodat "toj ekipi" koja je navodno organizovala i kaos u Đenovi i nasilje na utakmici Srbija-Albanija u jesen 2014. godine.

Zbog Đenove se nije otišlo na prvenstvo Evrope 2012. godine, a zbog "drona" na Prvenstvo Evrope koje startuje u junu 2016. u Francuskoj. Karadžićevi pokušaji da označi druge kao najodgovornije za propast srpskog reprezentativnog fudbala ostali su jalovi, jer on sam nije ponudio značajne argumente za to.

On je ipak otišao iz Saveza kao pobednik, jer je uspeo da sve svoje protivnike, osim Vesića, razume se, utera u sistem i da ih na neki način natera da ga smene na legalan način, na skupštini i uz prisustvo većine delegata. Pre nego što će postati predsednik saveza Kokeza je već bio "unutra" kao potpredsednik, član Izvrš-

nije slučaj. Ako se u tome uspe, možda je moguće i nadati se da bi Srbija igrala na velikom takmičenju.

Da bi se do toga došlo Kokeza bi morao da pokaže da i njemu nije samo cilj da bude deo neke priče o preprodaji igrača, čemu inače služi sastavljanje reprezentacije. Kratko vreme je bio u upravi Crvene zvezde, ali je imao priliku da se upozna sa mehanizmima, da upozna one menadžere i agencije koje nije poznavao, mislimo na one iz Evrope, i videćemo da li će odoleti čarima "procenata" koji pripadaju onima koji pomognu u nekom transferu. Penta je da bi Kokeza trebalo da štiti Muslina od interesa vlasnika igrača, pa ćemo možda imati tim koji zna da igra fudbal.

Pored toga, čini se da će Kokeza pokušati da uradi nešto na polju izgradnje stadiona jer je Srbija jedina država u regiji koja ne da nije izgradila novi stadion, nego ne može ni postojeće da održava. On je to najavljivao i u danima pre izbora na

■ Osim što se bavio fudbalskim klubom Crvena zvezda, za poslednje četiri godine Kokeza je, na neformalnom nivou, postao "kralj tržišta IT sektora", ali njegovo pojavljivanje u medijima bilo je isključivo vezano za fudbalske teme i to na način koji je njemu išao u prilog

S druge strane, samo se nagađalo ko je on zapravo, ali se čini da to da li ima familiju, s kim ga viđaju po gradu, da li mu žena ili devojka radi u SDPR Jugoimportu i nije toliko važno, jer kada ljudi vide Kokezu, vide Vučića i uopšte nije važno u kojoj se od svojih inkarnacija on pojavljuje. Kokeza je s vremenom postao neka vrsta poslovnog fantoma, čoveka koji je svuda i u svakom poslu, posebno u IT sektoru, koji oličava novi poslovni poredak u Srbiji: ličnost od najvećeg Vučićevog poverenja sa dozvolom da upravlja ne samo procesima nabavki u javnim preduzećima, nego i da sa stranim kompanijama pravi dogovore oko zastupanja na domaćem i regionalnom tržištu.

S vremenom su iščilele priče da je povezan sa kriminalnim krugovima sa Novog Beograda, da je restoran Kontakt sedište kriminala, na čemu je posebno insistirao Tomislav Karadžić u danima kada se "branio" od napada na sebe i želje Kokeze da ga smene po kratkom postupku. Karadžić je godinama unazad usmeravao svoj bes na Gorana Vesića, danas

nog odbora i predsednik Fudbalskog saveza Beograda. Kao da je Tole uspeo da ga kroz sistem malo privoli da se spuste napadi na njega lično i da mu se omogući "časno" povlačenje.

ŠTA TREBA DA RADI KOKEZA

Srpska fudbalska javnost veruje da Srbija ima dobre igrače, ali da iz raznih razloga nema dobar tim i da zato nema uspeha reprezentacije. Ovo je jedan od mitova sa kojima će Kokeza morati da se nosi i da uradi nešto da spuštanju očekivanja "nacije". Doveo je za selektora Slavoljuba Muslina, trenera koji je imao dobar rezultat u Crvenoj zvezdi i kome je malo nedostajalo da klubu vrati deo evropskog sjaja. Međutim, ponekad je to "malo" upravo presudno, to je ono što razdvaja pobednike od gubitnika i pitanje je da li će Muslin zaista moći da odvede ovakvu reprezentaciju na SP 2018. godine u Moskvu. U to ime, za sve bi bilo bolje da se "spusti lopta" i da se pokuša da se napravi tim koji može da igra fudbal koji će neko poželeti da gleda, što godinama

mesto predsednika i brzo ćemo moći da vidimo da li je to još jedna maketa ili realna i izvodljiva ideja. Na tom poslu moći će da se pozove na svog mentora Vučića koji je više puta najavio da će od novca od prodaje Telekomu, na primer, graditi Nacionalni fudbalski stadion, ali to danas izgleda na "dugom štapu".

Karadžić je za svog vaktva uspeo da obezbedi neki novac sa strane i da pomoćne nekim gradovima da postave osvetljenje na svoje stadione, ali to izgleda kao da na leš stavlja nakit: može da sija ali nema nikakvog značaja. Da bi dokazao da je bolji od Toleta, Kokeza će morati da oživi tog mrtvaca.

Pored toga, najveći izazov, biće rešavanje huliganizma u srpskom fudbalu. I Kokeza, kao i Vučić, lično poznaje mnoge "vođe i navijačke generale", i ako u toj oblasti ne uradi više, više od toga da se ne skandira pogrdno Aleksandru Vučiću, znaćemo sa sigurnošću ko je zapravo dobio predsednika Fudbalskog saveza: "fudbalski narod" ili huligani i kriminalci. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Izgubljeni na Balkanskoj ruti

Izbeglice u Beogradu pričaju o torturi mađarske policije. Batinanje do krvi, huškanje policijskih pasa na ljude, upotreba vodenih topova, masovno spaljivanje prtljaga i vikanje: "Go back!" su samo neke od ključnih reči iz tih priča, koje zloslutno podsećaju na svedočenja o odnosu bugarske policije prema izbeglicama. Kao i u bugarskom slučaju, nema reakcije javnosti Evropske unije

IDOMENI: Poslednji dani izbeglica u najvećem kampu u Evropi

Foto: Marko Milovanović

Ako ne računamo nekoliko porušenih ulica, jedno novo gradilište i dva zatrpana kamena temeljca, centar Beograda u blizini Save danas izgleda skoro identično kao pre godinu dana. Zastave kontroverznog naprednjačko-arapskog projekta "Beograd na vodi" blede na suncu, a u parkovima kod Ekonomskog fakulteta i dolaznih perona autobuske stanice sede izbeglice iz Avganistana, Pakistana, Iraka, Irana, Sirije, Maroka, Alžira...

Doduše, nije gužva ni panika kao onomad, kada su tabloidi strahovali od tropskih bolesti, terorizma, porasta kriminala, nema šatora po travnjacima u

parkovima, ništa ne ukazuje na to da je za poslednjih deset meseci kroz Srbiju, i taj isti Beograd, prošlo više od 650.000 ljudi. Kampovi koji su izgrađeni milionima evra iz evropskih donacija tokom funkcionisanja balkanske izbegličke rute, danas su uglavnom prazni.

Izbeglice i dalje u Srbiju ulaze iz Bugarske i Makedonije. Odlukama političkih autoriteta Evropske unije više ne postoji organizovan prevoz, pa je jedina opcija za izbeglice da ih krijumčari dovoze u Beograd, a zatim dalje ka mađarskoj granici. Tamo ih, kako sami svedoče, čeka tortura mađarskih policajaca.

ŽIVOT U PARKU

Trenutno se izbeglice sa Bliskog i Srednjeg istoka, Severne i Podsaharske Afrike u Beogradu okupljaju u dva pomenuta parka, Info centru u Nemanjinoj ulici i Centru za smeštaj tražilaca azila u Krnjači, prigradskom naselju. Dobra vest je da se na novoj adresi uskoro otvara "Miksaliste", centar za pomoć izbeglicama, koje je srušeno početkom maja u okviru izgradnje pomenutog "Beograda na vodi" (vidi "Vreme" broj 1322). Ljudi koji nose jakne sa znakom Komesarijata za izbeglice i migracije RS (KiRS) ne dozvoljavaju izbeglicama da se odmaraju na travi već ih upućuju na klupe. Iz parka su

odneti mobilni toaleti, postavljeni prošlog leta. Najveći broj ljudi noći u centru u Krnjači, oni koji imaju novca spavaju u obližnjim hostelima, a jedan, na Dorćolu, nudi besplatno prenoćište, pre svega za majke sa decom. Dva puta dnevno od parka kod Ekonomskog fakulteta (zvanično ime "Park Luke Čelovića", nezvanično, poznato širom izbegličke rute, "Avgan park") kreće autobus koji izbeglice prevozi ka Krnjači.

U glavni grad Srbije izbeglice stižu utabanim putevima, preko Makedonije i Bugarske, u malom broju i preko Albanije. Zadržavaju se kratko, dok ne uspeju da se dogovore sa krijumčarima za nastavak puta.

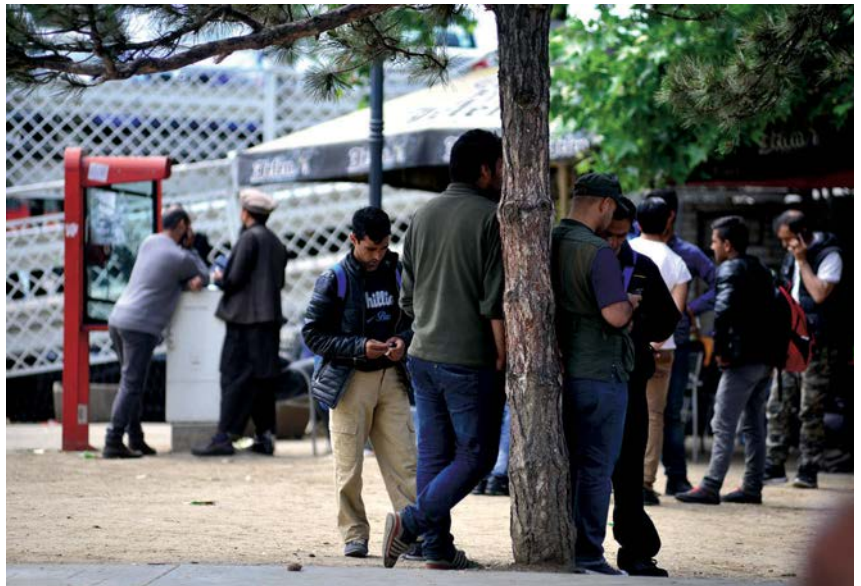
Ana Perović, psihološkinja iz Juth Cornera Info centra u Nemanjinoj ulici, kaže da su, u odnosu na raniji period, krijumčari dosta slobodniji u svojim aktivnostima: "Okupljaju se na otvorenom prostoru, svoje 'klijente' čak dovode po humanitarnu pomoć u Info centar, a znaju i da uđu u konflikte s humanitarnim radnicima ukoliko sumnjaju da rade na njihovu štetu. Među krijumčarima ima i određeni broj maloletnih izbeglica koji ostalima preporučuju svoje, verovatno, šefove."

Sagovornica "Vremena" još dodaje da su izbeglicama potrebna higijenska sredstva, hrana, medicinska i psihološka pomoć, novac, suva odeća i obuća jer mnogi od njih, zbog uštede, pešače i po nekoliko dana bez odmora.

KRNJAČA

Jedini kamp u Srbiji čiji su kapaciteti popunjeni, a ponekad i prepunjeni jeste bivše naselje radnika preduzeća "Ivan Milenković". Tu su ranije bile smeštene izbeglice iz jugoslovenskih ratova, a neke su i dalje tu. Kako u KiRS-u kažu, oni uskoro odlaze u svoje nove stanove, dvadeset godina nakon što im je Srbija dodelila prve izbegličke legitimacije.

"Ovaj kamp im dođe kao hotel", kaže za vreme jedan od radnika u kampu i dodaje: "Poslednje dve nedelje nam dolazi baš dosta ljudi. Ja to zovem letnjom sezonom. Čistačica nema dovoljno, a oni bacaju đubre gde stignu i uopšte ne brinu o higijeni. Naravno, nisu svi takvi." Preko dana, centar u Krnjači je povremeno prazan – izbeglice su u centru Beograda, pokušavaju da nastave svoj put. Uveče stižu

autobusom i nakon tuširanja uglavnom zaspu umorni, kažu zaposleni u centru.

Smeštajni kapacitet centra u Krnjači je oko 500 ležajeva. Uskoro će biti obnovljeno još nekoliko baraka, jedna međunarodna organizacija će donirati opremu za bežični internet, a u planu je opremanje dnevnih prostora u barakama. U kamp u Krnjači mogu da uđu svi, i oni sa papirima i oni bez papira. Oni koji ih imaju (potvrdu o izraženoj nameri za dobijanje azila), uglavnom su ih dobili u policijskim stanicama na istoku i jugu zemlje. Neki ih dobijaju i u tranzitnom kampu u Preševu kroz koji danas prolazi mali broj ljudi.

TVRĐAVA MAĐARSKA

Cena prevoza do Beograda od Grčke (najčešće Idomenija, mesta na granici Makedonije i Grčke) je od 800 do 1200 evra po osobi, u zavisnosti od toga koliko su okolnosti krijumčarenja rizične. Kasnije, od Beograda do mađarske granice, cena je od 100 do 300, a od granice do Beča – 250 evra.

U Subotici, na severu Srbije, postoji tranzitni centar, međutim, i on je prazan jer je uslov za njegovo korišćenje to da izbeglice imaju neki od papira. "Iz straha da ne budu zadržani, izbeglice se odlučuju da borave u tranzitnom prostoru graničnih prelaza na Horgošu i Kelebija u improvizovanim, nečovečnim i ponižavajućim uslovima, bez toaleta, kupatila, u trošnim šatorima ili na otvorenom", kaže za "Vreme" Nikola Kovačević, pravnik Beogradskog centra za ljudska prava. Dodaje da u napuštenoj ciglani i na autobuskoj stanici u Subotici najviše ima Alžiraca,

Marokanaca i Pakistanaca, ali da njihov broj nije veliki kao prošle godine.

Što se tiče mađarskog azilnog sistema, Kovačević kaže da je skandalozan: "Mađarska prima oko 30 ljudi dnevno i to kroz dva granična prelaza. Nakon toga se uvode u ubranu azilnu proceduru u kojoj je u 99 odsto slučajeva ishod negativna odluka."

Razlog za to je što je prošlog septembra Mađarska donela set azilnih zakona i Srbiju proglasila za "sigurnu treću zemlju". Tako, ne kršeći zakon, Mađarska odbija zahteve svih onih koji stižu iz Srbije. "Nakon što im zahtev za azil bude odbačen, Mađarska vraća izbeglice u Srbiju bez ikakve procedure i bez ikakve saradnje sa srpskim vlastima koje toga, čini se, nisu ni svesne. Jednostavno rečeno, otvore vrata kontejnera u kojima izbeglice borave i pokažu im prstom nazad ka Srbiji. Pri tome, u proceduri azila izbeglice nemaju pravo da angažuju pravnog zastupnika", kaže Kovačević za "Vreme".

Izbeglice se nakon toga vraćaju čak do Beograda, jer je tu krijumčarsko čvorište. Tu svedoče o torturi mađarske policije. Batinanje do krvi, huškanje policijskih pasa na ljude, upotreba vodenih topova, masovno spaljivanje prtljaga i vikanje: "Go back!", samo su neke od slika iz tih priča koje zloslutno podsećaju na svedočenja o odnosu bugarske policije prema izbeglicama. Kao i u bugarskom slučaju, nema reakcije javnosti Evropske unije.

Tokom posete ekipe "Vremena" centru u Krnjači, jedna grupa Iračana je krenula ka Hrvatskoj. Ako se ne vrate do jutra – krenuće i drugi, istim putem.

TAJNE IZBEGLIŠTVA

Od kada je 9. marta ove godine Slovenija zatvorila svoje granice za osobe koje nemaju važeće putne isprave, balkanska izbeglička ruta je prestala da postoji u legalnom smislu. Time je završena najprometnija etapa najveće migracije modernog sveta u kojoj je kroz Srbiju prošlo ljudi koliko imaju, recimo, tri Nova Sada.

Niko ne zna koliko miliona evra je preko svih organizacija potrošeno na pomoć izbeglicama, izgradnju infrastrukture, plaćanje radnika u sistemu. Nemoguće je znati ni koliko su novca izbeglice potrošile na prevoz, komunikacije, hranu i smeštaj putujući ka Severnoj i Zapadnoj Evropi. Doduše, u malim gradovima se to otprilike zna: u Vranju i mestima oko grada nemali broj ljudi je utrošio broj automobila, renovirao kuće, kupio stanove ili nešto drugo zahvaljujući taksiranju, odnosno krijumčarenju. Interpol i Euro-pol su u maju objavili izveštaj u kome se kaže da su krijumčari u 2015. godini zaradili od pet do šest milijardi dolara. Predviđaju da će ta suma da bude i veća u 2016.

Niko do sada nije izbrojao ni ljude koje je smrt dočekala na teritoriji Srbije, kao ni koliko je beba rođeno u kampovima, na njivama ili u autobusima, vozovima i taksijima između Miratovca na jugu, Šida na zapadu i Subotice na severu. Isto važi i za pljačke, ubistva, silovanja. Nikad se verovatno neće ni saznati koji je bio obim korupcije, nameštenih konkursa, tendera i prijateljskog zapošljavanja u čitavom izbegličkom sistemu u proteklom periodu. Situacija je bila urgentna i to je bilo opravdanje za sve, pa i za politiku vladajućih autoriteta Evrope.

Ostavljajući po strani mračni, profitabilno-korupcionaški aspekt tog perioda, veoma je bitna činjenica da je tada u pograničnim kampovima u Srbiji (ali i u Grčkoj, Makedoniji, Hrvatskoj), radio ili volontirao bezbroj humanitarnih radnika iz čitavog sveta. Većina njih, bez obzira na organizaciju za koju su radili, pričala je da im je to što su u središtu nečega što će za deset godina biti u udžbenicima istorije promenilo živote. O tim unutrašnjim promenama svet će tek slušati, a tek ćemo čuti i najpotresnije izbegličke priče. Pravi izbeglički život tolikog broja ljudi koji se domogao obećanih zemalja Evrope počeo je tek kada su dobili izbegličke statute u Nemačkoj, Švedskoj, Holandiji...

Na tom tragu, zanimljiva je reportaža čuvenog fotoreportera Muhameda Mohajseni za AP koja prikazuje život izbeglica koji su stigli u Evropu. On je proveo 14 dana u jednom holandskom kampu u kome žive na stotine izbeglica sa Bliskog istoka, koji je, u stvari, preuređeni zatvor sa rešetkama na prozorima.

NAKON ZATVARANJA GRANICA

Posle Slovenije su lančanom reakcijom, a iz straha da ne postanu "sabirni centar", "slepo crevo", "država-logor", svoje granice zatvorile i Hrvatska, Srbija, Makedonija. Desetine hiljada izbeglica su ostale zaglavljene u kampovima zemalja balkanske rute i u međugraničnim prostorima. U najvećem kampu u Srbiji, u Preševu, ostalo je oko 600 ljudi. Osim neizdržive neizvesnosti koja tiho nagriza, uslovi za život u kampu u Preševu su bili koliko-toliko podnošljivi: redovna hrana, solidan smeštaj, razvijen kulturno-socijalni

NEVIDLJIVI: Čekanje krijumčara u parku u Beogradu; život u kampu u Krnjači

Foto: M. Milenković

život. Međutim, nakon mesec dana kamp je bio prazan. Ljudi su noću, u suzama se opraštajući sa pomenutim humanitarcima, odlazili krijumčarskim putevima ka severu, pa onda peške kroz mađarsku žilet žicu. Neki su uspeali, neki su i danas negde u Srbiji.

U periodu nakon zatvaranja granica najteže je bilo na severu Grčke, u samoniklom kampu u selu Idomeni, na samoj granici sa Makedonijom. Desetine hiljada ljudi je živelo na poljani bez toaleta, kupatila, kuhinja, ambulanti. Vremenom su se aktivirale svetske humanitarne organizacije, uslovi života su poboljšani, a Grčka je počela da sprovodi i sistem raseljavanja u druge kampove okolnih gradova koji su imali bolju infrastrukturu. Izbeglice su skoro svakodnevno protestovale i molile odgovorne da otvore granice i da ih puste, kao što su pustili prethodnih 650.000. Bilo je koškanja sa makedonskom policijom koja se nije ustručavala da ispali suzavac u šatorsko naselje puno žena i dece.

Pomenuto raseljavanje je u početku išlo na osnovu pristanaka izbeglica, a u utorak, 24. maja, jake snage grčke policije nadgledale su završnu akciju iseljavanja kampa u Idomeniju koja će, kako je rekao portparol za izbegličku krizu grčke vlade Jorgos Kiricis, biti gotova za deset dana. To što je pomenuo da sila neće biti upotrebljena, ne uliva spokoj. Dobro obavешteni migrantski portal "Vesti u pokretu" (newsthatmoves.com) piše da se izbeglice autobusima prevoze u nekoliko novih kampova u blizini Soluna, u kojima će moći "da nastavie svoju azilnu proceduru".

U istom trenutku kada je zatvorena Balkanska izbeglička ruta, počelo je i sprovođenje kontroverznog dogovora između Evropske unije i Turske kojim je trebalo da se reši pitanje "ekonomskih migranata", kao i nemačkog plana o raspoređivanju izbeglica po zemljama EU. Opipljivi rezultati oba rešenja se i dalje čekaju, a čini se da u sistem "evropskih vrednosti" i svega što se roji oko te floskule, danas ne veruju ni idejni tvorci pomenutih rešenja.

MIRKO RUDIĆ

Kosmajac i drugi slučajevi

Imamo li pravnu državu i vladavinu prava? U slučaju poštovanja pretpostavke nevinosti, sve i kad oprostimo udvoričkim i ostalim tabloidima koji su ionako s one strane svakog popravljanja, trebalo bi očekivati da barem najviši državni organi imaju barem malo poštovanja za taj pravni institut. E, pa nemaju ga

FoNet

NAJAVA HAPŠENJA I TEŠKE OPTUŽBE: Vlada Srbije

Ima tu sad nekoliko primera; ograničimo se na ove malo skorije.

MUP Srbije indignirano je odbio pre neki dan da saopšti identitete ona tri dripca koji su ispred stadiona Partizana umlatili i još izgazili neke pratioce onog nekog Vazure, sve znajući da ih nadzorne kamere snimaju ili možda upravo stoga – oni su vođe navijača i pljunu im pod prozor. MUP se skrušeno-licemerno pozvao na pretpostavku nevinosti i obavezu da se identitet osumnjičenih lica krije do optužnice (koja će se jednoga dana, verujemo, pojaviti, mada nije izvesno). Ima uvek mesta nagodbama, intervencijama i ostalome. Navijači su to...

Osim MUP-u Srbije, u ovom jednom slučaju, poštovanje pretpostavke nevinosti očito ne vredi za neke druge. Uzмимо, recimo, premijera (u ostavci, tehničkog, prošlog i budućeg): Aleksandar Vučić izvoleo je pre neki dan nazvati vlasnike srušenih objekata u Hercegovačkoj ulici u Beogradu sumnjivcima čija je imovina "plod kriminala i korupcije". Ispalo je da nije baš tako i sada neki od tih ljudi hoće da ga tuže; neka ga tuže slobodno, njega na adresi u Nemanjinoj 11 ionako nema; pitajte poštare i sudske kurire. Nije to bivšem, sadašnjem i budućem premijeru prvi put; koliko li je samo puta

nabusito i svadljivo nazivao razne ljude lopovima i kriminalcima, sve obećavajući strašnu osvetu pravde, čim "institucije sistema", je li, obave posao čiji je ishod njemu – naravno – unapred poznat.

U IME OCA

E, sad: kada jedna takva ličnost koja sebe smatra za neosporno harizmatičnu (o čemu bi se moglo raspravljati...) izvali takvu neku kategoričnu ocenu o nečemu što nije njegov posao, nego organa nad kojima – istini za volju – ima sve veću i sve zloslutniju kontrolu, takva ličnost na sebe preuzima popriličnu odgovornost za nešto čiji ishod nije nimalo izvestan, osim ako se dotični organi ne "upodobe" Previšnjoj Volji, tako odrešito i nabusito iskazanoj. Ima za to nekoliko primera: Aleksandar Vučić znao je istoga dana (24. septembra 2014) da su oni mučeni niški žandarmi napali njegovog brata i pratnju (odakle mu pratnja? To nikada nije objasnio) samo zbog "imena u ličnoj karti". I šta sada područni organi da rade, kad je to sa Previšnjeg Mesta već rečeno? Mogu jedino da odugovlače (što i čine, jer ne smeju da saopšte istinu), sve u nadi da će incident pasti u zaborav, što neće. On odmah zna da ko je kriv, a ko nije; zato on "ne da" Gašića i Lončara još pre nego što

ih je bilo ko i zatražio. Aleksandar Vučić godinama napada Miroslava Miškovića, a sudski proces je sve tanji i tanji...

Možda je najbolji primer onaj Drago-slav Kosmajac sa Zvezdare. Bio je to slučaj dostojan divljenja: Aleksandar Vučić pojavio se jednoga dana – nadrndan i nabusit kao uvek – i izvikaio se na nedužne novinare da zašto se "prave blesavi" i kako to da niko ne zna (osim njega, Vučića) da je neki tamo Kosmajac Dragoslav glavni i najveći narko-diler u državi, i da on, Vučić, mora to da nam kaže, inače bi ovaj ostao nekažnjen do kraja i već u tom pravcu. Uzgred: sintagma "šta se pravite blesavi", sa odgovarajućim izvedenicama, sve je češća u Vučićevom rečniku (srpski: *narativu*). To je, uz dužno poštovanje Instituciji Premijera, jezik nedostojan i nepriličan takvom visokom licu, kao što je neprilično i nedostojno obraćati se prisutnim novinarima i novinarkama krštenim imenom i svađati se s njima. Da odmah predupredim odgovor SNS-a: rečnik ovog autora zna da bude kolokvijalan, štaviše uličarski, mada je u odnosu na rečnik Vučićevih medijskih uzdanica uzor barokne učtivosti; ali – što je dozvoljeno volu, nije Jupiteru.

Nego, vratimo se mi Kosmajcu. Svako me ko je na vreme pročitao Belu knjigu

Soli na rep

Bela knjiga MUP-a Srbije o Dragoslavu Kosmajcu (strana 13):

“Grupu krijumčara opojnih droga je organizovao Kosmajac Dragoslav, koji je jedan od najznačajnijih trgovaca opojnim drogama na području SRJ i Zapadne Evrope. Kosmajac je povezan sa međunarodnim krijumčarima opojne droge i u Južnoj Americi, odakle organizuje Transporte velikih količina kokaina i za Evropu, a odavno ima i uhodani kanal za krijumčarenje heroina iz Turske, Bugarske i Makedonije preko SRJ za zemlje Zapadne Evrope i to najčešće za Nemačku i Italiju (tzv. Balkanski put). Posao Kosmajca je organizovanje nabavke, transporta i preprodaje opojnih droga i sam nikad ne dolazi u kontakt sa narkoticima niti licima koja neposredno vrše navedene poslove, određene poslove angažuje najčešće članove grupe Buha Ljubise zv. ‘Čume’ i Dušana Spasojevića zv. ‘Kum’ (ovde je očita greška u nadimcima: Spasojević je ‘Duća’, a Mile Luković je ‘Kum’; primedba M.V.). Uglavnom organizuje nabavku i trgovinu velikih količina narkotika za potrebe Zapadne Evrope, a jedan deo preko gore navedenih članova grupe preprodaje na sitno u Beogradu i drugim većim gradovima Srbije. Od krijumčarenja droge stekao je veliki kapital koji je uložio u kupovinu placeva i izgradnju nekretnina na teritoriji Beograda. Operativna saznanja ukazuju da je veliki deo kapitala plasirao i na kupovinu nekretnina po raznim zemljama Zapadne Evrope.”

OPTUŽEN: Dragoslav Kosmajac, utajio 4000 evra

MUP-a Srbije, prvo izdanje iz 2001, bilo je odmah jasno o čemu je reč. Reč je o tome da je Aleksandar Vučić – u najboljem slučaju – Belu knjigu pročitao sa zakašnjenjem od 15 godina; u najgorem slučaju da ga je neko s tim upoznao prekasno. U oba slučaja Aleksandar Vučić došao je do nepromišljenog i brzopletog zaključka da bi pominjanjem Kosmajca na takav nabusit i svadljiv način sebi možda podigao rejting “borca protiv kriminala i korupcije”. Katastrofa: “najveći narko-diler, a vi se pravite blesavi”!

Da vidimo sad o čemu je tu reč. Bela knjiga MUP-a Srbije (“Kriminalne grupe i pojedinci koji se bave organizovanim kriminalom”; MUP Srbije, 2001) zbirka je dosta metodološki neujednačenih izveštaja iz 27 sekretarijata unutrašnjih poslova u Srbiji, sa rezimeima, “presecima”, podataka o grupama i pojedincima. Belu knjigu delio je okolo tadašnji ministar Dušan Mihajlović, nepromišljeno i brzoplet, ako mene pitate, ali eto... Reč je o operativnim podacima, u većini slučajeva pouzdanim, poučnim i proverenim, ali operativnim. Zanimljivo je da MUP nije rado priznavao postojanje te Bele knjige, kao ni njenog drugog izdanja, nekoliko godina kasnije (to drugo izdanje nije deljeno okolo tako velikodušno). Čak su

i neki sudovi odbijali da priznaju autentičnost Bele knjige, pa smo u jednom slučaju morali da je podnosimo na uvid, a i tada ju je sudija prihvatila kao dokaz tek kada je dovela Dušana Mihajlovića da potvrdi da je to – to.

BELA KNJIGA I MUTNI POSLOVI

Dakle: građanin Kosmajac Dragoslav prolazi kroz prvo izdanje Bele knjige (na strani 13) u ukupno 20 redova (videti okvir). Po saznanjima organa unutrašnjih poslova, Kosmajac – što je najvažnije – “odavno ima uhodani kanal za krijumčarenje heroina iz Turske, Bugarske i Makedonije preko SRJ za zemlje Zapadne Evrope i to najčešće za Nemačku i Italiju (tzv. ‘Balkanski put’). Ključna reč ovde je “odavno”: šta u stručnom žargonu policije znači “odavno” – mi ne znamo. Šta je heroin – znamo, hvala lepo, kao što je znala i ona Slobina Udba kad je čuvala 600 kila u sefu. E, sad: ako “odavno” ceo aparat unutrašnjih poslova “zna” da Kosmajac “odavno” ima razrađene kanale za šverc heroina, a od 2001, kada Bela knjiga nastaje, a rani je epohalno korumpirane strukture više ne drže ni MUP, ni SDB, a niko nije u stanju da Kosmajcu stane na rep, šta imamo? Imamo priznanje da se Kosmajcu ne može dokazati ništa, svim osnovama za sumnju uprkos. Ovde nećemo ulaziti u pretpostavke o tome kako se, zašto i uz čiju pomoć Kosmajac očuvao na slobodi i u dejstvu – ako jeste – ili je samo bio pametan

i sposoban, a tako izgleda. Time neka se bavi Aleksandar Vučić, pre nego što Kosmajca izviče za “glavnog narko-dilera”, dok se mi “pravimo blesavi”.

Naravno da je – posle te gromoglasne optužbe – uhapsilo Kosmajca, uz nepotrebno policijsko nasilje i razbijanje vrata (on bi im bio i sam došao i na telefonski poziv). Tada se pravosuđe našlo – ne prvi put – u neprilici zbog Vučićeve nabusite dreke. Mesecima su tresli Kosmajčeve poslove, do u najsitnija crevca i šta su našli? Našli su neku utaju poreza od četiri hiljade evra (sa sve nekim kamatama koje je Ustavni sud u načelu bio osporio), a u vezi sa njegovim građevinsko-preduzimačkim poslima. Kosmajac je sve vreme bio hladan kao špricer, svestan da mu ni bolji i veći maheri od Vučića nisu dohalkali sve te godine, “odavno”. Ako najbolji kriminalisti iz MUP-a, UBPOK-a i UKP-a godinama nisu mogli da mu dokažu ništa, neće ni taj “najbolji student Pravnog fakulteta ikad”, kako ga je nazvao dekan Avramović. Ishod se očekuje, kao i za Miškovića, kao i za niške žandarme, ali ne i za helikopter i za Savamalu (osim ako Vučić ne žrtvuje “kompletne idiote”).

Pretpostavka nevinosti, dakle, važi za navijačke dripce, ali ne važi za neke druge: za vlasnike objekata u Savamali, za Miškovića, za žandarme iz Niša, za Kosmajca – ako smo već kod pretpostavke nevinosti. Eto nama zabave.

MILOŠ VASIĆ

Iživljavanje na najslabijima

U više od 40 odsto slučajeva porodičnog nasilja žrtve su deca. Za one roditelje koji seksualno eksploatišu sopstvenu decu sudije su kao olakšavajuću okolnost uzele to što je nasilnik istovremeno i roditelj žrtve

Uobimnoj dokumentaciji organizacije "Astra", koja se već šesnaest godina bori protiv svih oblika trgovine ljudima, nalazi se i nekoliko zabrinjavajućih slučajeva iz sudnica u Srbiji. Za one roditelje koji seksualno eksploatišu sopstvenu decu sudije su kao olakšavajuću okolnost uzele to što je nasilnik istovremeno i roditelj žrtve. Izgleda da sudije nije mnogo zabrinulo to što je nasilnik neko ko ima i zakonsku i moralnu obavezu da svoje dete zaštititi i pruži mu

sigurnost. Šta bi onda za sud trebalo da bude otežavajuća okolnost? U nizu zakona i protokola koji su poslednjih godina doneti u Srbiji jasno je propisano na koji način se tretiraju žrtve porodičnog nasilja, posebno kada su u pitanju maloletna lica. Krivični zakon za nasilje nad maloletnikom u okviru porodice predviđa kaznu od jedne do osam godina zatvora, što može dati povoda za široko tumačenje kaznene politike. Svojevremeno je Incest trauma centar objavio da su za seksualno

zlostavljanje u porodici nasilnicima izrečene, u najvećem broju slučajeva, kazne zatvora od dve do dve i po godine.

"Mi imamo problem što se zakon ne primenjuje u praksi. Retko koji pravni instrument se koristi kako bi se dete zaštitilo kada se uđe u sudski postupak. Tako se ne koristi da dete ne bi trebalo da daje izjavu putem audio – vizuelnih sredstava, da sudija, tužilac, advokati, svi moraju biti senzitivisani i imati posebna znanja o pravima deteta", kaže Katarina

2015. godini smo imali 40 sudskih postupaka, tako da je to jako alarmantan podatak. Zakoni su dobri, sistem postoji, ali se ne poštuje dovoljno u praksi", potvrđuje Gordana Čolić, tužiteljka: "Za decu žrtve nasilja u porodici zaprećena je veća kazna, samim tim su deca u okviru porodice više zaštićena. Kada je seksualno zlostavljanje u okviru porodice u pitanju, onda je to teže krivično delo – obljuba zloupotrebom položaja. Ali strašno je koliko sve zavisi od ljudi. Ljudi su ti koji poštuju i sprovode pravila ili ne."

SAMO RETKI PRIJAVLJUJU

Deklarativno smo protiv nasilja, emotivno i u neverici reagujemo na naslove u novinama i vesti o zlostavljanju dece u porodici. Rezultati istraživanja koje je radio Incest trauma centar pokazali su, ipak, umanjenu senzitivnost društva za maloletne žrtve jer je samo pet odsto građana spremno da prijavi seksualno zlostavljanje nad decom u porodici koju poznaju. A nasilnici su najčešće upravo osobe iz životnog okruženja žrtve. Mrežu zaštite čine: vrtići, škole, socijalni centri, policija, zdravstvene ustanove, tužilaštvo. Svaka od ovih službi, pored opšteg, ima i posebne protokole koje bi bilo najpravičnije doslovce pratiti. Da se to u praksi ne radi često, potvrđuju gorenavedeni primeri. Iako su socijalni radnici u obavezi da svaki slučaj zlostavljanja prijave, retko se događa da se sve završi na razgovoru sa roditeljima, posebno kada su blaži oblici nasilja u pitanju. U posebnom protokolu Ministarstva za rad, zapošljavanje i socijalna pitanja navedeno je: nasilje u porodici, odnosno nasilje nad ženama u partnerskim odnosima je krivično delo. Obaveza je svakog državnog organa da odmah po saznanju da je izvršeno krivično delo isto prijavi nadležnim službama. Prijavljivanje se može izvršiti nadležnoj policijskoj upravi ili nadležnom javnom tužilaštvu podnošenjem krivične prijave.

Problem u nadzoru može predstavljati i činjenica da centri za socijalni rad van Beograda funkcionišu nezavisno i uglavnom odgovaraju direktno Ministarstvu, dok u Beogradu postoje centri za socijalni rad opštine, gradski centar za socijalni rad i onda tek na red dolazi Ministarstvo.

"Imali smo situaciju gde maloletni brat

zlostavlja sestru. Centar okreće glavu ili traži ne znam kakve uslove da bi tog maloletnika sproveo u dom ili maloletnički zatvor. Kao najčešći razlozi navodi se da ne rade posle podne, nema dežurstva ili da su malo plaćeni. Požališ se, pišeš Ministarstvu za socijalna pitanja, nikad ne dobiješ odgovor. Tu u sistemu mora da postoji još nešto između centra i Ministarstva, kao glavna karika", upozorava Čolić.

Pre nekoliko godina u devet zemalja Evrope, uključujući i našu, sprovedeno je istraživanje o zlostavljanju i zanemarivanju maloletnika kojim je bilo obuhvaćeno pedeset hiljada dece. Rezultati su pokazali da je psihičko zlostavljanje u blažem obliku najčešći vid zlostavljanja u porodici. Psihičko nasilje i nad dečaci-ma i nad devojkicama najčešće vrši odrasla ženska osoba, skoro uvek majka, na drugom mestu je odrasla muška osoba, najčešće otac, a zatim starija braća i sestre. Zanimljivo je da su roditelji u istoj meri, ili čak i više, priznavali psihičko i lakše oblike fizičkog nasilja nego njihova deca. Deca su zato otvorenije pričala o težim oblicima nasilja, dok su ga roditelji negirali. Psihičko nasilje je teže dokazati nego fizičko jer ne ostavlja vidljive i lako prepoznatljive posledice. Doktorica Sanja Čopić iz Viktimološkog društva Srbije ukazuje na to da je psihičko nasilje prisutno uvek kada ima i fizičkog nasilja. Bez materijalnih dokaza teško je na sudu dokazati da je u jednoj porodici bilo psihičkog zlostavljanja, često se desi, kao i u ostalim slučajevima zlostavljanja, da se dati iskazi posle nekog vremena menjaju. Strah od osвете koji se prvi nameće nije i jedini razlog, već pre svega strah od gubitka ekonomskog oslonca, pošto je zlostavljač u velikom broju slučajeva ujedno i neko ko izdržava celu porodicu. Pitanja koja se često mogu čuti svode se na isto: šta ću ako bude osuđen na kaznu zatvora, od čega ću da živim? Iskazi se povlače, koristi se pravo privilegovanog svedoka i tužiocima, kada nema dokaza o fizičkom zlostavljanju, ne preostaje ništa drugo nego da obustave postupak. Gordana Čolić smatra da žene i decu ne treba osuđivati kada se to desi, treba im pružiti podršku, ohrabriti ih da ako se nasilje ponovi taj put prijave nasilnika. "U smislu generalne prevencije najmanje pomaže sudski postupak. Naravno, mi smo tu da

Ivanović iz "Astre": "Dete bi trebalo da bude sve vreme u sistemu zaštite, da se ne nalazi u istoj sudnici gde se nalaze nasilnici, sve to zakon propisuje."

U "Astri" rade i analize sudskih postupaka za svaku godinu: "Oni pokazuju da imamo odličan zakon, ali da i dalje imamo blagu kaznenu politiku. Kada su maloletne žrtve u pitanju, i dalje imamo nedovoljno korišćenje i ostvarivanje prava žrtava trgovine ljudima u sudskim postupcima. Za trinaest godina, od kada je inkriminisano krivično delo trgovine ljudima, samo jedna osoba je bila u sistemu zaštite i samo jednom je ostvareno pravo na kompenzaciju. Primera radi, u

se sankcioniše nasilnik, ali sve druge vrste pomoći dolaze iz drugih službi, centra za socijalni rad, škole, potpora deci, zaštita, nuđenje posla zlostavljanim ženama, stipendija deci", kaže Čolićeva.

PRENOŠENJE NASILJA S KOLENA NA KOLENO

Oko 80 odsto veštačenja sa kojima se u tužilaštvu susreću odnosi se na okrivljene koji su u detinjstvu i mladosti i sami bili žrtve nasilja ili bar zanemarivanja. Prema rezultatima istraživanja Viktimološkog društva, Srbije otprilike trećina nasilnika potiče iz porodica gde su očevi bili nasilni prema njihovim majkama i u 30 odsto tih situacija su i oni sami bili izloženi nasilju. Treba naglasiti da su to slučajevi gde su ispitanice znale za taj podatak, a bilo je i onih koje nisu bile upoznate sa tim da li je njihov zlostavljač bio kao dete žrtva porodičnog nasilja, što ovaj broj može učiniti većim nego što istraživanje pokazuje. "Zbog te međugeneracijske transmisije neophodno je da se sistem uključuje i da se radi na prevenciji da ne bi kasnije nasilje izrodilo nove nasilnike i nove žrtve", smatra dr Sanja Čopić iz Viktimološkog društva Srbije. Isto istraživanje otkrilo je i da je više od dve trećine žena koje su bile žrtve fizičkog nasilja poticalo iz porodica gde su očevi bili nasilni

prema njihovim majkama, a od toga u 40 odsto slučajeva i one same su bile žrtve fizičkog nasilja od strane oca u detinjstvu. Tako da su te žene bivajući žrtve već u samom detinjstvu, shodno onoj teoriji naučene bespomoćnosti, prosto naučile takav obrazac, da i one treba da trpe nasilje kasnije i u sekundarnoj porodici.

Od 2002. godine, od kada "Astra" direktno pruža pomoć žrtvama preko SOS telefona, od 473 identifikovane žrtve njih 36 odsto su maloletna lica. Prošle godine od 40 žrtava 60 odsto bili su maloletnici. Osim seksualne eksploatacije, drugi najčešći oblik nasilja u okviru trgovine ljudima jesu slučajevi prinude na brak, prinude na vršenje krivičnih dela i prinude na prosjačenje. "Tu je problem da ne dođe do kriminalizacije siromaštva. Kad roditelji nemaju šta da jedu i moraju zajedno sa decom da prose, to ne treba da se posmatra kao prinuda na prosjačenje. Jeste da i dalje imamo velike organizovane kriminalne grupe koje manipulišu decom, ali to se sistemski i dalje ne prepoznaje i tako ostaje neregulisano", upozorava Ivanović.

ZLOČIN KOJI NE ZASTAREVA

Nevladine organizacije koje se bave problemom nasilja u porodici imale su aktivnu ulogu u menjanju zakonodavstva, javnih politika i prakse. Na osnovu predloga u čijoj je izradi svojevrmeno učestvovalo i

Viktimološko društvo, u krivični zakon Republike Srbije uneto je krivično delo nasilja u porodici, trgovina ljudima, trgovina u cilju usvojenja kada su u pitanju deca, izmene u delu koji se tiče krivičnih dela protiv polnih sloboda, što između ostalog uključuje i seksualne delikte koji su usmereni prema deci, kao i uvođenje pravila o postupanju koja znače zaštitu od sekundarne viktimizacije u postupcima. Pre tri godine Skupština Srbije je usvojila Inicijativu Incest trauma Centra – Beograd za ukidanje zastarevanja seksualnih delikata počinjenih prema deci. Time je Srbija, posle Velike Britanije, postala druga zemlja u Evropi u kojoj je zakonodavac prepoznao dugotrajne posledice seksualne traume. Dotadašnja regulativa podrazumevala je da počinilac može biti procesuiran samo šest godina nakon poslednjeg incidenta seksualnog nasilja nad detetom. S obzirom na to da detetu koje je žrtva nasilja najčešće nedostaju psihička snaga i moć uz koje bi lakše prebrodilo krivični postupak, sada je omogućeno da nasilnika može prijaviti i znatno kasnije. Uznemirava podatak o malom procentu onih koji bi prijavili seksualno zlostavljanje dece u porodici, a kako tek reagovati na to da postoje slučajevi gotovo svesnog pristajanja majki na seksualno zlostavljanje svoje dece u okviru porodice. To ilustruje i jedan skorašnji slučaj iz Vojvodine. Očuh je zlostavljao

■ Za one roditelje koji seksualno eksploatišu sopstvenu decu sudije su kao olakšavajuću okolnost uzele to što je nasilnik istovremeno i roditelj žrtve

devojčicu od njene 14. godine. Obljebu, koja je u to vreme trajala već nekoliko godina, prijavila je devojčicina tetka. U postupku koji je pokrenut majka staje na stranu muža, sa kojim ima četvoro dece. Počinje jak pritisak na devojčicu i ona odjednom prestaje da govori odbijajući da svedoči. Majka i očuh sve što se dešava pravdaju time da je ćerka izmislila zlostavljanje iz ljubomore jer joj se ne poklanja dovoljno pažnje. Sud prihvata optužnicu iako je ostao samo posredan dokaz, prijava tetke. Drugostepenom presudom očuh je oslobođen. Posebno frustrira činjenica da su ih ljudi uključeni u proces kasnije viđali kako se ruku podruku sve troje šetaju gradom kao srećna porodica.

Nasilje najviše prepoznaju oni koji su najčešće u kontaktu sa decom, a to su škola i predškolska ustanova. Kada učiteljica vidi da je dete blede, nervozno, plašljivo, onda ona u razgovoru sa roditeljima može da sazna koje okolnosti stoje iza toga i nadalje zahteva pomoć centra za socijalni rad. Doktor Vidojević smatra i da je pogrešno dete izmeštati u neko udaljeno mesto, već razgovor treba voditi tamo gde dete živi. Jedan od razloga je i taj što sa detetom treba razgovarati više puta a to zahteva vreme, sticanje poverenja i pristupačnost. Pre toga je naravno najvažnije zaštititi dete kako ne bi došlo do ponavljanja zlostavljanja.

Kada je reč o promenama koje bi mogle da poboljšaju postojeći sistem, doktor Vidojević izdvaja razvijeniju mrežu pedijatrijske zaštite, kako bi bilo više lekara, obučanih medicinskih sestara, terapeuta..., da postoji razgranatija mreža

razvojnih savetovaništva kako bi se različiti oblici zdravstvenih intervencija učinili dostupnijim za svu decu, uključujući i zlostavljanu. Svi naši sagovornici kao najvažniju stvar u sistemu navode neophodnost poštovanja protokola svih onih koji učestvuju u sistemu zaštite dece od zlostavljanja. "Ako se žrtva prvo javi školi ili domu zdravlja, policiji... svi odmah iz tog kruga treba da budu obavešteni", apeluje Gordana Čolić.

Doktorka Čopić iz Viktimološkog društva kao problem vidi to što kod nas nedostaju specijalizovane službe koje pružaju pomoć i podršku deci žrtvama, već se uglavnom radi u sklopu službi koje rade sa žrtvama u širem smislu. Deluje neobično što i dalje nakon svih zakona i protokola, kao i medijske zastupljenosti problema, svi naši sagovornici govore o neophodnosti prepoznavanja zlostavljanja. U svom poslu susretali su se sa situacijama kada ni odrasli nisu svesni da su žrtve zlostavljanja. Samim tim je tako nešto teže očekivati od dece. U Viktimološkom društvu sećaju se jedne petnaestogodišnje devojčice koja je sama pozvala i prijavila psihičko i fizičko zlostavljanje od strane oca. Devojčica je imala svest da treba da se obrati nekome, a Viktimološko društvo je povezano sa socijalnom službom i radilo na njenoj zaštiti i osnaživanju. U "Astri", osim besplatne medicinske i pravne pomoći, žrtvama pomažu i pri pronalaženju posla, pisanju radne biografije...

OPORAVAK JE MOGUĆ

Kada je pre petnaest godina osnovan Kabinet za zaštitu dece od zlostavljanja i

zanemarivanja na Klinici za decu i mlade pri Institutu za mentalno zdravlje, doktor Vidojević i njegove kolege mogli su vrlo egzaktno da utvrde napredovanje dece koja su bila upućivana na njih. "Skoro sam imao slučaj jedne devojčice koja je prešla u hraniteljsku porodicu zbog težeg oblika zlostavljanja i zanemarivanja u vrlo ranom uzrastu. Ona u svakom novom momentu susreta, sada na dva ili tri meseca, pokazuje nova postignuća i vidite prosto kako dete ogromnim koracima nadoknađuje neke propuštene godine i pokušava da se izbori sa vrlo ozbiljnim traumatizmom koji je doživela kao vrlo mala. Nažalost, deo stvarnosti je i kada vidimo neuspeh, nedostatak truda. To frustrira, teško je kada dođemo do limita i vidimo da nešto ne ide jer prestane da dolazi neko kome je to bilo korisno, a znamo da to nije zbog njega samog nego zbog okoline. Ali neuspeh je uvek uravnotežen sa onim što uspete da postignete, i postoji nada da će ono što smo nekome pružili i omogućili biti jednog dana zdrava osnova da se nešto kasnije odrazi."

Uprkos teškim individualnim i društvenim posledica zlostavljanja dece u porodici, i dalje mislimo da se to dešava daleko od nas, a stvarnost je da smo više puta u životu sreli zlostavljano dete. Zato se insistira na obuci onih koji su u neposrednom i svakodnevnom dodiru sa njima. S tim u vezi, doktor Vidojević oslikava rasprostranjenost problema rečima: "Svako ko radi sa decom, radi i sa zlostavljanim decom."

JOVANA MARIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

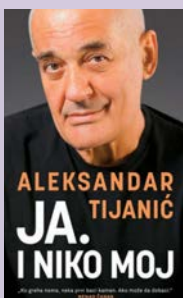
Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 21. maja do 17. juna 2016.

**Dalton Trambo:
DŽONI JE KRENUO U RAT**

Jedna od najboljih i najsnažnijih antiratnih knjiga svih vremena, remek-delo o strahotama Prvog svetskog rata u kome je junak romana ostao bez obe ruke, obe noge, bez lica, sluha, vida i moći govora. Obavezna lektira

**Aleksandar Tijanić:
JA. I NIKO MOJ**

Testamentarna knjiga Aleksandra Tijanića, zbirka izabranih kolumni, novinskih tekstova, polemika i članaka u kojima poznati srpski novinar kritikuje i tumači srpsku politiku i javnu scenu i njene protagoniste za vreme raspada Jugoslavije i nakon njega

**Pol Fišer:
PRODUKCIJA:
KIM DŽONG IL**

Priča o severnokorejskom diktatoru Kim Džong Ilu iz vremena kada je vodio Ministarstvo propagande i smišljao priče za sve snimljene filmove, a onda 1978. naredio otmicu najpoznatije južnokorejske glumice i njenog bivšeg muža, slavnog reditelja

**Vuk Drašković:
ISUSOVI MEMOARI**

Nastavak i epilog romana „Nož“ iz 1982, koji govori o vremenu raspada Jugoslavije, Beogradu devedesetih i novim zločinima i zločincima u ratu u Bosni i Hercegovini

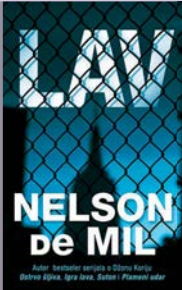
**Dušan Savić:
PORAJMOS**

Reč „porajmos“ označava genocid nad evropskim Romima u Drugom svetskom ratu. Kroz sudbine trojice junaka koje se ukrštaju u Aušvicu 1941, ovaj roman priča o strašnom zločinu koji se prečesto prećutkuje

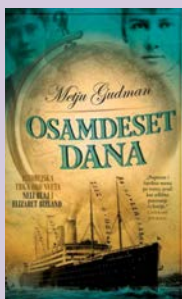
**Nelson de Mil:
LAV**

Ponajbolji triler iz serijala o Džonu Koriju, detektivu iz njujorškog odeljenja za ubistva. Njegov suparnik sada je opasni libijski terorista s nadimkom Lav koji dolazi u SAD sa paklenim planom

**Grupa autora:
PUTNIK
SA DALEKOG NEBA**

Tematska zbirka u kojoj su trideset domaćih autora napisali po priču čiji je glavni junak Miloš Crnjanski, pesnik, vojnik, fudbaler, pisac, novinar, diplomata, emigrant i svedok epohe

**Metju Gudman:
OSAMDESET DANA**

Godine 1889. dve ambiciozne mlade novinarke iz dva konkurentna američka lista kreću na put oko sveta s namerom da sruše rekord Fileasa Foga, junaka romana Žila Verna. Knjiga zasnovana na istinitom događaju, odlično istorijsko-pustolovno štivo

**Ranulf Fajns:
ELITA UBICA**

Krimi o dve tajne organizacije: jednu čine plaćene ubice, a druga brine o zaštiti bivših i sadašnjih pripadnika SAS-a i njihovih porodica. I o jednom omanskom šeku koji sprema osvetu za svoja četiri ubijena sina

**Nebojša Jovanović:
DVOR KNEZA ALEKSANDRA
KARADORĐEVIĆA 1842-1858**

Izvršna istorijska studija o dvoru kneza Aleksandra Karadorđevića, prvom srpskom dvoru u stilu evropskih dvorova iz sredine XIX veka. Verna rekonstrukcija društvenog, kulturnog i političkog života Beograda iz vremena kada je on imao jedva 15.000 stanovnika

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeve br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 8, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, Iam. E, lok. 11, Niš

Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv.Teodora Vršackog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd

Kineska kopija stida

Ako se dobro sećam, bile su govnjive rane devedesete – za kojima će uslediti govnjive srednje devedesete i govnjive pozne devedesete – a nama se nekako ukvario telefon, znate, onaj prastari, s bročanicom, sav zaobljen, boje bele kafe, pa je otac odnekud, valjda s neke buvlje pijace – a to je u to vreme bio uglavnom bilo koji prostor gde si mogao da prostreš neko ćebe na trotoar ili da raširiš svoj asortiman po haubi natrulog tristaća – sav srećan kući doneo ulov u vidu novog telefona: "Vidi ga, Panasonik, a skoro džabe!"

Zagledao sam sumnjičavo tu neobećavajuću spravu na kojoj je lepo pisalo: PANASOANIC. "Čale, ovo je Panasonik koliko sam ja Eddie Vedder: imamo iste crte lica, samo drastično različito raspoređene! Uvalili ti mangupi neku kinesku kopiju..." Otac je bio preneražen, mada sam mu prstom pokazivao na ono suvišno treće "a", razliku je jedva nekako uo-

pomena: kao prvo, ova Prosveta nije *ona* Prosveta, nekada najugledniji i najznačajniji izdavač jedne velike zemlje, nego njena groteskna kineska kopija, koja doduše stanuje na istoj adresi, a vode je neki otužni ljudi koji su, u najboljem slučaju, najslabije kineske kopije njenih slavnih urednika. Edicija Veliki romani pak nije ona čija su se izdanja kočoperila na počasnim mestima vaših biblioteka i uz koje ste odrastali u pismena i senzibilna bića, nego je nekakav bizarni Panasoanic koji je, u granicama mogućnosti, iskopirao izvorni dizajn, ali mu nedostaje odgovarajuće kvaliteta sadržaj, dakle suština, pa je otuda moguće da se unutra, među koricama, umesto Tomasa Mana, Darela, Rablea, Ruždija, Apdajka ili Andrića zapati Habjanović Đurović Ljiljana, ta Sveta Tetka savremene srpske... književnosti, takoreći. E sad, ima tu i dobra vest: Ljiljana H. Đ. je prava, au-

Ponovo smo pod tiranijom ljudi bez svojstava, ali sa nezajažljivim ambicijama i uznapređovalom pokondirenošću

čio, prosto kao da je bio slep za nju, ne zato što bi mu manjkalo pismenosti, ali je kanda bio nepismen za znake novog vremena i novih standarda, onih po kojima je normalno da ništa ne bude ono za šta se izdaje, nego samo nešto što liči na to. A i to *ličenje*, brate mili, vrlo je diskutabilna stvar... Najčešće samo liči da liči, a zapravo niđe veze.

Štošta je i tada, a i u potonjim vremenima, do dan-danas, bilo samo kineska kopija onoga za šta se izdavalo, nije da nismo negde i oguglali na fundamentalnu neautentičnost stvari, bića i pojava u našem svetu. Čak ni ona odrednica "kineska kopija" nije pouzdana i ništa ne znači osim generičkog imena svake neverodostojnosti, pošto se u stvarnosti možda proizvodi u bestragijama unutrašnje Mongolije, a možda i u Kuršumliji. Ili u ilegalnoj manufakturi u predgrađu Napulja, zašto da ne.

Nemam ja, međutim, problem s "lažnim" telefonima, majicama ili patikama: baš me briga za andrmolje. Mnogo je toksičnije nasilje koje nad nama sprovode oni čiji motiv nije (nužno i prevashodno) komercijalne naravi, a koji nam što silom što podlom prevarom uvaljuju kineske kopije važnih i vrednih stvari (što uopšte ne moraju biti *predmeti*) koje čine dragocenost u našim životima, obeležje onog boljeg što smo bili, jesmo ili možemo biti.

Čemu sav ovaj uvod? Pa, evo, okolišam kao maćak oko Kragujevca i kiša oko vruće kaše od silne nelagode što ću morati da vam saopštim da je izdavačko preduzeće Prosveta iz Beograda, u svojoj znamenitoj ediciji Veliki romani, upravo objavilo tri rana rada Ljiljane Habjanović Đurović u jednom tomu.

Čekaj, Pančiću, čemu ovako idiotski gruba šala?! Ne, nije šala, istina je, živa i doslovna. Uz nekoliko neophodnih na-

tentična, neprskana; uostalom, nemoguće je napraviti nje-nu kinesku kopiju, baš kao što ni onaj Panasoanic koji je čale doneo u kuću niko nije dalje krivotvorio u neki, šta znam, Panasoainiac, ili tako nešto. Mada, ko zna...

Bilo bi banalno i odviše "pravolinijski" verovati da je Ljiljana H. Đ. ovim zaumnim hirotonisanjem nagrađena za podršku vodećoj režimskoj stranci, a u svojstvu "istaknute javne ličnosti". Ma ne, to bi doduše bilo odvratno, ali bi sadržavalo neku unutrašnju logiku, koliko god izvitoperenu, a ovo je nešto mnogo gore jer je sasvim spontano i "nevezano": stvar je prosto u tome da smo ponovo u Panasoanic vremenima u punom sjaju, u razobrućenoj tiraniji Panasoanic likova, ljudi bez svojstava, ali sa nezajažljivim ambicijama i samoljubljem neomeđenim znanjem, ukusom i osećanjem stvarne ljudske pristojnosti (čiji je neizostavan deo i posedovanje razumne doze svesti o sopstvenom mestu u svetu). Logično je otuda da opet imaju iste težnje, ojačane za protok vremena i tome primereni napredak u pokondirenosti: ako imamo kinesku kopiju protestantskog radenika za premijera, ako nam vladaju kineske kopije diplomanata i doktoranada, ako vlast uništava prave televizije praveći njihove kineske kopije, ako ruši pravi grad da bi na ruševini izgradila kinesku kopiju arapske kopije provincijske američke kopije Ničega, zašto ne bi isto bilo i u tzv. kulturnoj nadgradnji? *Koj' će im zabraniti?*

A šta je neophodan sastojak koji sve ovo omogućava? Posvemašnje odsustvo stida. Te ljude ničega nije sramota. I uvek kada pomislite na njih, setite se da je to jedino što je stvarno važno znati o njima, jer sve drugo iz toga proizilazi: tamo gde je drugima smešteno autentično osećanje stida, oni imaju tek ofrlje ugrađenu kinesku kopiju, koja se raspadne na prvoj kiši.

Politika umesto obrazovanja

Albanska nacionalna manjina trenutno ne ostvaruje pravo na kvalitetno obrazovanje na maternjem jeziku, jer je ono za mnoge postalo pitanje politike, a ne osnovno ljudsko pravo

Osnovna škola "Ibrahim Keljmemendi" u Preševu najveća je škola Pčinjskog okruga i jedna od najvećih u Srbiji. Škola ima oko 1600 učenika i na prvi pogled ne razlikuje se mnogo od ostalih. Velika zgrada, malo oronula, ali očigledno nedavno renovirana, izdvaja se u nizu sličnih duž glavne ulice u Preševu. Učionice izgledaju uobičajeno, tabla, klupe, ormarići. Jedino nastava deluje malo drugačije, jer se sve svodi na to da profesor diktira, a deca beleže.

Takav oblik nastave se praktikuje zato što pravih udžbenika za učenike albanske nacionalne manjine nema. Razlog tome je dugogodišnji spor oko toga da li bi ti udžbenici trebalo da postoje i kako bi trebalo da izgledaju, naročito iz istorije, geografije, ali i ostalih predmeta iz kojih bi se učila nacionalna istorija Albanaca.

Iako za to nemaju podršku međunarodne zajednice, predstavnici Albanaca sa juga Srbije pokušali su da problem udžbenika reše jednostranim potezima – pozivajući se na prava koja ima srpska zajednica na Kosovu i Metohiji.

PROTESTI NA JUGU SRBIJE

Kako bi se problem nepostojanja udžbenika na albanskom jeziku rešio u što kraćem roku, Savet albanske nacionalne manjine se prošle godine obratio Kosovskom ministarstvu obrazovanja. Tražio je donaciju u vidu udžbenika na albanskom jeziku za đake koji pohađaju nastavu u školama na jugu Srbije. Potom je kosovsko ministarstvo poslalo kamion sa 103.222 udžbenika, ali kada je kamion sa knjigama stigao u carinsku službu u Preševu, tamo je i ostao narednih šest meseci.

Predsednik Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine Jonuz Musliu nekoliko puta se obraćao Ministarstvu prosvete i tehnološkog razvoja Republike

Srbije, kao i kancelariji premijera Srbije, ali njegova pisma su ostala bez pozitivnog odgovora. Srpska strana je tvrdila da do dogovora nije došlo jer su problematični udžbenici stigli sa Kosova, a to srpske institucije ne dozvoljavaju.

Početkom marta 2016. kamion je vraćen na Kosovo, a predsednik Nacionalnog saveta Musliu organizovao je proteste sa porukom da je Srbija država koja krši prava albanske nacionalne manjine ne dozvoljavajući deci da uče na maternjem jeziku.

S druge strane, Besa Sahiti, direktorka OŠ "Ibrahim Keljmemendi" u Preševu, kaže da prilikom organizacije protesta nastavnici nisu bili ni pozivani ni konsultovani. I dodaje da tvrdnja da albanska deca u Srbiji nemaju nikakve udžbenike na svom maternjem jeziku nije tačna. "Knjige imamo, ali treba postaviti pitanje šta tim knjigama nedostaje. Dete treba da uči istoriju svoje zemlje, svog naroda, da peva albanske pesme, a naša deca tu mogućnost sada nemaju", kaže Sahiti za BIRN.

Od 2010. do 2014, Ministarstvo prosvete Republike Srbije u saradnji sa Nacionalnim savetom albanske nacionalne manjine, Koordinacionim telom za Preševo, Bujanovac i Medveđu i drugim državnim ustanovama obezbedilo je 88 udžbenika na albanskom jeziku za đake osnovnih i srednjih škola.

Knjige od prvog do četvrtog razreda obezbeđene su iz Albanije, kaže direktorka Sahiti. Za "sporne" predmete likovno i muzičko, nastavnici spremaju beleške iz udžbenika na srpskom jeziku koje prevode na albanski, pa diktiraju sadržaj učenicima tokom časova. Đaci srednje škole na taj način prate skoro ceo nastavni program, osim časova maternjeg albanskog jezika – za koji postoje udžbenici uvezeni iz Albanije.

OD MILOŠEVIĆA DO DANAS

Dugogodišnji predsednik opštine Preševo Ragmi Mustafa tvrdi da problem sa udžbenicima na albanskom jeziku postoji još od 1984. godine. "Počelo je od Miloševića, ali nijedna vlada do sada nije se usudila da pravo na udžbenike vrati Albancima. Nastava se danas vodi bez knjiga, ali na albanskom jeziku", kaže Mustafa, nakon čega priznaje da nije baš sasvim tačno da albanski đaci nemaju nikakve udžbenike na maternjem jeziku.

Obezbeđivanjem udžbenika za albansku nacionalnu manjinu u Srbiji bavi se Radna grupa koju čine predstavnici Koordinacionog tela za Preševo, Bujanovac i Medveđu, Ministarstvo prosvete i tehnološkog razvoja, Nacionalni savet albanske nacionalne manjine, Nacionalni prosvetni savet, Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja te državni i privatni izdavači. Udžbenici za nastavu albanskog jezika i književnosti uvezeni su iz Albanije, deo udžbenika je preveden sa srpskog na albanski, a nekoliko udžbenika su napisali autori iz Preševa. Osim toga, obezbeđena su još četiri udžbenika albanskog jezika i književnosti za srednje škole te dva za predškolsku nastavu (razvoj govora na albanskom jeziku i matematika). Za srednju školu nedostaje još 140 udžbenika.

Zejni Fejzulahu, direktor Srednje škole "Sezai Suroi" u Bujanovcu, koji je ujedno i predsednik komisije za obrazovanje pri Savetu albanske nacionalne manjine, kaže da nedostatak udžbenika oštro pogađa albansku nacionalnu manjinu u Srbiji. Prema njemu, taj problem trenutno trpi oko 10.000 učenika koji pohađaju nastavu na albanskom u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa.

"Učenici srpske nacionalnosti koji žive na Kosovu imaju i nastavne planove Srbije i bez ikakvih problema dobijaju

udžbenike iz Srbije. Zašto da mi imamo tu zabranu?", pita Fejzulahu. Najbolje rešenje, smatra on, bio bi uvoz udžbenika sa Kosova, zbog toga što se albanski nastavni program, kao i struktura školstva, razlikuju u mnogo čemu od srpskog. Takođe ističe da se prevođenje udžbenika sa srpskog jezika na albanski do sada nije pokazalo kao dobra praksa, zbog nedostatka prevodilaca koji bi mogli da udžbenike pisane na srpskom jeziku prilagode duhu albanskog jezika. Zato takvi udžbenici ne zadovoljavaju osnovne kriterijume koje bi trebalo da ispune, smatra Fejzulahu.

S druge strane, uvoz knjiga sa Kosova za sada nije moguć. Kako kaže

predsednik Koordinacionog tela Zoran Stanković: "Mi se zalažemo za što veći broj udžbenika iz Albanije koji će proći proceduru ustanovljenu zakonom, i koji nemaju sporni sadržaj kao što su istorija, geografija." Međutim, knjige koje bi mogle da se uvezu iz Albanije nisu predložene Ministarstvu prosvete od strane Nacionalnog saveta albanske manjine, potvrđuje Jonuz Musliu.

DA LI SU UGROŽENA PRAVA NACIONALNE MANJINE

Na prigovore albanske strane kako je njihovoj deci onemogućeno obrazovanje na maternjem jeziku, uprkos odličnom zakonu u toj oblasti, u Kancelariji

KOJA DRŽAVA, KOJA ISTORIJA: Osnovna škola "Ibrahım Keljendi", Preševo

Fotografije: BIRN

za ljudska i manjinska prava kažu da je takva ocena preoštira. Iz Kancelarije poručuju da je u školskoj 2015–2016. godini nastava na albanskom jeziku omogućena za 393 dece predškolskog uzrasta, od čega 202 deteta prate dvojezični srpsko-albanski vaspitno-obrazovni program. Nastava na albanskom jeziku se odvija u tri opštine, u ukupno 15 osnovnih i četiri srednje škole, za 8809 učenika. Osim toga, službe Koordinacionog tela svake godine izdvajaju novac za školski pribor i torbe za đake prvake svih škola u Preševu, Bujanovcu i Medveđi. Za učenike

srednjih škola postoji stipendija od 6000 dinara mesečno, koja se isplaćuje tokom školske godine. Stipendija se dodeljuje po sledećim kriterijumima: prihod roditelja, uspeh u školi i da li učenik ima oba roditelja. Od 2009. godine naovamo dodeljeno je 1205 takvih stipendija.

Takođe, po pravilu, đaci koji pohađaju nastavu na albanskom jeziku u Srbiji, nakon završetka srednje škole mogu da nastave obrazovanje kako na srpskom tako i na albanskom jeziku. Takva mogućnost postoji u Medveđi na odeljenima Ekonomskog i Pravnog fakulteta Niškog univerziteta, gde postoji nastava na albanskom jeziku. U Bujanovcu je otvoren Ekonomski fakultet iz Subotice Novosadskog univerziteta, gde se nastava odvija i na srpskom i na albanskom jeziku. Koordinaciono telo takođe stipendira mlade osobe koje žele da nastave studije u Novom Sadu. Uslov je da kandidat ima od 18 do 22 godine starosti, vrlo dobar ili odličan uspeh u školi.

Od 2011. stipendiju je dobilo 27 Albana iz Preševa i Bujanovca. U 2015. samo jedan učenik albanskog porekla uspeo je da dobije stipendiju. Dafina Halili, rođena 1991, bila je jedna od stipendistkinja i studirala je u Novom Sadu na Katedri za turizam i menadžment. Opisujući to iskustvo kao svoju najbolju životnu odluku, kaže da nikad nije imala problema sa sredinom, naprotiv, a profesori i kolege su joj na svakom koraku pomagali.

I svi ostali uključeni u program maksimalno su se trudili da joj olakšaju kako boravak u novom mestu, tako i učenje. Dafina se, nakon završenog fakulteta, vratila u svoju rodnu Orahovicu i trenutno radi sa izbeglicama kao koordinator za jednu od međunarodnih organizacija u Preševu.

Ipak, kaže kako se zbog nedovoljnog poznavanja srpskog jezika mnoge njene kolege nisu odlučile da konkurišu za stipendiju na fakultetu u Novom Sadu. Veliki problem, po njenom mišljenju, predstavlja činjenica da nastavnici srpskog jezika u školama na jugu Srbije ne znaju taj jezik dovoljno dobro – pa se dešavalo da je Dafina, još kao đak, pomagala nastavniku tokom časa zbog toga što je bolje znala srpski.

Zbog nedovoljnog poznavanja jezika i želje da studiraju na maternjem jeziku, učenici albanske nacionalnosti sa juga Srbije, nakon završetka srednje škole, mahom se odlučuju da studiraju na Kosovu, u Tetovu ili u Albaniji, gde takođe postoje paritetska mesta na fakultetima za studente iz Preševa, Bujanovca i Medveđe.

VRH LEDENOG BREGA

Studija o mogućnostima unapređenja nastave i učenja srpskog kao maternjeg jezika u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa, izrađena na zahtev Koordinacionog tela, pokazala je sledeće:

1. Nakon završetka škole, znanje srpskog jezika kao nematernjeg na

ELI LILLY

140 godina uspešnog poslovanja

Kompanija "Eli Lilly" obeležila je prošle nedelje 140 godina postojanja. Brojne goste iz zemlje i inostranstva dočekali su predstavnici ove američke farmaceutske kompanije među kojima i direktor regiona centralni Balkan Nelly Ognianova i PRA i direktor prodaje predstavništva u Srbiji Milena Randelović. U prijatnoj atmosferi restorana "Top of the Hub" uživalo je više od 150 zvanica iz sveta medicine, farmacije, diplomatije i medija. Kompanija "Eli Lilly" u Srbiji posluje od 2009. godine, a u najvažnije terapijske oblasti kojima se bavi spadaju dijabetes, onkologija i biomedicina. Globalno je u kompaniji zaposleno više od 40.000 ljudi, a lekovi ove kompanije su dostupni u 120 zemalja. "Eli Lilly" poseduje više od 80 patenata od kojih je prvi registrovan davne 1885.

Kompanija "Eli Lilly" mnogo pažnje ulaže u društveno odgovorne aktivnosti. Donirala je više od 800.000 bočica insulina programu Međunarodne federacije za dijabetes "Life for

Mark S. Godfrey – Global Public Policy Director, Eli Lilly Corporate center Indianapolis, Amalija Pavić – AmCham Serbia Deputy Executive Director, Milena Randelović – PRA and Sales Manager Serbia, prof. Nebojša Lalić – dekan Medicinskog fakulteta u Beogradu i predsednik Udruženja za dijabetes Srbije, Nelly Ognianova – Country Manager Central Balkan a Child", a u poslednje 2 godine u okviru IDF programa pomoć je dobilo skoro 14.000 dece i omladine sa dijabetesom iz 46 najsiromašnijih zemalja u svetu.

(NE)REŠIVI PROBLEMI UDŽBENIKA:
Učenici u školi u Preševu i Zejni
Fejzulahu, direktor škole u Bujanovcu

Tu konstataciju potvrđuju reči Sken-dera Saćipija, glavnog i odgovornog urednika portala *Titulli.com*. On za BIRN kaže da su, iako Srbija snosi krivicu za situaciju u kojoj albanskoj nacionalnoj manjini nedostaju udžbenici na maternjem jeziku, krivi i lokalni političari koji, kako on tvrdi, nemaju plan kako da reše taj problem i koriste situaciju za potrebe lokalne politike, a sam problem prikazuju na površan i subjektivan način.

REŠENJE PROBLEMA

Kako BIRN saznaje iz Ministarstva prosvete, problem udžbenika uskoro će biti rešen i to ne samo kada je u pitanju albanska već i ostale nacionalne manjine u Srbiji. U martu ove godine, ministar prosvete Srđan Verbić potpisao je ugovor sa predstavnicima sedam nacionalnih manjina o obezbeđivanju sredstava za udžbenike koji nedostaju. Obezbeđeno je 134 miliona dinara koji bi trebalo da pokriju ove troškove. Predstavnici Saveta albanske nacionalne manjine, uprkos pozivu, nisu potpisali ugovor.

Milovan Šuvakov, pomoćnik ministra prosvete zadužen za razvoj i visoko obrazovanje, rekao je za BIRN da to što predstavnici Saveta albanske nacionalne manjine nisu zainteresovani da reše problem udžbenika na način koji država predlaže ne znači da Ministarstvo neće raspisati konkurs za nedostajuće udžbenike na albanskom jeziku. "Mi samo za sada nemamo partnera u tom poslu", kaže Šuvakov. Koordinator misije OEBS u Bujanovcu kaže da je tema obezbeđivanja udžbenika na albanskom jeziku jedan od prioriteta te organizacije, ali da sve mora da se reši u saradnji sa NSA i nadležnim organima.

On kaže da je situacija na jugu Srbije stabilna, te da albanska nacionalna manjina ostvaruje pravo da se edukuje na svom maternjem jeziku – a primer za to je novootvoreni Ekonomski fakultet, gde postoje predavanja kako na albanskom tako i na srpskom jeziku.

NATALIJA ŽABA za BIRN Srbija

*Ovaj tekst nastao je u okviru projekta "Digitalna lupa: saradnja online medija u potrazi za političkom odgovornošću", koji je podržala Ambasada Velike Britanije u Beogradu. Sadržaj ovog teksta ne odražava stavove Ambasade Velike Britanije

takvom je nivou da ne omogućava ni osnovnu komunikaciju;

2. Nastava nije kvalitetno sprovedena;
3. Postoji želja kako kod đaka tako i kod njihovih roditelja da se nastava srpskog jezika unapredi kako bi deca vladala tim jezikom.

Ministarstvo prosvete uz pomoć Koordinacionog tela, OEBS-a i Ambasade Velike Britanije u Srbiji iniciralo je program učenja srpskog. Na konkursu je izabrano šest profesora srpskog jezika koji pomažu nastavnicima u školama da pripreme nastavu na što bolji način. Testovi koje su đaci četvrtog i sedmog razreda radili u septembru prošle godine pokazali su da je znanje srpskog na niskom nivou. Sledeći testovi urađeni u februaru ove godine pokazali su značajan napredak.

Ustav Republike Srbije je jedan od retkih u svetu koji nacionalnim manjinama na svojoj teritoriji garantuje ne samo individualna već i kolektivna prava. To znači da pripadnici nacionalnih manjina u Srbiji imaju pravo da preko svojih predstavnika odlučuju o pojedinim pitanjima u vezi sa njihovom kulturom, obrazovanjem, službenom upotrebom jezika i pisma. "Na taj način se već duži niz godina u našoj državi ostvaruje manjinska politika zasnovana na očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta nacionalnih manjina uz njihovu integraciju u društveni život i javne poslove. Ista pravila važe i za albansku nacionalnu manjinu", poručuju iz Kancelarije za ljudska i manjinska prava.

S tom konstatacijom slaže se i kancelarija Zaštitnika građana, ali ne i predstavnici albanske nacionalne manjine. Jonuz Musliu tvrdi da postoji snažna

netrpeljivost srpske države prema Albancima, a Ragmi Mustafa da Srbija oštro diskriminiše Albance na razne načine. Obojica su više puta i na javnim mestima govorili da je njihova država Kosovo, a ne Srbija. S druge strane, Zaštitnik građana ističe kako je saradnja sa Nacionalnim savetom albanske nacionalne manjine bila intenzivnija pre 2014, kada je izabran Musliu.

Za sada, uprkos mnogim verbalnim optužbama na račun države od strane predsednika Saveta, Zaštitnik je primio samo dve pritužbe. U njima se traži zaštita prava na službenu upotrebu jezika i pisma pred organizacionim jedinicama republičkih organa sa sedištem u Bujanovcu gde je, kako ističe Zaštitnik, albanski jezik u ravnopravnoj upotrebi.

Riza Halimi, donedavno poslanik u Skupštini Srbije, član Partije za demokratsko delovanje, tvrdi da postoji diskriminacija albanske nacionalne manjine u Srbiji. Kao primer navodi činjenicu da Albanci nisu dovoljno zastupljeni u državnim organima, da reforma policije nije dobro sprovedena, te da je vlada donela diskriminacionu odluku ostavljajući samo prekršajni sud u Preševu, nakon čega su prekinuti razgovori o implementaciji akcionog plana od sedam tačaka između Srbije i albanske nacionalne manjine. Zaštitnik građana ističe da, u odnosu na druge manjine u Srbiji, ostvarivanje prava pripadnika albanske nacionalne manjine prate tenzije, često nepotrebne i štetne, a koje su posledica politizacije. Zaštitnik smatra da je albanska manjina integrisana u srpsko društvo, ali da u procesu integracije postoje prepreke koje su snažne i veoma istrajne sa obe strane.

**U SARADNJI SA
MODNOM KUĆOM
ST.GEORGE:
UZ SVAKU KNJIGU
“DESNA DECA LEVIH
RODITELJA”
KUPLJENU U REDAKCIJI
POKLON MAJICA!**

„Ova zbirka tekstova dragocena je i kao udžbenik za sve one koji bi ozbiljno da se bave novinarstvom, ako takvih još uopšte ima. Knjiga brani čast profesije i svedoči kako se u životnom opredeljenju može biti dosledan i čestit i kad je sve, pa i taj život, protiv tebe.“
—iz predgovora Dragoljuba Žarkovića
856 strana, format B5, tvrdi povez

U PRODAJI!

Knjige “Desna deca levih roditelja” Milana Miloševića i “Moj muški život” Miloša Vasića, u izdanju nedeljnika “Vreme”, mogu se kupiti u knjižarama navedenim u oglasu na str. 17, kao i u redakciji Vremena (radnim danom od 9.30 do 14.30h) i preko sajta www.vreme.com.

„Muškarci mogu da budu feministi i Miloš Vasić je sigurno jedan od njih. Svestan patrijarhalne kulture u kojoj je kao muškarac povlašćen, svoju poziciju koristi da razne dripce i mufljuze koji jesu seksisti – dozove pameti.“
—iz predgovora Jovane Gligorijević
280 strana, format A5, meki povez

Šesti razred

Bezakonje na ulicama Beograda nastavlja se, ili barem u Njegoševoj, gde se bašte kafića ćutke i elegantno spuštaju na parking mesta koja je istoimeni i naš voljeni Servis prodao vlasnicima motornih vozila, ne znam šta bi bilo gore, da gostioničari samovoljno okupiraju dragocenu teritoriju kojoj se radujem više nego kad vidim njivu na kojoj su radili moji stari, ne znam, kažem, šta bi bilo nezakonitije, da privatnici na krilima vlastite poduzetničke drskosti zauzmu javnu površinu, ili bi bilo gore kad bi im neko prodao stvar koja je već prodana drugima?! – Daj, čoveče, imaš hiljade mesta u svojoj parking zoni, šta ako si izgubio četiri ili pet, od kojih je na dva tvoj dobar poznanik, dobar ugostitelj i dobar komšija! Tačno je, imam hiljade mesta, ali kad parkiram uvek to činim na jednom, i kad kružim oko kuće kao chernyi voron oko smrtno ranjenog soldata, nedostaju mi ta mesta, baš ta, tj. ma koje od njih.

Moja nenaučna pretpostavka je da birtijaši šuruju tj. posluju sa Opštinom, a vozaštvo sa Parking servisom, ali kako niko od milion terenaca Parking servisa ne okiti ogradu i baštu mrskim plavim ceduljama kakve dobijaju vozači kad ne

i na samu Opštinu. Zaista, može li roba u isti mah imati dva nezavisna, a stopostotna vlasnika, i može li istovremeno biti prodana dvoma kupcima koji imaju posve različite interese?

Kako čovek kad se oda dobročinjenju, ma bilo ovo i minimalno, lako odlučuje i da sudi, da izriče kazne te da ih smesta sprovodi u delo! Građanka prosi nadomak pijace, nenapadnim stilom i pukom pripadnošću većinskom narodu izaziva natprosečnu dobrohotnost, prolazi bolje nego njezine koleginice pripadajuće našoj ponajbrojnijoj manjini, a koje umeju da budu hiperaktivne: nakon neodmerenog laskanja i blagosiljanja kadre su da ospu kletve i uvrede ako im blagosiljani ništa ne udeli; junakinju ove priče kojoj i ja redovno dajem prilog ugledam prvi put izvan njenog radnog mesta, a to je gajbica prislonjena uz fasadu: iako je dan beli odlazi da između drveta i parkiranog automobila (tu još nije nikakva bašta, nego obično, aktivno parking mesto) obavi ono što svako mora, pa zar ne možeš da odeš u neki kafić, ili u javni toalet kod pijace, vraga može, iako nije sanitarno problematična, iako nije u rojtama od kojih bi se prevrnuo stomak

Bilo bi dobro da na nastavu navraćaš što češće, ne vidim šta od gradiva za škol. g. 2015/2016. ne bi mogao da savladaš

doplate parkiranje za novi započeti sat, kad se ne sklone nakon dva sata, ili ako nisu platili parking, a nisu cenj. stanovnici Zone?! Bašte kafića nemaju registarske tablice i ni po čemu ne podsećaju na motorna vozila, pa ipak pešadijski odredi Parking servisa prolaze kraj nepropisno parkiranih baštica kak ni v chem ne byvalo, a zašto?! Pa zato što su ugostitelji te bašte možda i papreno platili! A svako od tih mesta moje je lično malo Kosovo, izgubljena dragocenost, samo mi fali da parking-bašte budu primljene u UNESCO ili u UEFA!

Možda između Parking servisa i Opštine postoji pakt o trgovačkoj toleranciji i o uzajamnom razumevanju, da Opština tamo gde se ukaže potreba, tj. prilika potpomogne razvoj domaćeg dangubluka stavljajući mu na raspolaganje nove i nove stolove i stolice u novim i novim baštama? Opština naplati kafedžijama mesto, Parking servis je ionako đuturi i unapred namiren novcem pripadnika Zone, i svima osim mojoj neznatnosti lepo! Ali kad ja nemam strpljenja da čitam opštinske propise! Zemljište je možda opštinsko i Parking servis je presrećan što ima taj površinski rudnik, ali ako pravlasnik poželi da koju parceletu proda ili ustupi nekom preduzetniku Parking servis tu ne može pod milim Bogom ništa!

Jedino ako bi ovi koji ustupaju parking mesta prekardašili, pa prodali većinski paket, tj. 51 odsto parking mesta vlasnicima kafića, vozaštvo počelo bi da mrko pogleduje na bašte

čestitom gostu kafića, verovatno nije tamo dobrodošla, čak i ako bi od zarade izdvojila 130 dinara za espresso, so, snalazi se kako može! Mogu da gledam u stranu, ili preda se, imam i očne kapke da prizor koji mi ne godi smesta zatamnim, pa opet, više od dve nedelje nisam hteo da prođem kraj nje, čekaj, čoveče, da nisi prestrogo kaznio nekoga kome ne cvetaju ruže, zumbul, lale, jorgovani? Pre četiri dana naprasno je amnestiran, Bog vam dobro dao, kaže, kao i uvek, i vama, kažem ja, kao i uvek.

Mladoprosjak mi nedavno reče da ide (premda ne često) u šesti razred, isti onaj koga sam pre dve i po godine pitao hoće li imati da mi vrati kusur deset dinara, jer imam pedeset dinara ukupno (kako da ne, vratio mi je deseticu rutinirano, kao da stalno tako i posluje); kad sam dve godine docnije ukorio što je na mrazu gologlav i u tankoj jakni, rekao je cupkajući da mu ovako još više daju; jednog mu jutra nisam dao novac nego sam ponudio da podelimo doručak, odbio je rolnicu iako ova petostruko nadmašuje prosečan milodar: "Neću, nisam gladan. Nemaš novaca?" – stavio mi je do znanja da kući mora otići i sa gotovinom, da ga provijant i odeća od mene manje raduju; viđam ga svaki drugi ili treći dan, obično mu sredinom nedelje dam pedeseticu uz napomenu da je to za celu sedmicu, prekjuče mi priđe, ja kažem da je tek petak, a on će: "Što mi ne daš sad za ceo mesec?"

VEĆI OD FILMA

U beogradskom Sava centru u novembru 2012. godine održana je premijera dokumentarnog filma *Valter*, reditelja Andreja Aćina, priča o heroju Drugog svetskog rata Vladimiru Periću, ali i priča o najpopularnijem jugoslovenskom glumcu Velimiru – Bati Živojinoviću, koji je glumio lik inspirisan Perićem u filmu *Valter brani Sarajevo* Hajrudina Šibe Krvavca. U “Vremenu” je tada izašao tekst posvećen Bati pod nazivom “Veći od filma”, koji neznatno promenjen danas ponavljamo. Uvod tog teksta završavao se rečenicom: “Mit je dobio još jedno poglavlje.” Tri i po godine kasnije, 22. maja 2016, Velimir – Bata Živojinović je iz života nepovratno prešao u legendu, u snu, u bolnici “Sveti Sava” u Beogradu

Precizne podatke u mitu o Bati Živojinoviću nije lako utvrditi. Različiti izvori kažu da je u 57 godina filmske karijere imao od 250 do 347 uloga na filmu i televiziji. Koji god da je podatak tačan, sigurno je da je odigrao više filmskih uloga od bilo kog drugog glumca u istoriji jugoslovenske kinematografije. Sam je govorio da je dosta toga jedva i vredno pomena, da polovinu filmova u kojima je glumio nije ni gledao, ali da uloge nije odbijao jer je gluma bila njegov posao, od koga je živeo. U onoj vrednijoj polovini ostvarenja ostalo je dovoljno antologijskih uloga, i glavnih i sporednih, za nekoliko bogatih glumačkih karijera.

Transformisao se iz ratnog heroja *Neretve*, *Sutjeske*, *Mosta* u maestralnu epizodu četničkog poručnika u *Povratku*

otpisanih, iz đavolovog sluga u *Majstoru i Margariti* u pijanog zagorskog lugara u *Brezi*, iz beskrupuloznog trgovca perjem u *Skupljačima perja* u propalog boksera u televizijskoj drami *Rekvijem za teškaša*, za koju je pričao da mu je intimno nešto najlepše što je u životu odigrao.

SVETSKA KARIJERA

U partizanskim superspektaklima glumio je sa Ričardom Bartonom, Julom Brinerom, Orsonom Velsom. Posle filma *Bitka na Neretvi* Vels mu je ponudio ulogu u svom filmu, ali pošto nije govorio engleski jezik, mogućnost da postane svetski slavno glumačko ime mu je propala. Na Zapadu.

Film *Valter brani Sarajevo* su od 1976. godine, kada je prvi put prikazan u Kini, do danas videle milijarde gledalaca, a »

Grupni portret s damom, 1977.

Bata Živojinović, Valter u tom filmu, u ovoj zemlji uživao je kultni status. Da bi se taj fenomen razumeo, potrebno je vratiti se u 1976. godinu, kada je Kina tek izašla iz "kulturne revolucije" koja je iza sebe ostavila stravične materijalne i duhovne ruševine. *Valter* je bio prvi strani film koji se posle te revolucije prikazivao u Kini, za stotine miliona ljudi tada pogled ne samo u drugačiji svet, već prvi pogled u bilo kakav svet drugačiji od onog u kome su decenijama živeli.

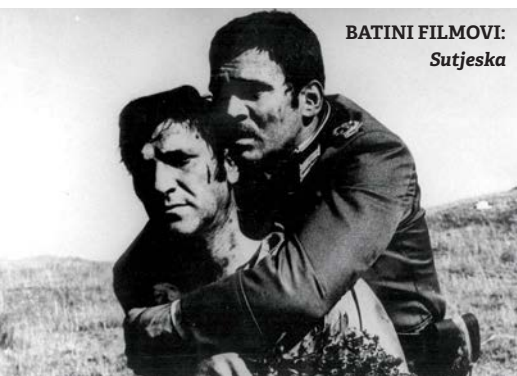
U vozu od Moskve do Pekinga 1990. godine potpisnik ovih redova je kupe delio sa čovekom po imenu Jason. Sporazumevanje je išlo teško, Jason je bio pripad-

blani Salalevo!!! Valtel blani Salalevo!!! Neopisivo uzbuđen, nekako je objasnio da je *Valtera* gledao četiri puta kao mlađić, da je iz sela putovao satima do grada u kome je postojao bioskop, i da je *Valter* najlepša uspomena iz njegove mladosti. Batinu popularnost u Kini dodatno je pogurao film *Most* koji je takođe režirao Šiba Krvavac, epski špageti-vestern "partizanskog filma", koji je u kineske bioskope stigao posle *Valtera*. Zbog tog filma Kinezi su godinama, kada bi upoznali Jugoslovene, počinjali da pevaju pesmu *O bela chiao*, za koju su mislili da je jugoslovenska jer se kao muzička tema pojavljuje u *Mostu*.

SIMBOL

Za predratne i ratne generacije u Jugoslaviji Bata je simbolizovao herojstvo u ratu, uspon iz siromaštva posle razaranja, bratstvo i jedinstvo, sjaj koji su donosile svetske zvezde sa kojima je glumio. Generacije rođene pedesetih i šezdesetih upoznavale su ga prvo kroz "partizanske" filmove koje su u bioskopu gledali organizovano, vođeni iz škole, navijajući dok on tamani Nemce i domaće izdajnike. Međutim, on je preživio i kraj mitologizacije rata i herojskih vremena, i ostao neka vrsta pop simbola i legende.

U doba poznog socijalizma, pomenute mlađe generacije pričale su uz podsmeh

BATINI FILMOVI:
Sutjeska

Uzavreli grad

Kozara

Partizani

Valter brani Sarajevo

nik muslimanskog naroda koji je živio u nekom selu na dalekom severozapadu Kine, na obodu pustinje Taklamakan, i nije govorio nijedan jezik osim maternjeg, uigurskog. Rukama, nogama, pokazivanjem geografskih karata, saputnici su objasnili jedan drugom odakle je ko i zašto putuju. Jason je prvi put putovao vozom, išao je da vidi brata koji je živio u Kazahstanu. Mada ih je delilo 500 kilometara vazdušnom linijom, morao je da ide preko Pekinga i Moskve, prelazeći skoro 15.000 kilometara u jednom pravcu, jer je kinesko-sovjetska granica na toj strani bila decenijama zatvorena. Kada je shvatio da mu je saputnik iz Jugoslavije, Jason je skočio i zagrlio ga. "Valtel

Bata ni u novom veku nije bio zaboravljen u Kini. Prilikom posete ovoj zemlji nuđeno mu je državljanstvo Kine, pregovarao je sa kineskim producentima o realizaciji serije o Valteru koja bi se bazirala na filmu, u kojoj bi bio konsultant i narator. U januaru 2012. godine stotinak kineskih građevinara koji grade most Zemun-Borča je pozelelo da početak kineske Nove godine provede u društvu Valtera. Bata Živojinović došao im je u posetu, doneo na poklon 100 litara domaćeg vina i 25 litara rakije, a svečani doček za goste su u upravnoj zgradi priredili kineski ambasador Džang Vanšue i predstavnici kompanije "Čajna roud end bridž korporejšn", koja gradi most.

da je Hitlerova poslednja želja bila: "Ubijte Batu Živojinovića", ali su ga s poštovanjem gledali kao kauboja u *Psu koji je voleo vozove* (1977), ili kao Dadaru u *Doro-teju* (1981), kao i u "ozbiljnim" ulogama u ranim filmovima crnog talasa, koje su sa zakašnjenjem otkrivali. Još kasnije, njegova rečenica: "Sad ću da šetam, pa ću da te karam..." iz filma *U raljama života* (1984) ušla je u žargon, a uloga snagatora i razmetljivca Trokrilnog dobacila je do današnjih dana, uvodeći Batu u viceve o Čaku Norisu (Kada Bata vidi Čaka kako divlja na ulici, uhvati ga za uvo i izdere se: "Jel sam te tako vaspitao, a?!").

Još jednom se vratio ratnom filmu, kao Gvozden, oficir JNA, u filmu *Lepa*

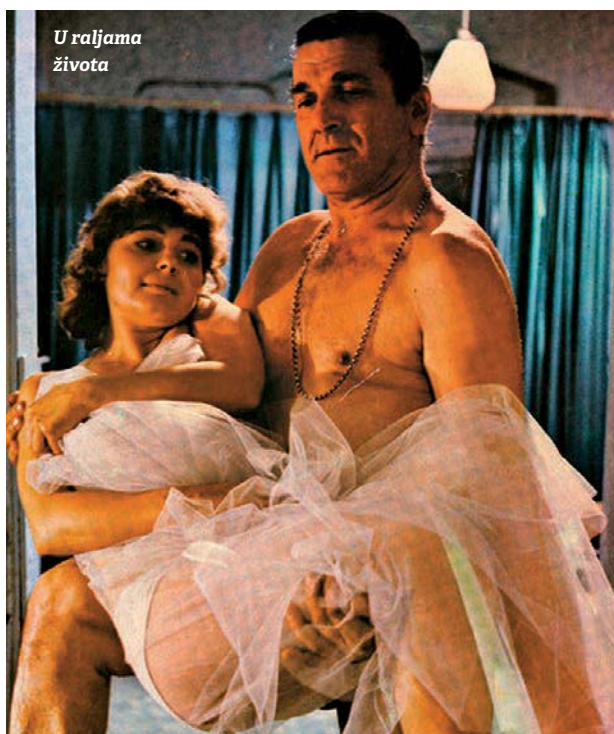
sela lepo gore (1996), koji je zaustavio smeh u grlu svih generacija. U Gvozdenovom liku nije bilo slave i ponosa, već samo gorčine zbog izgubljenih snova kojima su se smejali novi ratnici. Mnogi su imali utisak da je uloga pisana baš za Živojinovića, zbog svega što se desilo od početka novih jugoslovenskih ratova.

Za razliku od glume, ulazak u politiku nije ga proslavio. Mnogi opoziciono nastrojani obožavaoci zamerili su mu što se, početkom višestranačja u Srbiji, pridružio Socijalističkoj partiji Srbije Slobodana Miloševića. Mnogo puta pitan zašto je ušao u SPS, nije uvek davao iste odgovore. Tvrdio je da je "bila reč o velikom

u kojima je učestvovao, u razgovorima sa neistomišljenicima delovao pre kao Trokrilac iz filma *U raljama života* nego kao Tigar iz *Mosta*. Izabran je za poslanika Narodne skupštine na prvim višestranačkim izborima 1990. godine, i bio je predsednik Komisije za predstavke i žalbe Narodne skupštine. Kaže da je bio jedini poslanik SPS-a koji je u Skupštini bio u dobrim odnosima sa poslanicima svih partija. Njegov politički profil uvek je bio mnogo bleđi od glumačkog. Čak i pošto je bio kandidat SPS-a na predsedničkim izborima 2002. godine, Slobodan Milošević je iz Haga kao kandidata podržao Vojislava

telefonom 2004. godine, uz mnogo emocija zaključili da nisu političari već filmski ljudi, koji su pokušali da se bave politikom ali im to nije išlo, da poslednjih godina nije bilo mržnje između njih i da je u pitanju bio samo nesporazum.

Kada se 2006. Bata Živojinović pripremao za operaciju srca, pozeleo je da Dvornik bude pored njega, ovaj je potvrdio svoj dolazak, ali do ponovnog susreta prijatelja ipak nije došlo. Zvanično javno pomirenje desilo se preko video-linka, uživo u dnevniku zagrebačke TV Nove. Živojinović se javio iz bolnice u Beogradu, Dvornik iz studija splitskog dopisništva, uz dogovor da se

naboju i želji da se pomogne prava stvar", da misli da je imao dobru procenu i da i danas "iza te odluke stoji čvršće nego tada kada je ušao zbog emocija"; u intervjuu sarajevskom nedeljniku "Dani" 2010. rekao je da je pristupnicu SPS-u potpisao gotovo slučajno, zato što je u selo gde je tada bio prvo došao njihov predstavnik, da se ranije politikom bavio kao svaki Jugosloven, "na nivou seljačkog, kafanskog filozofiranja", da je u početku podlegao utisku da su "politički oponenti zapravo naši ljuti neprijatelji".

GLUMAC U POLITICI

U to vreme Bata Živojinović je u retkim političkim debatama na televiziji

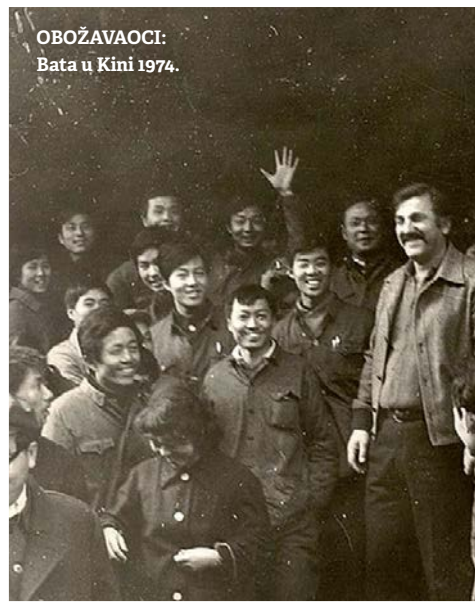
Šešelja, a Živojinović je na tim izborima osvojio 120.000 glasova.

Svrstavanje na Miloševićevu stranu zamerili su mu i mnogi prijatelji i poštovaoci širom Jugoslavije. Početkom rata u SFRJ, zbog politike je puklo i njegovo prijateljstvo sa hrvatskim glumcem Borisom Dvornikom, uz obostrano mučno prepucavanje po novinama. Nije to bila svađa običnih prijatelja, njih dvojica su decenijama zajedničkim ulogama i ličnim odnosom bili simbol bratstva i jedinstva, deo kolektivnog sećanja Jugoslovena, pa su i razlaz i kasnije pomirenje mnogi pratili kao sopstvenu, ličnu dramu. Kada su se strasti smirile i godine prošle, Bata i Boris čuli su se

uskoro vide, ali je Boris Dvornik preminuo 2008. godine.

Veljko Bulajić, prijatelj sa kojim se početkom rata takođe razišao zbog političkog angažmana, da bi se kasnije pomirili, rekao je da je saznao da je Bata pomagao ljudima, svima izlazio u susret, što ga nije iznenadilo jer je "uvek bio dobar čovek".

Kao i sa Dvornikom, Batin odnos prema Titu prošao je uspone i padove. Godinama Titov omiljeni glumac koga je Josip Broz često pozivao u goste, jedini glumac koji je sa Titom bio na "ti", onih godina kada su veliki Jugosloveni preko noći postajali još veći Srbi, govorio je sa visine da je to "ti" značilo da Tita nije cenio, ali

je nacionalni zanos brzo prošao Živojinovića. "Bili smo ozbiljna država... Tito je bio harizmatičan, šarmantan, prirodan, normalan čovek. Jako sam ga poštovao. Nosio sam mu sanduk kada je umro", rekao je u jednom skorašnjem intervjuu.

Politički putevi i stranputice ostali su ipak u senci monumentalnog Batinog dela. On sam, doduše, govorio je za sebe da je običan, normalan čovek koji je radio svoj posao, "izvodio glumačke radove, ništa drugo", ali čini se da je glumac Velimir Živojinović prešao u mit koji je nekako nadrastao i njega samog. Taj mit se prepleo sa sudbinom zemlje, u njemu su slava i razočarenje, bes i kajanje, trajanje i pad, i iznad svega ponovno podizanje.

Deo filma *Valter* snimljen je na Kubi, gde se Bata Živojinović 2009. lečio od gangrene. U poslednjoj rečenici kojom se film završava, sa osmehom kaže: "Ja se neću povući." U oktobru 2012. premijeru je imao film mlade rediteljke Jelene Bajić Jočić *Led*, u kome je glumio i Bata.

Na premijeru *Valtera* u novembru 2012. Živojinović nije mogao da dođe, jer je nekoliko nedelja pre tog događaja sa Vojnomedicinske akademije u Beogradu pušten na kućno lečenje. U julu te godine imao je teži moždani udar. U to vreme su mnogi mediji javili da je u kritičnom stanju, gotovo na samrti, ali je opet dobio bitku, preživeo i oporavio se. Iz života je u legendu nepovratno prešao 22. maja 2016. godine, u snu, u bolnici Sveti Sava u Beogradu.

MOMIR TURUDIĆ

Preskakanje zlih zadatosti

Bata je pored svega, i uz namjernu ironičku hiperbolu, bio dokaz – zašto je i sama Jugoslavija morala biti; zašto je morala, kako bi rekao Miljković – "početi u dan svoje nužnosti"

Nije čudno da je Bata Živojinović čitav život i na različite načine ostao vezan za Tita (a kasnije i za njegov nedostojni, lažni supstitut). Dva prirodna karizmatika, dva vrhunska majstora okretanja u društvenim i historijskim situacijama, obadvojica svjesni vlastite, prividne prirodnosti nastupa i silnog talenta za komuniciranje s masama, svoje sposobnosti izmjenjivanja milosti ("karitas" uostalom), pomoći drugima i autoritarnosti i oportunizma. I dakako, svjesni vlastitog kapaciteta i potencijala za učitanje vrijednosti i osobina u njih same od strane tih istih masa – nema karizme uostalom, u sasvim veberovskom smislu, sve dok "vjernici" sami ne označe nositelje karizmatičkih osobina.

Gluma, u prenesenom smislu kod političara i državnika, i kao semiotički označitelj kod glumca, dodirivale su se i miješale često. U suprapolitičkim društvima i kulturama kakva je bila jugoslavenska, za razliku od demokratskih, gdje je

sljedeće više ili manje transparentno, politika uvijek i bez obzira na rigidnu ideologiju također ima skriveni element *performansa*, a iz njega i stila dakle. Tu je bila fatalna privlačnost, čini se, između dva lika (!), dvije pojave naše historije i kulture – između samoga demijurga države i glumca kao njegovog umjetničkog kontinuum, gotovo kao jungovske "sje-ne". Tako, Katarina Jovanović, operiska prvakinja koja zna o čemu govori, jučer je na tužnu vijest o odlasku Bate Živojinovića, to možda najbolje i najpreciznije izrazila: "Iskreni zabavljač, pre svega. Voleo je moć, voleo je blizinu politike. To je česta, prečesta stvar kod nas zabavljača. Moral i inteligencija nemaju mnogo veze sa sirovim i silovitim talentom. A talenta i neopisive privlačnosti, pogotovo kad zasija sa velikog platna, imao je za četiri Kine."

Ova "Kina" kao metafora, kao da nije mogla biti slučajna – jer kad je sve veliko, i izistinski i mitomanski podjednako,

Kuba, 2009. godina

onda se mora stvoriti i približna metafora i ona sama mora ići u – najveće. U toliku i takvu zemlju, *neblokovsku*, gdje Batin "Valter" postaje simbol kakav su njegove, relativno usporedive kolege iz moćnijeg svijeta, Clint Istvud i Džon Vejn (u usporedbama ponavljanim od jučer), mogle samo sanjati. O Bondarčuku i da ne govorimo. Kakav fascinantno zapravo: tako prepoznatljivo *ovdašnji*, "narodski", Bata je u dalekoj, zatvorenoj kulturi stvarao nerazdvojni dio naše zajedničke, jugoslavenske popularne mitologije. Na nesreću, u slučaju dovršene tek nakon kolektivne katastrofe, kad podsjećanje na Valtera i Sarajevo neizbježno ide uz muklu bol umjesto negdašnje radosti. Iz toga, iz spone između dvojice najprominentnijih, Vladara i "vladara glumaca", njihova odnosa prema svijetu, i na Istok i na Zapad, rađa se u spoju nešto iznad spomenute opasne i ambivalentne karizmatičke privlačnosti, i prelazi u nešto mnogo važnije, što se vraća preko svijeta opet ovdje, k nama, u možda ključnoj vezi dvojice: Bata je pored svega, i uz namjernu ironičku hiperbolu, bio dokaz – zašto je i sama Jugoslavija morala biti; zašto je morala, kako bi rekao Miljković – "početi u dan svoje nužnosti".

Pored tolikih uloga – valjda nitko nije, podsjećajući se njegove legendarne radne etike, odigrao toliko na filmu i televiziji – ističu se dvije glumačke transformacije, držim. Batina uloga pučkog vođe i Gupčevog pobočnika Ilije Gregorića u *Seljačkoj buni Anno Domini 1573*. Vatroslava

Mimice i, pogotovo, remek-djelo *Breza* Ante Babaje i portret Marka Labudana, ambicioznog i tragičnog seoskoga lugara. Nastranu zapanjujuća duboka psihologizacija koju je ostvario glumac kojem su inače toliki zamjerali preveliku lakodu, što je često eufemizam za površnost, nešto drugo tu ima implikacije koje se i danas čine jedva sagledive na momente.

Ove narode spojili su, spajali i dijelili, i spajaju i dijele, najprije jednim – jezikom, govorom kao traumatičnim prvim sredstvom doživljaja svijeta, ličnom i kolektivnom identifikacijom, izvorom i krajem svega. Ti su narodi različiti zapravo, različitih historija i kultura, nasuprot onome što iz dobrih namjera neki govore danas u prkosu etničkim nacionalistima. Kroz Batino ostvarenje, kroz lice i glumačku gestu, kroz internalizaciju stvari koje su ih, narode pod tuđinima, *jednako mučile* – progovara taj puk od Sutle do Morave istim metaforičkim jezikom, u inat tome što inače govore tako suprotnim dijalektima. U *Brezi*, Velimir – Bata Živojnović – čisti Srbinjanac, Šumadinac, Kosmajac iz mjesta, o čudesnoga slučaja i ironije historije, iz kojega despot Stefan Lazarević 1425. piše pismo prijateljstva dubrovačkom knezu – taj i takav Bata u Babajinom i Mimičinom filmu govori prastarim kajkavskim, zagorskim i turolojskim dijalektom, jedva dokučivim u većini Hrvatske. I razumije ga, osjeća ga. Gdje su onda te granice između jezika i naroda?, dođe čovjeku da se očajno pita danas, nakon svega i nakon ponovo

odgledane izvedbe koja ostavlja bez daha. Ako čovjek ovakvog porijekla, u dva koraka uskače u ulogu sjevernohrvatskoga seljaka, drugačijeg, kažemo, ali isto zgaženog, podjarmljenog, slično primitivnog, lukavog i jednako naivnog? To nije Otelo ni Julije Cezar pa da nosi univerzalističku notu i motive, sa svim što to podrazumijeva – univerzalno se paradoksalno često "lakše" u umjetnosti prepozna (ne i doživi i shvati); ono je, tragično, "lakše" ostvarivo od razlika u lokalnostima i mentalitetu dvije provincijalizirane, male kulture, koliko god vezane bile na prvi pogled, skoro stoljetnom prekidanom povezanošću i pod istom državom.

Ako je Josip Broz uspio u jednom trenutku dakle približiti Zagorca i Šumadinca, Bata Živojnović, na nivou najsuptilnijem, nesvjesnom, onom što ide iza jezika i nakon izgovorenog, kao da je činio slično. U takvom preskakanju katastrofalnih i zlih zadatosti, veličina Batina bila je nesumnjiva. Uostalom, kad pomislimo sada na onu pojavu, fizičku, ton i boju glasa, pogled, na trepet mimike, gesti kojima je, ponekad jednim pokretom usne, obrvom i namigom znao kao nitko komunicirati s milijunima koji su ga gledali – ima li, može li se zamisliti, itko drugi da je mogao ostvariti takvu povezanost osim ovog "glumačkog Tita"? U dobrome, i u najgorem.

Za to postignuće već, sve ono drugo, sve kasnije, nek mu je prosto.

Zbogom, Bato.

ĐORĐE MATIĆ

Gde su granice

Broj predstava obe takmičarske selekcije je smanjen zato što je budžet Pozorja smanjen za trećinu, što se nije desilo “nikada, čak ni u vreme potpunog embarga devedesetih”, kaže selektorka Marina Milivojević Mađarev

TAKMIČARI: *Violinista na krovu*

Edeš Ana

Hromi ideali

Sterijino pozorje je referentni i pre svega prestižni festival srpskog teatra i drame. Zato je razumljivo zašto je svake godine interesovanje javnosti za selektorov izbor isto onoliko, ako nije i veće, koliko je i za predstave koje su dobile priliku da svoj CV obogate učešćem na Sterijinom pozorju.

Večeras, 26. maja, u Novom Sadu, na sceni Srpskog narodnog pozorišta, počinje 61. Sterijino pozorje. Selektorka Marina Milivojević Mađarev, koja je to bila i prošle godine, izabrala je sedam predstava za Selekciju nacionalne drame i pozorišta, i dve za Međunarodnu selekciju, za program “Krugovi”. To su: *Tuđe srce ili pozorišni traktat o granici* (Biljana Srbljanović, režija Dino Mustafić, Art Hub Sarajevo, BiH), *Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali* (Tanja Šljivar, režija Mirjana Karanović, Bosansko narodno pozorište Zenica i Kamerni teatar 55 Sarajevo, BiH), *Rodoljupci* (Jovan Sterija Popović, režija Andraš Urban, Narodno pozorište Beograd, Srbija), *Hromi ideali* (prema dramatisaciji Olge Dimitrijević romana Čedomir Ilić Milutina Uskokovića, reditelj Zlatko Sviben, NP Užice, Srbija), *Edeš Ana* (po motivima priče Ana Edeš Dežea Kostolanjija, dramaturška obrada Kata Đarmati, reditelj Jožef Cajlik, Narodno pozorište/Narodno kazalište/Népszínház – Drama na mađarskom jeziku, Subotica, Srbija), *Pijani* (Ivan Viripajev, reditelj Boris Liješević, Atelje 212, Beograd, Srbija); *Violinista na krovu* (Džozef Stajn-Džeri Bok, reditelj Atila Bereš, Srpsko narodno pozorište i Novosadsko pozorište/Újvidéki Színház, Novi Sad, Srbija). Za selekciju “Krugovi” izabrane su predstave: *Fazanov ples* (tekst i režija Bela Pinter, Bela Pinter kompani, Budimpešta, Mađarska) i *Brašno u venama* (Igor Štiks, režija Boris Liješević, Sarajevski ratni teatar – SARTR i Scena MESS, Sarajevo, BiH). Sve predstave ovogodišnjeg Pozorja povezuje naslov “Gde su granice”, zato što, kako je objasnila selektorka, naša pozorišta danas preispituju sopstvene granice u estetskom, društvenom i socijalnom smislu.

Do ovogodišnjeg izbora Marina

Milivojević Mađarev je došla nakon odgledanih 110 domaćih i stranih predstava. Prošle godine je od 95 predstava pozvala devet. Šta to znači? Da li da je ove godine bilo više premijera uprkos manjim sredstvima u odnosu na prošlu godinu, ili da je ove godine bilo manje dobrih predstava? "Mnoga neinstitucionalna pozorišta iz Beograda i institucionalna iz manjih gradova u Srbiji bila su ohrabrena spremnošću Pozorja da pošalje selektora da vidi njihove predstave. To smatram uspehom Sterijinog pozorja i svojim ličnim uspehom. U ovim strašnim vremenima za našu kulturu veoma je važno da institucije od integriteta, kao što je Sterijino pozorje, poruče umetnicima: mi smo uz vas, pratimo vaš rad", kaže Marina Milivojević Mađarev. Broj predstava obe takmičarske selekcije je smanjen zato što je budžet Pozorja smanjen za trećinu, što se nije desilo "nikada, čak ni u vreme potpunog embarga devedesetih" podseća Milivojević Mađarev.

Ali ipak, smatra selektorka, bez obzira na okolnosti, "zadatak Sterijinog pozorja je da promoviše domaće dramsko stvaralaštvo, umetnike i umetnice koji doprinose razvoju našeg pozorišta. U takmičarskom programu je praizvedba nove drame Tanje Šljivar *Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali*, mlade, talentovane spisateljice koja je imala peh da joj se pre tri godine komad ne izvede, iako je izabran za takmičarski program. U svom novom komadu ona dijagnostikuje suštinu našeg stanja na primeru sudbine pojedinca, tzv. malog čoveka sa Balkana. Akteri ove predstave se susreću u musavom javnom toaletu negde na Balkanu. Pričaju svoje priče i ne uviđaju koja je veza između njihovih različitih, a opet sličnih i povezanih sudbina. Kakvu širinu pogleda možete imati gledajući na svet iz perspektive balkanskog javnog klozeta? Komplementarno mikroskopskom posmatranju Tanje Šljivar stoji pogled na isti taj Balkan kroz dogled Biljane Srbljanović – višestruke dobitnice Sterijine nagrade za dramski tekst. U predstavi *Tuđe srce ili pozorišni*

Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali

Pijani

Rodoljupci

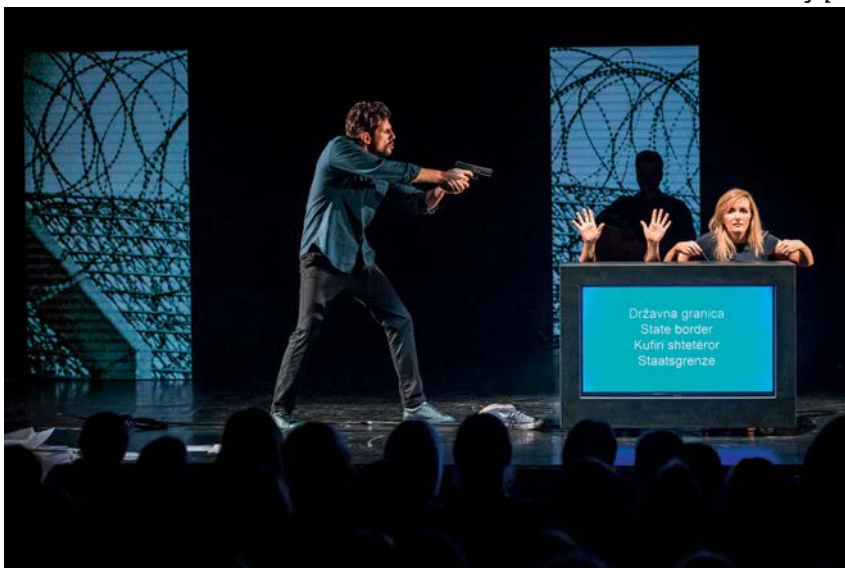

Foto: Velija Hasanbegović

Tuđe srce ili pozorišni traktat o granici

Foto: M. Milenković

AUTOR SELEKCIJE: Marina Milivojević Mađarev

traktat o granicama, nama koji smo navikli da živimo u postojećim, skučenim granicama postavlja se pitanje da li znamo sa kakvim se problemima suočavaju umetnici koji žele da prelaze balkanske granice radi zajedničkog stvaranja – situacija je istovremeno i tužna i smešna i apсурdna. Sa pitanjima granica ljudske perspektive neposredno je povezano i pitanje potcenjenosti rada i socijalne pravde. Ovo su teme subotičke predstava *Edeš Ana* i *Hromi ideali* iz Užica. Kratki roman *Ana Edeš* Deže Kostolanjija dramatisovala je Kata Đarmati. Ona je jedna od najuglednijih dramaturškinja sa ovih prostora. *Edeš Ana* je svedena, pregnantna predstava koja koristeći elemente brehtovskog pozorišta govori o mobingu koji doživljava služavka od strane svojih gospodara – sitnih buržuja. Složićemo se da je tema mobinga radnika jedna od gorućih u našem društvu. Predstava *Hromi ideali* podseća kako je borba za socijalna prava i prava radnih ljudi započela u Srbiji na kraju 19. i početkom 20. veka, koju je ulogu tada igrala srpska inteligencija, te zašto, kada i kako pojedinci tada kao i danas odustaju od te borbe i prepuštaju se konformizmu i društvenoj inerciji. Usuđujem se reći da je ovo najambicioznije pozorišno ostvarenje u centralnoj Srbiji u ovoj sezoni, reper onoga šta se u umetničkom, ali i zanatskom smislu može postići ako smo spremni da pomeramo sopstvene granice.”

Pozorišni stav i dominantne teme pozorišne produkcije između dva Pozorja je gotovo nemoguće definisati zato što je i društvo, koje se ogleda u pozorištu, fragmentarizovano – kaže Marina Mađarev. “Ono što je karakteristično za ovo vreme

je osećanje frustriranosti i besa koje proizilazi iz slutnje da smo stigli do granice, a da pri tome i ne znamo gde su naše granice. Okosnicu ovog pitanja, koje objedinjuje estetski veoma različite predstave, pronašla sam u predstavi *Rodoljupci* Narodnog pozorišta iz Beograda. Predstava suočava gledaoca sa jednim od ključnih pitanja savremenog srpskog društva: ko su naši savremeni rodoljupci i koliki ceh mi kao društvo plaćamo zato što smo pristali da takvi ljudi odlučuju o našim sudbinama. *Rodoljupci* su poseban projekat zato što Narodno pozorište decenijama nije igralo ovaj kapitalni tekst našeg klasičara, zato što reditelj ove predstave Andraš Urban iako je već više od 25 godina na pozorišnoj sceni nikada nije radio ni na jednoj velikoj sceni beogradskih pozorišta, i zato što je ansambl Narodnog pozorišta u radu sa Urbanom prihvatio da odbaci dosadašnji pristup glumačkoj igri i da sebe nanovo stvori, da zablista neočekivanom energijom i elanom.”

Prošlogodišnja selekcija Marine Milivojević Mađarev prošla je bez negativnih komentara. Ove godine joj se zamerilo između ostalog, zašto nije pozvala predstavu *Bela kafa* Aleksandra Popovića, Narodnog pozorišta iz Beograda. “Selektor svojim imenom i prezimenom potpisuje selekciju i za kredibilitet selekcije ulaže svoju profesionalnu biografiju. Ja volim da čujem mišljenje onih koji su takođe spremni da svoj stav obrazlože i potpišu punim imenom i prezimenom. Srbija još ima stručnjake koji su spremni da jasno izraze i argumentima potkrepe svoj stav iako se prostor za njihov rad sve više sužava, iako nailaze na nebrigu, zanemarivanje, pa i omalovažavanje čak i

nekih kolega iz pozorišnih krugova koji samo pozitivnu kritiku upućenu njihovoj predstavi smatraju relevantnom. Naravno da je Aleksandru Popoviću mesto na Pozorju. To znaju dobro i sama pozorišta, pa stoga u godini njegove smrti spremaju predstave po njegovim komadima. Neke od tih predstava gledaćemo, uverena sam, na narednom Pozorju.” Prošle godine je mjuzikl Srpskog narodnog pozorišta *Violinista na krovu* igran na Pozorju u čast nagrađenih, a ove godine će se i sam takmičiti za nagrade. Marina Milivojević Mađarev objašnjava da to ne znači nepotrebno dupliranje, i podseća da je i “2006. godine predstava *Nahod Simeon* Srpskog narodnog pozorišta premijerno prikazana na festivalu, a da je naredne godine opet prikazan na Pozorju i osvojio osam Sterijinih nagrada. Ove godine u čast nagrađenih biće prikazana predstava *Nečiste sile* Ljubiše Vićentijevića u režiji Bogdana Jankovića i produkciji NP Užice. Iskreno se nadam da će se dogoditi ne ova predstava pojaviti u takmičarskoj selekciji i da će biti ozbiljan konkurent za Sterijine nagrade.”

Osim u “Krugovima”, inostrani teatar biće prisutan na Pozorju i u pratećem programu. “U želji da predstavimo novi model razvoja odnosa pozorišta i zajednice, pozvali smo u goste Sajmona Šarkija iz Nacionalnog pozorišta Škotske. On i njegove kolege osnovala su Nacionalno pozorište Škotske 2006. godine. Bilo je to vreme stalnog smanjivanja budžeta za kulturu, pa su počeli ne sa pozorištem-institucijom, već sa pozorištem koje će igrati predstave tamo gde se okuplja zajednica i koje će predstavama pričati priče koje su važne za tu zajednicu. Njihov projekat *Pozorišta bez zidova* naišao je na fantastičan odjek. Sredstva za pozorište i kulturu su počela da se povećavaju, a pozorište je omogućilo posao stotinama umetnika i izvelo veoma mnogo različitih predstava. Za izuzetan doprinos razvoju ideje pozorišta, Nacionalno pozorište Škotske dobilo je ove godine prestižnu evropsku nagradu Nova pozorišna realnost. Sajmon Šarki je veoma optimističan kada je u pitanju dalji razvoj pozorišnog života širom Evrope, i nadamo se da će deo tog optimizma preneti i na nas.”

SONJA ĆIRIĆ

Zapostavljanje i uniženje

Loše urađen posao, sukobi interesa i slične ocene, argumenti su zbog kojih umetnička udruženja traže poništenje Konkursa za sufinansiranje savremenog stvaralaštva

Foto: A. Andić

Učinak i bilans Ministarstva kulture i informisanja nedvosmisleno je negativan, jednoglasna je ocena četrnaest Reprezentativnih umetničkih udruženja u saopštenju koje su ove nedelje uputila javnosti, zbog "činjenja ili nečinjenja ministra i Ministarstva na osnovu kojih se može konstatovati da postoji očigledna namera zapostavljanja i uniženja nacionalne, odnosno državne kulturne politike". Na tom spisku grešaka Ministarstva je i upravo obnarodovani Konkurs za sufinansiranje savremenog stvaralaštva za ovu godinu, razlog i povod aktuelnog nezadovoljstva stvaralaca kulturnog života u Srbiji.

Naime, kad je Ministarstvo kulture i informisanja 10. maja objavilo na svom sajtu kako su podelili 2,2 miliona evra na 1691 projekat kojima su institucije i pojedinci konkurisali kod države da im bude sufinansijer u onome što nameravaju da urade ove godine, ispostavilo se da je tek svaki četvrti dobio pozitivan odgovor. S obzirom da su komisije Ministarstva – za svaku oblast je imenovana posebna komisija a ukupno ih je jedanaest – o svim tim prijavama odlučivale petnaestak dana, izražena je opravdana sumnja da taj posao nisu uradile savesno i ozbiljno. Ovu pretpostavku je potkrepilo nekoliko sukoba interesa i mnogo odbijenih pojedinačnih i institucionalnih projekata čiju važnost po kulturu njeno Ministarstvo nije prepoznalo.

Sa sastanka ministra Ivana Tasovca i

predsednika komisija javnosti je poslato saopštenje da "je akcenat stavljen na podržavanje projekata koji imaju prepoznatljivost na republičkom nivou i značajni su za promociju srpske kulture. Definisanjem donjih limita izbegnuta je uravnilovka po sistemu 'svima pomalo' i postignuto da se značajnija sredstva do dele nešto manjem broju projekata koji su svojim kvalitetom zaslužili da budu podržani."

Ilustracije radi, evo nekoliko primera koji po mišljenju komisije nisu zadovoljili nabrojane kriterijume. Susreti profesionalnih pozorišta lutaka Srbije, koji postoje 46 godina i deo su Međunarodnog udruženja lutkarskih pozorišta, ovim konkursom nisu dobili finansijsku pomoć države. Istu količinu novca dobili su i Sterijino pozorište za ceo program i Hartefakt za samo jedan projekat – pet miliona dinara. Nula dinara je dobila Nušićijada u Ivanjici iako je sa oko 150 realizovanih programa postala obeležje kulturnog života tog kraja. Odbijena je podrška AFUN-u za izbor našeg kandidata za nagradu Oskar, kao i UFUS-u za nagrade kao što je memorijalna Nagrada "Jovan Aćin" koja postoji već 23 godine. Jugoslovensko dramsko pozorište je dobilo novac samo za dve razmene sa pozorištima iz regiona i to u polovičnim iznosima, a konkurisalo je sa devet projekata.

Nepravilnosti u radu komisija Ministarstvo nije ni komentarisalo ni objavilo. Na primer: komisija koja je birala

projekte u oblasti kinematografije i audiovizuelnog stvaralaštva, kojom je predsedavao Dimitrije Vojnov, dodelila je milion dinara tek ustanovljenom Međunarodnom festivalu filmske komedije čiji je Vojnov selektor. Na spisku komisije za kulturnu delatnost dece i za decu i mlade je projekat udruženja BAZAART koji vodi Sunčica Milosavljević, član komisije. O projektima scenskog stvaralaštva – drame, opere, baleta i plesa – odlučivale su dve komisije: u komisiji za pozorište bila je Aja Jung, a komisija za balet u kojoj je bio Vlada Dekić, direktor "Kola", čiji je predsednik Upravnog odbora Aja Jung, dodelila je najveći iznos Beogradskom festivalu igre koji vodi Aja Jung. Komisija u oblasti muzike odobrila je 2,2 miliona dinara za projekat čiji je organizator Udruženje građana "Inart", čiji je zastupnik Boris Postovnik, član te komisije.

Kakve će konkretne posledice imati ovogodišnji konkurs za sufinansiranje po odbijene stvaraoce? Objasnimo opet na primeru. ASSITEJ (ASITEŽ) Srbija (udruženje za razvoj pozorišta za decu i mlade koje osim pozorišta okuplja pedesetak festivala, institucija i grupa koje deluju u ovoj oblasti, i kao deo istoimene međunarodne organizacije, učestvuje u zajedničkim projektima) konkurisalo je sa pet projekata – bez uspeha. Diana Kržanić Tepavac, predsednica ASITEŽ-a objavljuje da je komisija odbila sufinansiranje nagrade za njihov Konkurs za originalni dramski tekst za decu i mlade, koja

je "bila veliki podsticaj dramskim piscima, naročito mladim, a sam konkurs je bio značajan za razvoj nacionalne pozorišne scene za mladu publiku", kao i da je odbila program kojim je ASITEŽ inicirao okupljanje pozorišnog stvaralaštva za mladu publiku u regiji. "Ovaj sastanak mreže *Evropa 8+* trebalo je da bude održan prvi put u Srbiji, s namerom da se pozorišni akteri, menadžeri, reditelji, pisci, upoznaju sa srpskom produkcijom za decu i mlade, da dogovore gostovanja i pozive za učešće na festivalima, i projekte kojima bi se konkurisalo na neke od EU fondova." Odbijena su im i sredstva za godišnju članarinu u svetskom ASSITEJ-u, kao i učešće našeg predstavnika u bordu kao jednog od 12 članova među 85 zemalja sveta. Do sada Srbiji nikad nije ponuđena takva mogućnost.

Da li ASITEŽ možda nije zadovoljio potrebne kriterijume Ministarstva? "Mi i Ministarstvo radimo na istom poslu razvoja, zastupanja i prezentovanja srpskog pozorišnog stvaralaštva u svetu", kaže Diana Kržanić Tepavac. "Prošle godine nas je Ministarstvo pozvalo da kao primer dobre prakse prezentujemo na radionici projekat 'ASITEŽ predstavlja, pogled u savremenu frankofonu dramsku literaturu za mlade', četiri naša umetnika izabrana su da učestvuju u najznačajnijim programima svetskog ASITEŽ-a, pokrenuli smo projekat za mlade pisce 'Priče sa malog odmora' i dobili dramske tekstove o životu tinejdžera u školi, prezentovali smo našu pozorišnu scenu za mladu publiku na predavanjima po pozivu u Japanu, Rumuniji i Norveškoj, učestvovali na velikim skupovima i festivalima u Nemačkoj, Francuskoj i Hrvatskoj i našim 'Almanahom' promovisali autore i njihove tekstove prevedene na engleski i francuski jezik, i mnogo toga još. U svetu nas vide kao nacionalni centar koji ostvaruje odlične rezultate i partnere na kog se ozbiljno računa. Izostankom bilo kakve finansijske podrške saseca se sve što smo sa mnogo brige godinama gradili, a jednogodišnji prekid preti da nas vrati na početak."

Umetnička udruženja traže da se konkurs poništi. Očekuju da će nova vlada RS rešiti ovaj problem. Istina, to bi u tom slučaju moglo da se desi najranije početkom druge polovine godine, ali...

SONJA ĆIRIĆ

Živ je Aca, umro

**Dve sasvim
sveže premijere
po komadima
Aleksandra
Popovića,
i jedna tek
malo starija,
pokazuju
koliko smo i
dalje duboko u
orbiti njegovog
zamašnog i
zamamnog dela**

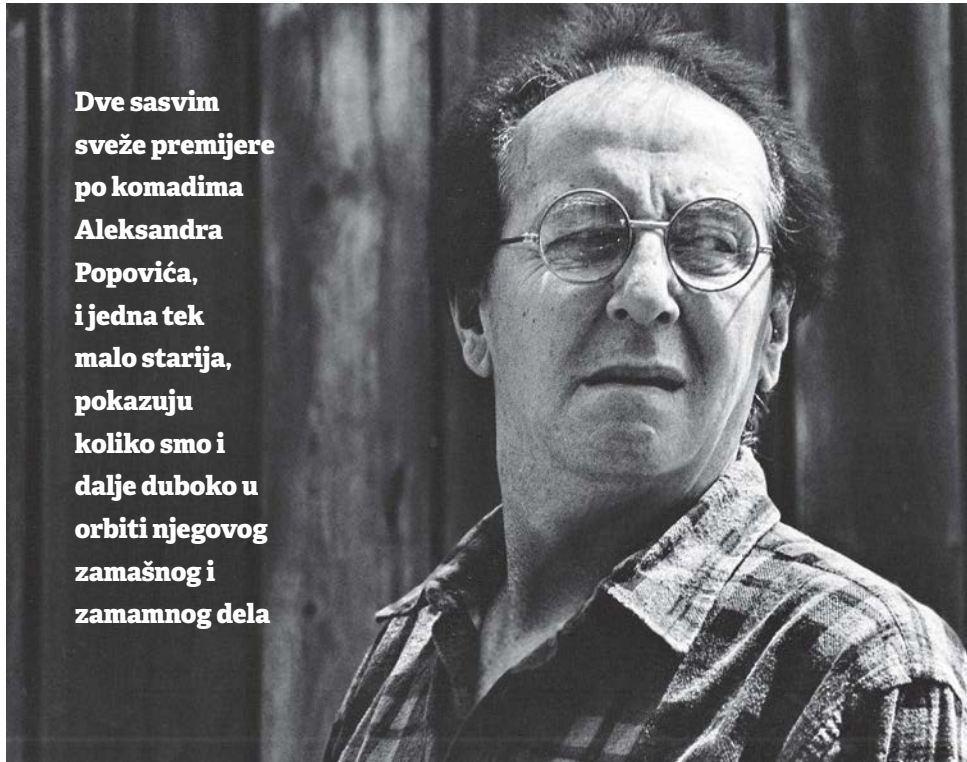

Foto: Vesna Pavlović

Da su se dogovarali – nisu, ali bilo je nečega od popovićevske šale-komike u tome da se potrefi da se iste večeri, na međusobnoj udaljenosti od sedamdesetak kilometara, dva elitna teatra okušaju s novim premijernim postavkama dobro znanih komada Aleksandra Ace Popovića (1929–1996). Bilo je to sedamnaeste majske večeri godine 2016, pred zamiranje i sumiranje sezone i pred još jedno Pozorje. I ko sad može da kaže da je Aca Popović "nepravедно zaboravljen", kako se neko vreme volelo govoriti, u tom trenutku s razlogom? Da je zaboravljen – hvala bogu nije, mada to još ne znači i da je dobro čitan.

Atelje 212 – koji je Popovića za njegovog života mnogo igrao, što je i prirodno jer nikome čudesni svet njegovih komada nije tako dobro (pri)stajao kao ateljeovskoj poetici, dramaturškoj i glumačkoj – revitalizovao je *Mrešenje šarana*, zreli komad iz osamdesetih, jednu od većih "uspešnica" Popovićeve karijere ali i dramu koju će malo ko od kritičara staviti blizu vrha njegovog opusa, dočim se Srpsko narodno pozorište iz Novog Sada odlučilo za suvu

i neupitnu klasiku, za *Razvojni put Bore Šnajdera*, komad koji je u jednoj relevantnoj anketi čak proglašen za najbolju srpsku dramu druge polovine XX veka.

Ako je igrao značajnu ulogu u Popovićevom "prvom" životu, Atelje 212 je, bogme, bio ne manje važan i za "drugi" scenski život njegovih komada, jer je mnogo šta tu počelo da dolazi (da se vraća) na svoje kada je 2005. postavljena *Smrtonosna motoristika* u režiji Egon Savina, minuciozno promišljena i razigrana predstava koja je i dalje na repertoaru i preko koje se nekako "prelomio" ulazak Popovićevih komada u XXI vek – mada je, po mom izuzetno skromnom mišljenju, Egon Savin kao reditelj više "zadužio" Popovića u novom veku briljantnom postavkom *Svinjskog oca* – jednog, nota bene, naizgled marginalnog delceta, izvorno TV drame – u Kruševačkom pozorištu, a koja je bila kristalno čista esencija popovićevskog politansko-šarlatanskog sveta muških preliroda, vrdalama i zevzeka i ženskih zmajeva (neretko u pritvornom obličju peradi, preživljavanja radi) sa beogradske periferije i(li) srbijanske provincije. Usledio

nije

je u Ateljeu i *Pazarni dan*, istog reditelja.

Mrešćenje šarana u Ateljeu sada postavlja mladi reditelj Milan Nešković. Isti je čovek u Narodnom pozorištu prošlog maja postavio Popovićevu *Belu kafu*; o toj se predstavi mnogo govorilo, opravdano. Narečeni je komad nastao na samom prelazu osamdesetih u devedesete; spada, dakle, u pozni Popovićev opus, nastao u sam suton sveta kojem je pisac na svaki mogući način pripadao: socijalističke Jugoslavije, zemlje i sistema s kojima se češće sporio nego što ih je hvalio, a oni su ga češće tukli nego mazili po glavi, ali koji su bili, a izgleda i da ostaju, čvrsto fiksiran kontekst njegovih komada, iz kojeg je gotovo nemoguće pobeći, a nije sigurno i da za bekstvo ima razloga i opravdanja, čak i ako bi se moglo. Ili, hajde da budemo jasniji: *Bela kafa* se može čitati i kao apendiks, ili naprosto jedna od mogućih varijacija *Mrešćenja šarana*, jer se kreće u istom, gotovo opsesivnom tematskom i vremenskom krugu i miljeu srpske/beogradske sitne građanstine, suočene s usponom, ali (bar u *Beloj kafi*) bogme i nagoveštajem kraja gromopucateljnog socijalističkog projekta, koji u Popovićevim komadima i zatočnici i protivnici čitaju na (nekad razgaljujuće, nekad deprimirajuće – ili su to lice i naličje jednog te istog?) “prizemljujući” način, gledajući šta bi se tu moglo čapnuti za u se, na se i podase...

“Mrešćenje” je onomad pratila aura kontroverznog i zabranjivanog komada i “skidane” predstave, ponajviše zbog golootočnog konteksta (što je, opet, neodvojivo od biografije samog pisca), otuda njegovu revitalizaciju unapred prati izvesna sumnja: ima li taj komad potencijal da nam danas, u sasvim drugačijim okolnostima, nešto kaže, ili ga je *pojeo kontekst*? I *Bela kafa* pati, bar “na papiru”, od iste boljke, mada na sasvim drukčiji način: nastala u vreme “buđenja naroda” i zapanjujuće javne orgije masovnog idiotizma, ona je već na leksičkom nivou duboko inficirana jezikom tobož “probuđenog srpstva”; gledajući predstavu, nekoliko sam se puta doslovno stresao pri traumatičnom ponovljenom susretu s nekim izrazima koje

POZNI OPUS: *Mrešćenje šarana*
Foto: Igor Mandić

neposredno povezujem s tim sramnim vremenom; u pogledu javne atmosfere i “duhovne” čistoće vazduha gore od njega moja i okolne generacije ne pamte, uključujući čak i ratno. Kako god, bio sam skeptičan. *Bela kafa* je pobedila taj moj skepticizam, mada i dalje mislim da ona ne predstavlja naročito svetao trenutak Popovićevog dela. No, Nešković je iz te drenovine izvukao i više nego što se smelo tražiti, i stvorio jednu od “nosećih” predstava NP, u kojoj pak briljira Bane Vidaković kao još jedan grotesknjikavi, slabunjavi, iznutra urušeni i ispražnjeni srpski pater familias Momčilo Jabučilo, takođe i Vanja Ejodus kao spolja krhka i lelujava a iznutra granitna pojava Crkve Ružice, a Nada Šargin ne omanjuje kao Zora Šišarka, jedna od onih vitalističkih popovićevskih uspijua koje bi preživjele i nuklearnu katastrofu, veselo zgazivši poslednju preostalu bubašvabu.

Mrešćenjem šarana Nešković zapravo nastavlja tim tragom: sledi Popovića, ne slepo ali ozbiljno i dosledno, ne pokušavajući da ga “dopiše” i da bude pametniji od njega, računajući na to da će izbor komada opravdati sam sebe, a da je na reditelju da u tome pomogne sopstvenim sredstvima. Pa, je li preskočio rampu i je li preskočio senku imanentnih ograničenja ovog komada, koji je napisan s više veštine nego inspiracije i više iskustva nego ludičkog žara? Rampu svakako jeste, sudeći po reakcijama publike na drugoj repizi; senku, pak... da, u granicama mogućeg. Elem, u kući Borka Gracina, nadobudnog gimnazijskog profesorčića koji će u nedoba – potkraj okupacije – naći za shodno da se na radiju oglasi o temi razmnožavanja ove slatkovodne ribe, zbog čega će po oslobođenju biti označen kao ništa manje nego kolaborant i narodni neprijatelj, pomno se sluša njegovo radio predavanje, a

potom se zavrti karusel burnih istorijskih zbivanja – okupacija, oslobođenje, partizanski revanšizam, informbiro, “normalizacija” života pedesetih i šezdesetih – u kojima će Borko i njegova žena Mica, kumovi i prijatelji, partizanska “sirovina” Vasa i drugi stalno menjati pozicije na svojevrsnom sado-mazo istorijskom kolu sreće, da bi na kraju većinom završili sažvakani i ispljuvani, kao potrošeni, bivši ljudi; što veći idealisti (ili naprosto sivonje) u početku – tim jače. Malo ko danas još mari i za Goli otok i za ostale nekada tako vruće teme, ali Neškovićeva predstava ih niti fetišizuje niti pokušava da od njih utekne nasilnim “osavremenjivanjem”. To je ispravna odluka: nekada je najbolje ostaviti stvari onakvima kakve jesu, a ako ne znaš šta bi s njima (takvima), onda uzmi neke druge. Nenad Jezdić (ugledni poljoprivredni proizvođač iz okoline Vljeva) kao Vasa podsetio nas je iznova koliko je veliki glumac, samo kad ‘oće, unevši toliko brahijalne snage izraza – jasno vam je da je to takođe stvar glumačke suptilnosti i ništa drugo? – da je to drugima bilo teško ispratiti, ali u dobro podmazanom ansamblu odskočila je Hristina Popović, pouzdan je bio Borko Svetozara Cvetkovića, a Ivan Jevtović je napravio mali dragulj od uloge mučaljivog, poluretardiranog, a onda naglo razgoropađenog Mite.

Ima jedna važna stvar koju je Nešković u oba slučaja, a naročito u *Mrešćenju šarana*, na pravi način *ispoštovao* (ne na zemunski način), pustio da samom sobom govori: Aleksandar Popović, mada stoodstotno dramski pisac (prozu je pisao samo za decu) i čovek pozorišta, iznad svega je jezički čarobnjak, spadalo i hedonista – zato se njegovi komadi, mada ih je naizgled teško uhvatiti za glavu i za rep, tako dobro i glatko čitaju – i ako mu naizgled detinjastu, a zapravo duboko,

očaravajuće majstorsku razigranost, tu totalnu obermangašku apoprijaciju beskrajnih jezičkih mogućnosti i slobodnog miksovanja svih zamislivih izražajnih registara pri scenskom čitanju kastrirate, prigušite i utulite u ime već nečega (bilo čega!) tobože bitnijeg, ogrešićete se od nje-ga "iz fundamenta" (citat iz *Mrešćenja*), a da ništa vredno te žrtve nećete dobiti za-uzvrat. Muharem Pervić o Acinom jeziku kaže: "Ove obične, u socijalističkoj ideo-logiji zatrpane, zaboravljene, previđene, mada masovne ličnosti, vuku sa sobom svoju prošlost; u sadašnjosti govore jezik nekih drugih, prethodećih vremena, ali je-zik istog naroda. Neobična su nam i njih-o-va imena, okolnosti pod kojima žive, kao i njihove opsesije. Krpljen jezik, jezički ka-lamburi u kojima se skrivaju i razotkriva-ju, upućuju na stara, ili polovna, upolova-čena, krpljena ljudska bića, koja se 'kale' u novim vremenima, koja, takođe, osvajaju svoj jezik, ali ga, takođe, ne stižu da usvoje. Govor Popovićevih ljudi govor je sredine koja je zagubila svoj pravi govor, rastoči-la ga u vodama krivoverstva, krivotvor-stva i demagogije, a zatim i govor i jezik života koji vapije za izvornošću nasuprot svakom apsolutu, posebnom i višem inte-resu, velikoj istoriji u kojoj čovek nije po-meri čoveka. Nagon na jednoj i 'aktivni naivitet' na drugoj strani, čine Popovićevo pozorište." A Mirjana Miočinić u svojim "Esejima o drami" ovako: "Osnovno Popo-vićevo načelo jeste načelo slobodnog lek-sičkog odbira iz kojeg nastaje samostalan, ni prostorno ni vremenski uslovljen jezič-ki entitet. Naime, Popović stvara osoben pozorišni jezik – tip koji skoro nikad nema adekvatan uzor u jeziku miljea. Jezik u po-zorištu je zapravo oduvek bio različit ne samo od jezika koji se koristio u drugim književnim rodovima, već, i to pre svega, različit od svakodnevnog govornog jezi-ka. Naturalističko pozorište je uništilo tu specifičnost pozorišnog jezika u najužem smislu reči. Eliptičan, koncizan, svojevr-stan pozorišni jezik u naturalističkom po-zorištu postao je tipičan, ali na nivou indi-vidue, nejedinstven, lokalnih boja, slojevit ne u svojoj sveukupnoj strukturi, jezik u nekoliko nivoa značenja, već jednostav-no raznorodan, pravolinijski raznorodan. Popovićev jezik ne teži ka tipizaciji što je zapravo logična posledica činjenice da Po-povićeva ličnost nije ni zamišljena kao tip,

BUĐENJE NARODA: Bela kafa

dakle dosledno uslovljena bilo čim do svo-jom scenskom funkcijom. Jezik kojim se on koristi jeste, pored ostalog, jezik mi-ljea, ali on ne služi kao sredstvo za iden-tifikovanje lica (kao u Šoovom Pigmalio-nu, recimo). Popović prilazi sveukupnom jezičkom fenomenu iz kojeg vrši slobodan izbor, pri čemu mu nije toliko važna se-mantička strana reči koliko njena pitores-tnost. Šta se podrazumeva pod tom sve-ukupnošću jezičkih fenomena? Tu se pre svega misli na jezik različitih vremenskih razdoblja, koji ide negde od početka veka pa do naših dana, od kvazipoetskog do skoro vulgarnog, od govornog jezika koji ne varira bitno od sredine do sredine, od društvenog sloja do društvenog sloja, pa do vrlo specifičnog jezika zanata, od jezi-ka gradskog (beogradskog) do provincija-lizma i lokalizma. Popović sve te elemen-te jedinstvenog jezičkog fenomena kori-sti slobodno, istovremeno, kombinujući ih isključivo rukovođen zakonima njih-o-ve scenske efektnosti i time stvara jedan specifičan, arbitran, artificijelan jezik – pozorišni jezik *par excellence*."

Od tri novopostavljena Popovićeva ko-mada *Razvojni put Bore Šnajdera* je dale-ko najznačajniji – jedva da o tome može da bude spora. Nastao je u "zlatno" i pre-vratno vreme jugosocijalizma, tamo neg-de 1966-67: Ranković pao, privredna re-forma u zamahu (a pad se već nazire), šesetosma se polako krčka, umetnost vri-je i na institucionalnom vrhu i na supkul-turnom "dnu", razni Bitlisi i ostali čupavi drogeraši što piju droge vam već potajice sipaju drogu u piće (ne biste li postali rob iste, mislim, droge) i po našim ćumezima, zemlja se otvorila Zapadu a Rusi još nisu u Čehoslovačkoj etc. Bora Šnajder je sitni mundos ostapbenderovskog tipa, ali bez te ruske grandece, nego onako palanački, na sitno, *gedžo-gegulo-papulo- papriko*,

da se nešto krkne i mrkne (posle će, avaj, i apetiti da porastu) i da se rgne nešto i nekome u mraku. Bora dobrom voljom Nadležnih Drugova postaje upravnik vo-skarske, pa limarske zadruga. Krojač?! Da, zašto da ne; kod Monti Pajtonovaca – to je to isto vreme – ovo bi bio zaumni štos, kod Ace Popovića je tek diskretno zakriv-ljenje "socijalističke stvarnosti". Kako god, Bora i galerija popovićevski živopisnih li-kova i ličica oteraće zadrugu u tandariju kombinacijom nerada, javašluka, nezain-tereovanosti i sistematskog potkradanja i nadglednja isključivo sopstvene gladne guzičetine, a za to vreme privatnik (ta mr-ska reč iz socijalizma!) iz iste branše pros-perira, što je društveno neprihvatljivo, pa će zvanične cifre prikazivati nešto drugo... Kako god, nije Aca Popović imao ambici-je da bude "ekonomski analitičar" nego je srećno i moćno zahvatio fundament (sic!) jednog sistema primenjenog na mi-kronivou malomeščanskog miljea, punog mućkanja, smeštanja i opajdarenja, a sve to – kao i uvek kod Popovića – bez popo-panja i moralisanja, nego uz zanosan lu-dički zamah scenske igre i uz impresivnu jezičku *artikulaciju jedne neartikulisano-sti*, ništa manje.

Mladi reditelj Predrag Štrbac prila-zi, pokazaće se, Bori šnajderu više kao građi za poštapanje, a u svrhu izricanja onoga do čega mu je stalo, a to bi se mo-glo nazvati konstatovanjem večnog vra-ćanja istog: ovde se sve menja da bi sve ostalo isto, a akteri, znatna većina njih, u svakom su trenutku više nego spre-mni da razviju bilo koji barjak, upotre-be bilo koji, da prostitute, diskurs i obuku bilo koji kostim, samo ako li im je to pro-bitlačno, ili ih bar pošteđuje od problema sa moćnijima od njih. Nije to, po sebi, ni-pošto daleko od Popovićevog pogleda na stvari, mada je ovaj, rekosmo, bio dalek

NAJZNAČAJNIJI: Razvojni put Bore Šnajdera

od bilo kakvog lamentiranja nad tom i sličnim temama, naročito u svojim najboljim komadima. Štrbac probire odličnu ekipu iz ansambla SNP-a, od Aleksandre Cake Pleskonjić (Lina, rođena Perekitka) do Stefana Juanina (Vitimir Kambasković), a izbor vanserijskog glumca Radoja Čupića, jedinstvene i pleneće scenske pojavnosti, za Boru Šnajdera, jeste ne može biti bolji. Pa, zašto na kraju rezultat ne biva takav kakav bi, sa ovakvim postavkama, nekako "morao" biti? Ako ovog gledaoca pitate, zato što je reditelj pozeleo da "dopisuje" pisca i da uopšte bude pametniji od njega – što je strategija legitimna kao i svaka druga i ponekad urodi

dobrim plodovima, ali češće je put u propast. Predstava je, u tom smislu, počela da puca onog trenutka kada je u njoj "umro drug Tito" (ponavljam, komad je iz šezdesetih!) i nastavila je da se rastaće kroz predratna i ratna vremena devedesetih, uspon i pad Miloševića, ubistvo Zorana Đinđića i tako sve do današnjih dana, uz neki lak i diskretan kritički pečkić prema aktuelnom Gospodaru (što se naprosto ne sme, u čisto umetničkom smislu: ili ga zaobilaziš jer ne pišeš kolumnu nego praviš predstavu, ili teraš kera do kraja!), a sve je to "reaktualizovanje" s krajnje dvojbenim razlogom i smislom: pa, i bez tog na silu prevlačenja radnje

do današnjice bismo shvatili i znali da je "imal" mene tute" jedina trajna ideologija svakog Bore šnajdera... Naravno, može se nekada takva aktuelizacija izvrnuti i na dobro, kao recimo kada je pre koju godinu Kokan Mladenović u Somboru tako reći bez greške "izvukao" Brežanovu *Predstavu Hamleta u selu Mrduša Donja* (a taj komad stvarno može na mnogo nivoa da figuriše kao hrvatski pandan *Bore šnajdera*) na vojvođansko tle i u današnje vreme, ali u ovoj predstavi ta iskra nekako nije upalila, nego je šlajfovala i šlajfovala u mestu, i što se više udaljavala od "izvornog" Popovića udaljavala se i od poente, razloga i smisla. Šteta, jer je imala veliki potencijal, ali tako je to sa rizikom, što ne znači da ne treba rizikovati, još manje da Štrpčevu interpretaciju ne treba videti.

Dvadeset godina nakon smrti, Aca Popović je, eto, živ da ne može biti živiji, što je koliko njegova zasluga toliko bogme i naša, jer nećemo mi tako skoro postati nešto drugo od onoga što je on video u nama. *Kapa dole*, maestro, i oprost ako je šta bilo.

TEOFIL PANČIĆ

27—30. 5. 2016.

PLAN B

Festival
subverzivnog
filma

Dom
omladine
Beograda

INSTITUT
FRANÇAIS
SERBIE

MONDE
diplomatique

Danas

VREME

DOM OMLADINE BEOGRADA

PODELJENA DRŽAVA

Nakon decenije nezavisnosti u Crnoj Gori su suprotstavljene dve slike stvarnosti: ona za međunarodnu upotrebu prikazuje najmanju nekadašnju jugoslovensku republiku kao "lidera integracija u regionu", novu članicu NATO-a i prvu sledeću članicu Evropske unije; na lokalnoj slici vidi se prezadužena, duboko podijeljena država na čijem čelu je isti čovek već dvadeset i sedam godina

Za "Vreme" iz Podgorice

Proslava decenije nezavisnosti Crne Gore (i hiljadu godina državnosti, kako tvrdi Vlada Mila Đukanovića) pokazala je da su iste one podjele iz referendum-ske 2006. godine prisutne i danas, možda još i oštrije.

Crna Gora je i dalje raspolučena u podjelama na partizane i četnike, Srbe i Crnogorce, glasače vlasti i opozicije i najnovije – zagovornike članstva u NATO-u i one kojima je bliža i draža Moskva.

Dva dana uoči godišnjice referendum na kojem je 55 odsto građana glasalo za nezavisnost, NATO saveznici u Briselu su odlučili da Crnoj Gori ponude mjesto za stolom u, kako tvrde, društvu najnaprednijih zapadnih demokratija.

Na jednoj strani ministri spoljnih poslova 28 država zapadnog vojnog saveza a na drugoj crnogorski premijer Milo Đukanović, potpisali su protokol o priključivanju Crne Gore. Ostao je samo finalni korak do punopravnog članstva, da sve članice taj protokol i ratifikuju. Zvanična Podgorica očekuje da bi to moglo da se završi do sredine 2017. godine. Time će Crna Gora postati prva država koja je postala član vojnog saveza čije je vazdušne kampanje bila žrtva 1999. godine.

Za crnogorsku Vladu i promotere evroatlantskih integracija to je pokazatelj zrelosti društva koje je spremno da se suoči sa prošlošću i da gleda u budućnost. Za protivnike članstva u NATO-u, uglavnom srpsku zajednicu koja čini skoro 30

odsto populacije, Đukanovićev potpis na protokolu u Briselu je u najmanju ruku veleizdaja.

U ČVRSTOM NATO ZAGRLJAJU

"Potpisivanje protokola predstavlja priznanje napretka Crne Gore", kazao je Đukanović u Briselu 19. maja i dodao da će "približavanje Crne Gore NATO-u i njeno skoro članstvo uticati na jačanje stabilnosti regiona Zapadnog Balkana ali i šire", te da će "naši susjedi dobiti još jednog prijatelja u Alijansi, a NATO još jednog promotera svojih vrijednosti na istorijski zapuštenom prostoru Zapadnog Balkana".

U Podgorici su ga dočekale optužbe da je potpisivanje protokola o pristupanju NATO savezu nelegitiman akt koji nema utemeljenje u narodnoj volji. Desničarske opozicione pro-srpske stranke i nekoliko nevladinih organizacija koje se zalažu za vojnu neutralnost, tvrde da vlada konstantno "falsifikuje podatke" iz istraživanja javnog mnjenja o podršci članstvu.

Prema posljednjem objavljenom istraživanju, koje je rađeno za potrebe vladinog Koordinacionog tima za NATO, oko 47 odsto građana Crne Gore podržava članstvo. Protivnici tvrde da su procenti "napumpani", da je podrška oko 30 odsto. Opozicija je mjesecima protestovala u Podgorici zahtijevajući da se organizuje referendum o članstvu za koji Vlada tvrdi da nije obavezan i da je samo nekoliko NATO država na taj način donijelo odluku.

Članstvo Crne Gore u NATO-u bez sumnje podgrijava stare podjele u državi u kojoj od 2006. godine tinjaju sukobi između vlasti i opozicije, prozapadnih i proistočnih, dvije pravoslavne crkve, dvije akademije nauka, dva nacionalna udruženja novinara, dva udruženja književnika...

Analitičar Aleksandar Dedović, koji vodi nvo Alfa centar, jednu od prvih organizacija u državi koja je 2006. godine počela da promovise članstvo u NATO-u, kaže da su neke pažljivo njegovane podjele u Crnoj Gori tradicionalne, višedecenijske, a da su neke novijeg datuma.

"Čini se da ni deset godina od obnove nezavisnosti crnogorska država i društvo još nijesu našli način da se izbore sa velikim brojem različitih podjela po svim nivoima koji dodatno opterećuju ionako složene unutrašnje i spoljne političke procese, usporavaju evroatlantski put i kategoriju vladavine prava države dovoljno daleko od svakodnevne realnosti", kazao je Dedović za "Vreme".

On objašnjava da u današnjoj Crnoj Gori žive generacije koje su stvorene na podjelama, kojima je očito takvo stanje veoma komforno i koje bi, u društvu bez podjela, jednostavno izgubile orijentaciju i ugrađene privilegije.

"Tužno je, ali se čini da podjele itekako odgovaraju i vlasti i opoziciji, a najtužnije je što se njima hrane, i izgleda samo od njih žive, i široki slojevi socijalno ugroženih i marginalizovanih građana", rekao je Dedović.

ZAHLAĐENJE ODNOSA SA RUSIJOM

Članstvo u NATO-u uzdrimalo je i tradicionalno dobre odnose sa Rusijom. Relacije sa "bratskom pravoslavnom" državom koja je za deset godina nezavisnosti bila najznačajniji strani investitor u državi (sa zvanično uloženi više od milijardu evra), čiji su državljani bili najbrojniji turisti i vlasnici skoro pola crnogorske obale, koja je među prvima priznala rezultate referenduma, trenutno su najlošije u istoriji.

Moskva nije štedjela zvaničnu Podgoricu nakon što se Crna Gora 2014. godine pridružila sankcijama Evropske unije uvedenim protiv Putinove administracije zbog aneksije Krima. Kako se kasnije ispostavilo, crnogorska Vlada to i nije morala da uradi, iako je prvobitno saopštila da su sankcije bile obaveza u procesu pregovora sa EU.

Reakcije su bile oštre i kada je u decembru prošle godine Crna Gora dobila poziv za članstvo u NATO. Nakon potpisivanja protokola o pristupanju prošle sedmice, zvanična Moskva je najavila da će "proporcionalno odgovoriti". "Odlukom

o pristupanju NATO-u Crna Gora prelazi u kategoriju potencijalnih ciljeva Rusije", upozorio je tako juče Andrej Klimov, član Odbora za međunarodne odnose ruske Dume. Od nekada omiljenog ratnog pokliča u Crnoj Gori "Nas i Rusa 300 miliona" ostalo je da crnogorska Vlada kaže da se nada da će se odnosi sa Rusijom normalizovati.

"Naše uvjerenje je da Crna Gora ima pravo da bira svoj smjer budućnosti i odabrala ga je. Respektujemo to što drugi, posebno najveći, misle o tome, ali na drugoj strani nikome ne pripada pravo da bira put u budućnost Crne Gore osim njenih građana", izjavio je tim povodom premijer Đukanović.

ZAKASNELA REAKCIJA

Uoči proslave decenije nezavisnosti Crna Gora je dobila novu/staru vladu koja je posljedica političkog sporazuma između Đukanovićeve Demokratske partije socijalista, manjinskih albanskih, bošnjačkih i hrvatskih partija i tri opozicione partije. Dočekana je kao ustupak opoziciji koja godinama optužuje vlast za krađu

27 GODINA NA VLASTI: Milo Đukanović

Foto: Duško Miljanić

izbora i zloupotrebu državnog novca u partijske svrhe.

Nakon što je Đukanović preživio dosad prvo glasanje o povjerenju u parlamentu u januaru i nakon skoro pet mjeseci pregovora pod patronatom EU o, kako su tvrdili, "stvaranju uslova za prve fer izbore", politički lideri su uspjeli da se dogovore da formiraju vladu u kojoj će pet mjesta preuzeti opozicioni predstavnici.

Tehnička vlada sa mandatom malo dužim od četiri mjeseca trebalo bi da organizuje parlamentarne izbore planirane u oktobru ove godine a opozicioni ministri su "odlučni da spriječe zloupotrebe" i odlivanje novca iz budžeta za, kako insistiraju, kupovinu glasova za račun Đukanovićeve stranke.

"To nije urađeno zbog bilo čijeg pritiska, nego zbog našeg osjećanja potrebe da u donošenje odluka i u rad izvršne vlasti uključimo i sve druge relevantne političke subjekte u Crnoj Gori, koji makar svojim izbornim rezultatom na kraju 2012. godine nijesu bili kvalifikovani za

Decenija nezavisnosti u brojkama

Sa nezavisnošću mnogi su očekivali da će doći i privredno, a time i socijalno uskrnuće. Napredak ka EU i NATO je neosporan, ali građane brine sve lošija ekonomska situacija. Prosječna plata u Crnoj Gori od 480 evra, dvostruko je veća nego prije 10 godina, ali je četverostruko veći i javni dug.

Vlada kaže da su rezultati ipak pozitivni. Osim članstva u NATO-u, Crna Gora je otvorila 23 od ukupno 35 pregovaračkih poglavlja sa EU, uključujući i dva najzahtjevnija o vladavini prava, i poprilično odmakla ostalim državama kandidatima u regionu.

Crnogorski bruto domaći proizvod (BDP) je sa 2,14 milijardi 2006. porastao na prošlogodišnjih 3,5 milijarde. Vlada tvrdi da je za deset godina u Crnu Goru ušlo oko pet milijardi investicija, najviše tokom investicionog buma od 2006. do 2008. godine.

Zvanično saopšteni prihodi od turizma rastu iz godine u godinu. Ove godine turističke vlasti očekuju milijardu evra, u odnosu na oko 800 miliona prošle godine.

Ali statistika je neumoljiva, pa tako skoro petina radno sposobnog stanovništva ne radi, javni dug prijeti da dostigne nivo 80 posto bruto domaćeg proizvoda, a samo u 2010. godini otpušteno je preko 10.000 radnika.

Crna Gora ima sedam puta veći uvoz od izvoza, svaki drugi mladi čovjek je na birou rada, u odnosu na prethodne četiri godine nezaposlenost je porasla sa 32 na 40 hiljada.

Prema podacima Agencije za sprječavanje korupcije broj zaposlenih koji primaju platu iz budžeta od 2006. godine porastao je za 120 posto. S druge strane, za 77 odsto je smanjen broj zaposlenih u privatnom sektoru od 2006. godine.

Crna Gora je 2011. godine imala ubjedljivo najviše policajaca na 100 hiljada stanovnika, njih 808, što je tri puta više u odnosu na zemlje EU gdje je prosjek zaposlenih policajaca na 100 hiljada stanovnika 300.

vršenje izvršne vlasti. Na ovaj način, dakle, želimo da smanjimo tenzije, da smanjimo nepovjerenje i što je moguće više integrišemo i druge političke subjekte u donošenju važnih političkih odluka", kazao je Đukanović odgovarajući na spekulacije da je bio "uslovljen od strane Brisela" da ponudi opoziciji mjesta u Vladi.

RASKOL U VLADAJUĆOJ KOALICIJI

Glasanje o povjerenju, međutim, donijelo je krah političkog braka između Đukanovića i sada već bivšeg predsjednika parlamenta Ranka Krivokapića čije su partije bile u savezu skoro dvije decenije i udruženo vodile nacionalni front za nezavisnost i napuštanje zajednice sa Srbijom.

U raspletu koji je samo prije dvije godine bio malo vjerovatan, Krivokapić je odbio da podrži Vladu u januaru, a kao kontrapotez smijenjen je tri mjeseca kasnije na inicijativu Đukanovićeve partije.

Krivokapić, često tokom mandata u oštrom sukobu sa srbijanskim

zvaničnicima oko statusa Srba i Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori, ali i čovjek koji je Đukanovića nazivao "ocem nacije", sada se pozicionira kao lider opozicije koja je namjerna da otkrije sve navodne kriminalne i koruptivne radnje Đukanovićeve administracije.

U autorskom tekstu u prilog obilježavanju decenije nezavisnosti Krivokapić, sada poziva Crnogorce da "vrate državu i slobodu svima", i piše: "Put je jasan. Ima samo jedan put koji je uvijek znan i siguran – demokratija. Zvuči često ponavljanje isprazno, ali drugog puta nema... Uvjeran sam, a ponešto sam i sa vama, poštovani saborci, i osjetio da smo blizu i da se stvari na vanjskom planu dešavaju onako kako su uvijek bile. Najbolji smo bili tamo gdje smo bili potpuno jedinstveni, a to je Evropska unija i NATO. I to je ono što je sve iz Pokreta za nezavisnost držalo zajedno deset godina. Tu smo bili svi kao jedan. I to je bila ideja koja je nosila i Pokret za nezavisnost. I ostvarili smo te velike ciljeve."

Ali svi iz Pokreta za nezavisnost, građanske inicijative iz 2006. godine koja je okupila partije, organizacije i intelektualce u frontu za izlazak iz zajednice sa Srbijom, ne dijele Krivokapićev optimizam. Pod krilaticom "prvo država pa demokratija" mnogi su te 2006. godine pravdali svoj glas za nezavisnu državu uprkos upozorenjima koja su dolazila iz protivničkog tabora da ne glasaju za suverenu, već privatnu državu koju Đukanović pravi za sebe i svoje saveznike.

Branko Lukovac, nekadašnji lider Pokreta za nezavisnost, za "Vreme" kaže da tek treba da se dese bitne i nužne promjene u Crnoj Gori: "Kako bi znanje i sposobnosti, rad i rezultati, pravda i pravednost, moralnost i etika, obnovljeni ili neki novi humanizam, empatija i solidarnost – bili najvažnije vrijednosti i kriteriji, umjesto dominacije partijske pripadnosti, raširenog nepotizma, pohlepe, korupcije, kriminala."

Bivši šef crnogorske diplomatije u jedom od kabineta Đukanovića ipak očekuje demokratizaciju društva i izgradnju građanske, a ne partijske države. "Ova generacija građana i rukovodilaca Crne Gore ostvarila je, na najbolji način – mirnim i demokratskim putem, najveći istorijski zadatak: obnovila je državu, nezavisnost i suverenitet Crne Gore. U novoj dekadi i budućem vremenu najveći izazovi pred nezavisnom Crnom Gorom, pred nove generacije političara koji će je voditi, odnose se na pravac i karakter njenog unutrašnjeg razvoja. Na viziju sutrašnjice, bolje i pravednije Crne Gore", rekao je Lukovac.

SRPSKO PITANJE

Jedna od konstanti za deset godina crnogorske nezavisnosti bili su loši, pa onda još gori odnosi Đukanovićeve administracije sa Srpskom pravoslavnom crkvom, posebno njenim vođom mitropolitom Amfilohijem. Od sukoba oko prava Srba u Crnoj Gori, upotrebe srpskog jezika i vlasništva nad crkvenom imovinom, kritike i međusobne optužbe eskalirale su oko crnogorskog članstva u NATO.

Đukanović tvrdi da Rusija i Srbija imaju veoma moćno oružje u pravoslavnoj crkvi koja se protivi NATO-u i EU. "Anti-NATO snage su i neke političke partije iz opozicije, deo NVO sektora i deo medija.

ZBLIŽAVANJE I UDALJAVANJE: Jan Stoltenberg čestita Đukanoviću na članstvu; žestoki protesti opozicije u Podgorici oktobra prošle godine

Foto: Duško Miljanić; Risto Božović

Ali glavni oslonac protivnicima NATO-a u Crnoj Gori je Srpska pravoslavna crkva. Ona je bila veliki protivnik nezavisnosti Crne Gore. Sramotne su bile njene tvrdnje da Crna Gora ne može sama zato što je mala i da zbog toga treba da ostane "u braku sa Srbijom" i da radi za ruske interese. Zavređuje pažnju to što se crkva protivi državi tako otvoreno i neumorno", kazao je Đukanović u nedavnom intervjuu za portal *Politiko*.

Mitropolit, međutim, ne ostaje dužan: "Vječna Crna Gora se ne može graditi na pasjoj, ubilačkoj i natopaktovskoj ideologiji." U besjedi na liturgiji održanoj dan nakon velike proslave Dana nezavisnosti širom Crne Gore Amfilohije kaže: "Evo

i danas, ovih dana u Crnoj Gori, čitamo i gledamo da je 'Vječna Crna Gora'. Daj Bože da bude vječna Crna Gora. Samo pitanje je na kojoj sili se temelji Crna Gora i Evropa i vasiona. Bezuman je domaćin koji gradi kuću na pijesku. Dunu vjetrovi, razmetnu pijesak, nestaje i raspada se kuća." Međutim, srpsko-crnogorsko pitanje u Crnoj Gori je mnogo kompleksnije od toga. I sam Đukanović je nedavno priznao da "postoje dvije Crne Gore". Jedna, većinska, koja podržava nezavisnost, EU i NATO članstvo, i ona druga, za koju premijer kaže da čini 40 odsto građana".

Za Slavena Radunovića, jednog od opozicionih lidera u prosrpskom korpusu, rješenje svih, ne samo srpskih, problema

U LOŠIM ODNOSIMA: Mitropolit Amfilohije Radović

Foto: M. Milenković

u Crnoj Gori je jednostavno – smjena Đukanovićeve vlasti. Iako još od prvih višestranačkih izbora u Crnoj Gori održanih 1991. godine Đukanovićeva partija nije bila blizu poraza, Radunović vjeruje da je njegovo vrijeme ističe iako, kako kaže za "Vreme", on dok "nudi hljeba i igrara iznova nađe način da promijeni politički kurs i na novim podjelama, nekoj novoj nacionalnoj ili državnoj platformi dobije glasove".

Radunović ne spori da je u Crnoj Gori bilo napretka u posljednjoj deceniji, posebno na međunarodnom planu i EU integraciji, ali naglašava da je u odnosu na 2006. godinu država danas četvorostruko više zadužena i sa zabrinjavajućim stanjem vladavine prava "posebno kada su u pitanju organizovani kriminal i korupcija, ali i status Srba u Crnoj Gori."

Za Đukanovića, koji je preuzeo poziciju premijera na svoj dvadeset sedmi rođendan, 15. februara 1991. godine, referendum o nezavisnosti bio je "blagotvoran impuls političkom zrijevanju crnogorskog društva".

"Međunarodna zajednica nije bila naklonjena ideji nezavisnosti. Uslovi referenduma su nepravedno definisani. Tada je zvanična beogradska politika činila sve da zadrži Crnu Goru u Državnoj zajednici. Pa i u samoj Crnoj Gori, pored političkih struktura koje su se protivile razlazu sa Srbijom, i među suverenistima postojao je izvjestan stepen razočarenja što referendum nije ranije raspisan i nevjerica u iskrenost i istrajnost vlasti da će proces dovesti do kraja. Međutim, uspjeli smo...", poručio je Đukanović.

DUŠICA TOMOVIĆ

Uočite razliku

U obe države gledamo vraćanje likova iz devedesetih godina prošloga veka, što u politiku, što u medije, uz ritualne sukobe u kojima su važni samo novo-stari vlastodršci, a ne građani kojima je uglavnom preko glave svega – i ustaša i četnika i partizana

Apsolutni hit hrvatsko-srpske stvarnosti – baš toga, mada je SFR Jugoslavija umrla u mukama i zločinima – ovih je dana činjenica da je Bojan Dimitrijević, srpski historičar koji je upravo u postupku rehabilitacije Milana Nedića ustanovio da su tadašnje srpske vlasti samo evidentirale, a ne i samim time sudjelovale u ubijanju srpskih Židova – od najnovijeg ministra hrvatske kulture Zlatka Hasanbegovića, kao potporu za svoje knjige, dobio 32.000 kuna.

Nije valjda mnogo za takve likove, to je tek nešto manje od pet hiljada eura, ali – kao što znamo – i mala para čovjeka veseli.

Pogotovo ako je čovjek srpski historičar, a donator hrvatski ministar koji ljubi ustaški režim, prezire antifašizam – floskula je to, kaže – pa se sve svede na omraženi termin bratstva i jedinstva koji, vidi čuda, u ovoj konstelaciji odlično funkcionira.

Piše Viktor Ivančić u svom tekstu u srpsko-zagrebačkim "Novostima", kojega su prenijeli svi portali koji drže do sebe, da "adorant četnika Mihailovića i kvislinga dolazi kao poručen", Bojan Dimitrijević, naime.

"Od potpuno je istog materijala načinjena i spona između hrvatskoga ministra i njegovog intelektualnog druga iz Beograda: gospoda historici su se prepoznali po liniji svojih snažnih afiniteta prema fašizmu. Jedini koji u tom prizoru ustaško-četničkog zagrljaja tragično izostaju su, naravno, partizani", piše lucidni Viktor Ivančić.

Vidjeli smo i ovdje u Srbiji taj izostanak partizana: od onog smiješnog i tragičnog dočeka Vladimira Putina nedavno (kad je pala kiša na premijera i njegove ministre i pokvarila frizuru Ivana Tasovca), do današnje nove najave imenovanja ulica po ruskim generalima, kojima su ulice oduzete, da bi se sad ponovo vraćale, negdje drugdje u gradu, ponovo o trošku građana.

ACA, TIM I OBEĆANJA

I u Hrvatskoj su partizani prognani iz kolektivne svijesti koju grade vladajućci: nakon izjednačenih rezultata izbora socijaldemokrata i hadezeovaca, a u međuprostoru je fluidna koalicija "Most" bez ideoloških stavova (ima ih ovih i onih), dobili smo golu borbu za vlast i golu ideologiju antikomunizma, u kojoj su zaigrali – uz šutnju *mostovaca* koji su potpuno nesenzibilizirani za aktualna događanja u javnom prostoru – oni koji su devedesetih godina širili mržnju, navijali za ratove, a kojima su se i neki navodno važni ljudi, poput Zdravka Tomca (bio je uz bok Ivice Račana i za komunističkog i naknadnog socijaldemokratskog vaktu) i Ive Banca, američkog profesora, člana Helsinškog odbora za ljudska prava, saborskog branitelja ljudskih prava (što se mjeri hiljadama eura i silnim metrima polica za knjige u vlastitom stanu, koje je napravio po mjeri hrvatskih poreznih obveznika; i za vlastiti stan mu je plaćan najam), a danas – kako kažu – potencijalnog ambasadora u Americi. Tamo je i počeo: kad je krajem osamdesetih godina prošloga vijeka tadašnjem "disidentu" Franji Tuđmanu organizirao turneju po tom dijelu svijeta.

Mimo svega ovog političkog i prošlošću omeđenog, u Hrvatskoj se ne događa baš ništa. U toj konstataciji ćemo ponovo naći sličnosti evropsko-unijske Hrvatske i vanevropske Srbije: jedna i druga vlada i jedan i drugi premijer, Aleksandar Vučić i Tomislav Orešković zvani Tim (i njegov tim) puni su obećanja koja se ne ostvaruju. Vučić, pritom, jak je lider koji ima podršku gotovo 50 posto izašlih na izbore, Tim je postavljen kao netko tko dolazi kao nepoznat netko (široj javnosti) i kojega podržava – uz taj čudnovati pokret "Most", koji se pokazao kao nepouzdan i ni u što uvjeren – HDZ Tomislava Karamarka.

JEDNA KARIJERA

Taj je, pak, bio svašta u prošlim vremenima: i blizak predsjedničkom uredu Stjepana Mesića, bivšeg predsjednika kojemu sad ukidaju ured (iako je jedini koji je bar nešto učinio za demokratizaciju političkog života u Hrvatskoj; na stranu Ivo Josipović, on je samo pojavno bio pristojan, najviše nalik na Borisa Tadića), i obavještajnim službama. Sve to u aktualnim društvenim okolnostima ne smeta Karamarku, čovjeku unjkavom i

neosjetljivom na bilo što osim njegove lične vlasti, ali ga smeta njegova *nova žena* i *stara ljubavnica* (usprkos kršćanskom moralu, na koji se HDZ i sataliti pozivaju) Ana Karamarko, rođena Šarić. Gospođa je, naime, znatne biografije:

zbog koje su u dužničkom ropstvu (a SDP je ukinuo ovaj nakaradni sistem izvršitelja, kakav postoji u siromašnjoj Srbiji), zamagljena je blesavim ideološkim raspravama.

Isto je kao i ovdje, u Srbiji: treba ma-

zgađena, podnijela ostavku. Ne treba posebnog obrazloženja za činjenicu da su potom neprofitni mediji – oni portali i novine koji predstavljaju civilno društvo – ostali bez najvećeg dijela novčanih potpora, da bi novac bio dodijeljen onima koji propagiraju nejednakost, netrpeljivost, Thompsona, “Mi Hrvati” parolu...

Svaka sličnost sa Srbijom je slučajna, jer je Srbija nakaradnom medijskom reformom javne, lokalne u prvom redu, medije privatizirala u naprednjačku korist (medijsku i finansijsku), tvrdeći da je to evropska praksa, iako uopće nije.

A jedni i drugi su postigli isto.

ANTIFAŠIZAM, NE

Na gušenje ljudskih prava i sloboda i medija – tu smo skroz isti – ima nekog sitnog (nažalost) odjeka: u Beogradu “Ne da(vi)mo Beograd” u slučaju Savamale, u Novom Sadu protesti zbog vojvođanske televizije, javnog servisa, u Zagrebu zbog svega navedenog zbog čega se kulturnjačka i ina javnost pobunila peticiama i protestima, kao što se pobunila i zbog “šetnje za život” prošlog vikenda (u čemu je sudjelovala i kanadska državljanka, supruga premijera Tima Oreškovića) koji se, u krajnjoj konzekvenci, zalaže za “katolički pogled” (a ni “pravoslavni” nije drugačiji) na svijet lišen prava na abortus, tj. na odlučivanje žena o vlastitom tijelu.

Stvari su, mimo toga, potpuno notorne: nekoliko komemoracija godišnjice Jasenovca u Hrvatskoj, posebna komemoracija u Bosni i Hercegovini (s Dodićkom na čelu) ponovo su ponizile žrtve tog ustaškog zločina, novi cirkus na Blajburgu pod pokroviteljstvom hrvatskih institucija (koje je ponovo uspostavljeno ove godine). U Srbiji, rehabilitacija – već obavljena Draže Mihailovića – i valjda izvjesna Milana Nedića.

U obje države gledamo vraćanje likova iz devedesetih godina prošloga vijeka, što u politiku, što u medije, uz ritualne sukobe u kojima su važni samo novo-stari vlastodršci, a ne građani kojima je uglavnom preko glave svega, ustaša i četnika i partizana i koji više niti o anti-fašizmu – a trebali bi bar o tome – neće ni misliti, niti govoriti.

Hrvatska u EU, Srbija u debelom predvorju EU: u čemu je, pobogu, razlika? ¶

TATJANA TAGIROV

RAZUMEVANJE: Premijeri Hrvatske i Srbije, Orešković i Vučić

Fotografije: AP i Tanjug

osim vlasnice raznih salona, bila je netko i nešto u “Europa Press Holdingu”, izdavaču “Jutarnjeg lista”, “Globusa”, “Glorije” zagrebačke i beogradske, ali i PR agencije. Ta PR priča se sada razvlači po hrvatskim medijima i javnosti: hrvatski bivši premijer Ivo Sanader je jedini nepošten (iako je čitava njegova tadašnja vlada podržala sve njegove odluke) čovjek koji je hrvatsku “Inu” predao mađarskom “Molu”.

Vuče se Sanader po sudovima (nešto počne, nešto se drugo od sudskih odluka ukine, i tako u nedogled), nitko osim Sanadera nije “umocio” u tu priču, a onda se ustanovi da je (nedavno) novopečena gđa Karamarko, u vrijeme kad je država Hrvatska već u arbitražnom sukobu s državom Mađarskom, bila PR upravo mađarskog lobiste. I ne samo ona, već i firma u čijem je upravnom odboru bio i sam Karamarko, ali tek ćemo vidjeti kako će se taj dio priče razvijati.

SVE NAŠE DALEKOVIDNICE

Ta ozbiljna priča koja stoji u suštini neefikasne države i vlade gospodina hrvatsko-kanadskog Tima Oreškovića, zbog koje građani kopaju po kontejnerima,

knuti nepodobne novinare, iste one koji su se devedesetih napatili zbog držanja principa profesionalnosti, valja vratiti one iz HRT-ovih – tako smo ih zvali – “Mokrišta” (motrišta su bila, inače), a desetkovati sve profesionalce iz “dalekovidnice”. Treba i u “Novom listu” podaviti sve one koji misle svojom glavom, doduše, jednog po jednog, za razliku od srpske vlasti koja ima malo jači zamah, pa nakon Olje Bećković, Radija B92, slijede udari na Televiziju Vojvodine, a uskoro će i na “žutog Bujketa” i “žutu Olju” (koja nije Bećković) i ostale koji misle svojom glavom i koji bi da se bave svojim poslom.

Hrvatska vlast – na čelu sa ministrom Hasanbegovićem, ljubiteljem historičara Dimitrijevića – na medije se navrzla otpočetka, pa je tako Hasanbegović pokušavao relativizirati svoje fotografije sa ustaškom šapkom i ustašoljubive tekstove iz vremena svojih ranih radova. Onda je krenula hajka protiv njihovog REM-a, Vijeća za elektroničke medije, u kojoj su “domoljubi” i njima slični četnikušom i neprijateljicom Hrvatske proglasili jednu od najboljih hrvatskih vanjskopoličkih novinarki Mirjanu Rakić – njena biografija je bezmrlna skroz – koja je potom,

Tesan poraz desnice

Kao da je RIK brojao glasove nakon drugog kruga predsedničkih izbora održanih u nedelju: kandidat desnopopulističkih slobodaraca Norbert Hofer i levo orijentisani "zeleni" Aleksander van der Belen osvojili su po pedeset odsto glasova. Pobjednik je proglašen tek u ponedjeljak kasno posle podne: Van der Belen. Proevropski orijentisani Austrijanci su odahnuli, ali problemi sa jačanjem antisistemske desnice tek dolaze, ne samo u Austriji, već i u čitavoj Evropskoj uniji

Za "Vreme" iz Beča

Na dan posle prvog kruga izbora za novog predsednika Austrije, 25. aprila, u tramvaju u Beču slučajno sam postala svedok razgovora između eksjugoslovenske eksizbeglice i socijalno angažovane Austrijanke koja podržava Zelenu stranku. Razgovor između Dragana i Andree se odvijao otprilike ovako: Na pitanje da li je glasao, Dragan kaže Andrei da on nije, jer je čuvao unuke, ali da njegova žena i ćerka jesu i da su glasale za Hofera; Andrea se zgražava, preneraženo konstatuje da Hofer mrzi strance i da je glupo da stranci glasaju za njega; Dragan kaže da njega politika ne zanima, a Andrea ga pritiska da mora da ga zanima, jer se na izborima odlučuje o budućnosti zemlje u koju je došao da živi; Dragan lakonski prelazi preko toga i kaže da su žena i ćerka glasale za Hofera zato što je mlad, a i više nisu strankinje, sada su Austrijanke; Andrea ne razume Dragana, Dragan ne razume njeno razočaranje. Oni u razgovoru ne spominju da su mnogi Srbi s pravom glasa u Austriji glasali za Hofera, zato što je njegova Slobodarska partija protiv nezavisnosti Kosova.

Rezultat prvog kruga predsedničkih izbora nagovestio je neizvesnu borbu do samog kraja, ali niko nije mogao da pretpostavi da će se izbori pretvoriti u pravi politički krimić. Norbert Hofer (45) završio je tada na prvom mestu sa senzacionalnih 35 odsto osvojenih glasova. Za drugi krug se plasirao kandidat Zelenih

Aleksander van der Belen (72) sa skoro 14 odsto zaostatka. Kandidati tradicionalnih partija koje trenutno zajednički vladaju u "velikoj koaliciji", Socijaldemokratske partije Austrije i Austrijske narodne partije, jedva da su uspeali da sakupe po 11 odsto. Već taj rezultat nagovestio je da je samo pitanje vremena kada će antisistemi, antievropski i antiislamski slobodarci čija je parola "Austrija Austrijancima" doći na vlast i izazvao pravu uzburu ne samo u Austriji, već u čitavoj Evropskoj uniji.

ZA DLAKU

Izborna borba u drugom krugu, bolje rečeno, pravi, neumoljivi dvoboj za osvajanje dvorca Hofburg u kome rezidira predsednik Austrije, izazvao je međunarodnu pažnju i svoj vrhunac dostigao razgovorom na privatnoj televiziji ATV (vidi okvir). Nametnulo se poređenje sa "aferom Valdhajm" pre tačno trideset godina, kada je predsedničkom kandidatu narodnjaka i bivšem generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija Kurtu Valdhajmu dokazana nacistička prošlost. Usledila je oštra kritika iz inostranstva da takav čovek ne bi smeo da se kandiduje za predsednika Austrije, što je, međutim, u Austriji izazvalo prkosne reakcije po principu "mi biramo koga mi hoćemo", pa je Valdhajm možda baš u inat pritiscima spolja na kraju izabran za austrijskog predsednika.

Za razliku od Valdhajma, Gradištanac i pripadnik desničarskog studentskog kluba iz ubeđenja Norbert Hofer nije uspeo. S obzirom na tesan rezultat, izborna komisija saopštila je tek u ponedjeljak u 17.00 časova nakon što su izbrojani i glasovi putem pisma da je Van der Belen osvojio 50,35, a Hofer 49,64 odsto glasova. Ta neizvesnost do samog kraja mnoge je podsetila na to kako je Džordž Buš junior pobedio Ala Gora 2000. godine, samo što u Austriji na kraju niko ozbiljan nije doveo u pitanje krajnji ishod izbora.

Istina je da EU može sada da odahne, jer i u drugim zemljama desničari napreduju a Hoferova pobjeda delovala bi kao snažan podstrek, ali je to ipak samo kratko hvatanje daha tabora koji se suprotstavlja krajnjoj desnici, jer je protestni potencijal na koji računaju desni populistu isuviše velik a da bi mogao tek tako da se stavi po strani. Novi savezni kancelar Kristijan Kern (Verner Fajman dao je ostavku početkom maja zbog loših izbornih rezultata njegovih socijaldemokrata) suočen sa pobjedom Van der Belena našao je

KO SE ZADNJI SMEJE....

Aleksander van der Belen i Norbert Hofer

Foto: AP

jasne i otrežnjujuće reči: "Time problem nije rešen." Birači Hofera artikulirali su osećanje koje je široko rasprostranjeno u Austriji i koje ostale partije moraju da shvate ozbiljno.

EMOCIONALNA POLITIKA

Emocije od kojih Norbert Hofer tako očigledno profitira jesu mešavina straha mnogih Austrijanaca od najeзде muslimanskih izbeglica, straha da bi tokom

modernizacije mogli da izvise i da im se pogorša životni standard, kao i frustracija zbog toga, što etablirane velike partije te strahove ne shvataju ozbiljno ili prosto nemaju jednostavne odgovore na ta pitanja. Hofer, međutim, dobro razume o čemu se radi. Radikalnim, autoritativnim nastupima i upravo takvim shvatanjem funkcije predsednika, on se postavio kao zaštitnik Austrijanaca i ponavljao: "Još ćete se vi čuditi šta je sve moguće." Time je aludirao da predsednik države nije samo protokolarna figura, kao i na najave Van der Belena, koji je rekao da će on ako bude predsednik a slobodarci naredne godine dobiju parlamentarne izbore, odbiti da im poveri mandat za formiranje vlade po cenu da raspusti skupštinu i raspiše nove izbore.

Renomirani politikolog Anton Pelinka navodi nekoliko faktora koji su doprineli Hoferovom uspehu. S jedne strane, birači su se odrekli velikih, tradicionalnih partija. S druge strane, Austrija je tradicionalno polarizovana zemlja, samo što se ranije linija razdvajanja protezala između katoličko-konzervativnog i socijalističkog (kasnije socijaldemokratskog) bloka.

Današnja linija razdvajanja proteže se između potencijalnih dobitnika modernizacije i njenih potencijalnih gubitnika, pri čemu ovi drugi više padaju na populističke odgovore – u tom pogledu Pelinka vidi jasne paralele sa velikim uspehom Donalda Trampa u SAD. Najzad, i druge konfliktne linije dovele su do zaoštavanja predizborne borbe: generacijski konflikt, konflikt između polova (Hofera su natproporcionalno birali muškarci, Van der Belena natproporcionalno žene), razlika između grada i sela.

Jaz se zaista otvorio između dva dela društva i Van der Belen se izjasnio u prilog tome da se zatrpaju rovovi iskopani u borbi za izbor predsednika. Nije naročito verovatno da će se to zaista i dogoditi, jer su slobodarci i njihovi sledbenici tokom predsedničkih izbora uspeli da se konsoliduju i pokažu svoju snagu. Oni su izgubili jednu bitku, ali su istovremeno na svoje barjake mogli da prikače još jedan simboličan uspeh: desnom bloku je pošlo za rukom da vija pred sobom mejnstrim i politički diskurs.

MAŠA DABIĆ

Mučna diskusija

Napeta izborna borba drugog kruga kulminirala je 15. maja tokom dvoboja dva kandidata na privatnoj televiziji ARV, kada su Norbert Hofer i Aleksander van der Belen sedeli jedan naspram drugog bez moderatora. Razgovor je trajao oko četrdeset pet minuta i izazvao žustre reakcije u zemlji i inostranstvu. Oba kandidata su ispadali sa koloseka, odnosno provocirali su jedan drugog. Tako je Van der Belen napravio gest kao da onaj drugi nije pri zdravom razumu, a Hofer je svog protivnika više puta eksplicitno uvredio, tvrdio da on nema ekonomske kompetencije (Van der Belen je univerzitetski profesor ekonomije), a inače je odbijao da se sadržajno upusti u Van der Belenova pitanja, ograničavao se pretežno na lično difamiranje svog sagovornika. Ukratko, akademsko poštenje (Van der Belen) naletelo je na dobro školovanu komunikacionu strategiju (Hofer) – i bilo je poraženo. Van der Belen na duge staze nije uspevao da se savlada i upadao je u klopke profesionalnog komunikatora koji se ponašao sadistički. Suštinski problemi ostali su na rubu diskusije, čak ni ideološka razmišljanja nisu zaista došla do izražaja. Bila je to borba prsa u prsa koja je kod publike izazvala nevericu i čuđenje sve do transfera stida. Nemački list "Zidojče cajtung" pisao je o "nadasve mučnom" razgovoru, časopis "Cajt" podneo je izveštaj o dvojici "borbenih petlića", koji su se međusobno "divlje psovali" i time simbolizovali pocepanu zemlju.

“Mala Madera” u londonskom Hajd parku

Iz knjige *O opančarima i opancima* advokata Dragiše Čolića, nekada zamenika generalnog direktora u “Interexportu”:
“Radili smo ozbiljan posao. ‘Interexport’ je bio velika firma, ne samo u zemlji. Imali smo 36 preduzeća i predstavništava širom sveta...”

U Londonu sam se najviše družio sa Đelom, direktorom takozvani “Energoprojektov” firme. Pre dolaska u London, on je bio jedan od “inventara” “Maderu” u Beogradu. Nešto u fazonu: ako ne možete da ga nađete, pozovete “Maderu” i zamolite da vam daju Đelu. E taj Đela, kad je došao u London, imao je veliki problem – nikako nije mogao da pronađe pab koji bi ga potpisao na “Maderu”.

Jednog dana, tek sam bio došao s posla, zvoni neko na interfon: “Kolega (tako je voleo da me oslovljava kad se zajebava), silazi dole, čekam te – pronašao sam!” “Šta si, bre, pronašao, koji ti je, tek sam došao...”

“Maderu”, odgovara on, “nemoj da me teraš da dolazim gore, ionako ćeš da siđeš!”

SIMBOL NEKADAŠNJE VELIKE KOMPANIJE: Kula Inexa u Beogradu
 Foto: Ivan Hrašovec

Šta ću, siđem, on vozi pravac Hyde Park, Bayswater, pab "Swan". Prolazio sam toliko puta tuda, pab kao i svaki drugi.

"I šta te ovde podseća na "Maderu"?", pitam ga.

"Vidiš ovaj park", pokaza on na Hyde Park u širokom luku.

"Vidim", kažem ja.

"E, to ti je Tašmajdan, a u ovoj bašti ćemo na leto da sedimo. Sad je zima."

Ulazi unutra, ja za njim. Ne osvrće se ni na kog, pa pravac uz neke stepenice. Otvara vrata kao svoja, stade nasred njih, unutra neko društvo, već poprilično zagrejano, ispostaviće se kasnije Šveđani, a u uglu jedan pogolem čovek s bradicom a la Piter Justinov, za klavirom. Kad ugleda Đelu, udari tuš po dirkama, ustade i gromko objavi: *Ladies and Gentlemen, may I introduce you, to my very good friend from Yugoslavia, Mr. Milan Delic!*

Sveđani poskakaše sa sve čašama i aklamacijom nas pozdraviše, a Đela se okrete prema meni i reče:

"Kolega, jeste li videli taj doček?"

Tu je došlo i do krštenja – "Swan" je postao "Mala Madera".

Posle nam Šveđani nisu dali da idemo, a kad sam došao kući, žena je već tada, po ko zna koji put, htela da se razvede od mene.

(...)

IZMEĐU ISTOKA I ZAPADA

Rekao bi čovek da smo se mi tamo samo zajebavali. Ne, radili smo ozbiljan posao. "Interexport" je bio velika firma, ne samo u zemlji. Imali smo 36 preduzeća i predstavništava širom sveta – na Zapadu preduzeća, osnovana kao tamošnje firme po svim pravilima njihovog zakonodavstva, a na Istoku predstavništva, jer zemlje tadašnjeg Istočnog bloka nisu drugačije dozvoljavale.

London, u kom sam ja bio direktor, radio je pored klasičnih izvozno-uvoznih poslova i zastupanje za Jugoslaviju velikih svetskih firmi iz oblasti vojne industrije – British Aerospace (avioni), Rolls Royce (motori), Marconi (radari), a Jugoslavija je tada po opremljenosti bila četvrta vojna sila u Evropi.

Iz Londona smo radili i sa Rusima. Između Jugoslavije i tadašnjeg sssr-a su postojali barter aranžmani (plaćanje

izvezeno robe, robom koja se uvozi do godišnje utvrđenih kvota vrednosti, najčešće naftom), ali je i njima i nama ponekad odgovaralo da iskočimo iz toga i neki posao odradimo preko Zapada. Takođe, pošto u to vreme nisu bili dovoljno razvijeni direktni trgovački kontakti između zapadnih i istočnih firmi, mi smo tu bili odličan trgovački posrednik, a u Moskvi smo, u to vreme, i iz tih razloga, imali jako predstavništvo od preko 50 ljudi.

Radilo se tu, bilo je mnogo putovanja u svim pravcima, pa razume se i poslovnih ručkova i večera. Onaj ko misli da je to lako, neka zamisli kako to izgleda kad od sedam dana u nedelji, u proseku, imaš pet poslovnih večera! Pa još kad ti dođu Rusi, ili ti odeš kod njih – svejedno, ne puštaju te do zore. Ima u tom poslu i stresova, pa kad bi sve bilo smrtno ozbiljno, ne bi se tu dugo izdržalo. Čovek bi puk'o. I zato tu mora da bude i opuštanja i šale i viceva – i to je ona strana koju ovde pokušavam da predstavim, jer bi ono drugo bilo suviše smorno.

Ja sam u "Interexport" došao slučajno, 1980. godine, iz "Energoprojekta". Tamo se nisam bavio spoljnom trgovinom, ali sam kao pravnik specijalista za ugovore radio na poslovnim projektima sa inostranstvom, pa mi otuda ni komercijalni poslovi nisu bili strani. A i tamo se mnogo putovalo. Prokrstaro sam Afrikom uzduž i popreko. Od Zambije i Angole na jugu, Egipta, Alžira, Maroka... na severu, Tanzanije i Kenije na istoku, Gvineje, Gabona, Nigerije... na zapadu. Bilo je tu svega i svačega. Uživao sam u prizorima Viktorijinih vodopada u Zambiji, prolazio kolima kroz džunglu sve do jezera Kariba na granici Zambije i Zimbabvea, tadašnje Severne Rodezije, vozeći se iza porodice slonova koja je baš tu našla da izađe u popodnevnu šetnju, pazeći da ih ne naljutimo, jer kažu da tada znaju da budu nezgodni i čekajući da njegovo veličanstvo piton pređe preko puta.

Bio sam jednom prilikom, iza pola noći, jednostavno pokupljen na aerodromu u Lagosu od "taksiste", koji je sam odredio da meni treba taksi i da je to naravno baš on, da bi me potom ostavio usred džungle da ga sačekam jer je njemu negde usput otpala ratkapna pa mora da je nađe.

(...)

Leteo sam jednom duž zapadnoafričke obale od Luande u Angoli – gde sam se našao baš u vreme eskalacije građanskog rata između UNITE i MPLA, pa sam prinudno morao da ostanem nedelju dana u hotelu do otvaranja aerodroma, do Lagosa u Nigeriji. Usput nas je zahvatilo orkansko nevreme. A noć! Avion "džambo", ogroman, trese se, propada, povremeno nestaje struja, a u njemu (pokušavam da izbrojim) svega sedam putnika. Svi crni, uključujući i posadu, naravno.

Gile, bog te jebo, ako ova grdosija padne negde u džunglu, ovi će tebe prvog da pojedu. Potegnem ponovo iz litarske flaše "balantajna", koju sam uvek nosio u ručnom prtljagu. Gotovo je, nema šansi da se ovo preživi. Bože, bar da bude načisto! Samo da me ovi ne rastrgnu. Kapetan objavljuje da će pokušati da sleti na pomoćni aerodrom u Duali (Kamerun) dok nevreme ne prođe. Uspeva mu, iz drugog puta. U avionu aplauz. Gledam kroz prozor, crnci užadima pokušavaju da vežu avion za stubove aerodromske zgrade, jer ga naleti vetra šetaju po pisti. Posegnem za flašom, a ona skoro prazna! Valjda me je zato, totalno sludenog, kad smo konačno, duboko u noć, sleteli na aerodrom u Lagosu, onaj crni "taksista" koga sam već pomenuo i pokupio da me vozi kroz džunglu.

(...)

A bilo je i veselih događaja. Putujem ja za Kazablanku u Maroku i, umesto tamo, zbog magle, noći, sletimo u Rabat, nekih stotinak kilometara dalje. Pokupe nas u neki autobus i pravac za Kazablanku. Kad smo stigli, ja, kao iskusan putnik, izletim prvi iz autobusa i viknem taksi. Računam, noć je, pa će još nastati i frka za taksi. Dođe taksi i ja mu, onako rutinskim manirom, kažem naziv hotela gde sam imao rezervaciju. On me značajno pogleda i kaže: "U redu, ali to će da vas košta pet dolara." Ja odmahnem rukom i nastavim da se gnezdim na zadnjem sedištu. On krene i stane. Mislim, verovatno je stao na semaforu. Međutim, on se okreće prema meni, pruža ruku i traži pet dolara. Pogledam napolje – šljašti naziv hotela koji sam tražio! Ja sam, u stvari, uzeo taksi na ulazu u hotel koji sam tražio! Opsujem ga, dam mu pet dolara i besno izađem napolje.

(...)

Vreme je da objasnim i šta znači naslov *O opančarima i opancima*. Bilo je to negde početkom osamdesetih (naravno, prošlog veka). "Interexport" je, zajedno sa "Naftagasom" iz Zrenjanina, učestvovao na tenderu za jedan veliki posao izgradnje naftovoda u Alžiru i ja sam bio doveden iz "Energoprojekta" kao stručnjak za ugovore o investicionim radovima u inostranstvu, pa sam po tom osnovu te godine i boravio u Alžiru jedno desetak puta. Kad je sve već bilo pri kraju – ponuda predata investitoru i mi ušli u najuži izbor, na njihov zahtev, formiramo mi ekipu od nekih petnaestak ljudi, uglavnom inženjera, odgovornih za pojedine delove projekta i odemo u Alžir da na licu mesta odgovaramo na sva pitanja investitora. Ja sam bio zadužen za samu formulaciju ugovornih odredbi, a kao eksperta za finansijske klauzule ugovora "Naftagas" je poslao Ljubomira Bojkovića, koga smo svi iz milošte, pošto je bio najmlađi i najsimpatičniji, zvali Ljupče.

Sedimo mi tako danima, smešteni (van sezone u zimsko doba) u jednom hotelu na obali Mediterana, i dosadno nam – bar da ovi od investitora hoće nešto da nas pitaju. Negde petnaestog dana, odlučimo mi da, bez znanja investitora, pobegnemo kući. U tome su naročito bili namerni oni iz "Naftagasa", jer je bilo vreme svinjokolja, sa kojeg oni nikako nisu hteli da izostanu. Ostavimo tamo dežurnog da se javi na telefon ako ovi budu zvali i – pravac Jugu.

Na nesreću, bili smo brzo "provaljeni", pa smo prvim letom morali da se vratimo u Alžir, a jedina korist od tog neuspelog izleta bila je što su oni iz "Naftagasa" došli puni svega onog što svinjokolj pruža – kobasica, čvaraka, kavurme, švargle... A kako smo primetili da se sa tim odlično "rimuje" alžirsko crno vino, trošili smo i po dve gajbe dnevno.

Atmosfera divna i prekrasna, samo je bilo malo dosadno. I izmislimo mi takmičenje u vicevima. Posedamo oko jednog okruglog stola i po redosledu svako mora da ispriča vic. Ako ne može da se seti, ispada i tako dobijemo dnevnog pobednika, gde kvalitet vica nije bio presudan. Važno je bilo učestvovati. A što se kvaliteta viceva tiče, tu smo

imali posebnu komisiju koja je ocenjivala one najuspešnije, poenima do 100. Bilo je predviđeno da na kraju proglasimo pobednika i uručimo mu nagradu, koja je, razume se, bila opet u vinu.

Jedne večeri, dok je takmičenje bilo u najžešćoj fazi, svega par dana pred povratak, a bilo je i viceva koji su bili prešli zavidnu granicu od 90 poena, za reč se javi Ljupče. On jedini nije ni učestvovao u takmičenju, a i inače nije bio mnogo pričljiv – neko primeti da je Ljupče verovatno gladan, jer on se obično samo tada javljao za reč. Ali ne! Ljupče hoće da ispriča vic. Iako većina povika uglas da je to već samo po sebi vic, dadasmo mu reč, i to preko reda. I on ispriča "vic", onaj sa početka, koji je i moto ove knjige:

U mom selu ima jedan opančar. Što on pravi dobre opanke! Obuješ ih, popenješ se na soliter – i skočiš sa desetog sprata. Ti se razbiješ ko pička, a opancima ništa!

Najpre je nastao tajac, kao da smo svi očekivali kraj vica, pa kad smo shvatili da nema više, prolomio se urnebes smeja, baš kao što je ispričano o Dinkićevom vicu. Ja sam se u toj gužvi prvi snašao. Ustao sam, prišao Ljupčetu, podigao mu ruku, proglasio ga za pobednika i proglasio takmičenje završenim. Usledio je novi aplauz, nije bilo nijednog glasa protiv.

Šta je Ljupče hteo da kaže ovim vicem, ne znam – nije hteo da objašnjava, a kao što rekoh, nije bio ni mnogo pričljiv. Većina nas je kasnije komentarisala da je Ljupče, gledajući nas kako mlatimo praznu slamu, smislio to na licu mesta, jer smo mu ličili na opančare koji sede i prave opanke.

Inače, za ovaj vic sam i "emotivno" vezan. Bilo je to nekih desetak godina kasnije, negde početkom devedesetih, u vreme dok sam bio direktor "Inexove" firme u Londonu. "Inexova" zato što je bio osnivač, inače prava britanska firma, registrovana po svim tamošnjim propisima, pa je tako morala i da posluje, što moji osnivači iz Beograda nisu baš mnogo poštovali. Plaćali su mi za robu koju sam im isporučivao kad stignu – ovako kao što se i sada kod nas radi, pa su mi tako u vreme događaja o kome pričam

dugovali velike pare – preko milion dolara. I normalno, nisam ni ja tamo mogao da izvršavam svoje obaveze, pa je pretila opasnost da firma bude zatvorena. Englezi ko Englezi, nema kod njih – objektivne okolnosti i slično. Danima sam molio da mi plate to što duguju, oni izmišljaju neke razloge, obećavaju, ali para nema. Kad je stvar postala sasvim kritična, pozovem ja finansijskog direktora "Ineksa" i kažem mu kakva je situacija. "Burazeru", kaže mi on, "da ti iskreno kažem, nema od toga ništa, snalazi se kako znaš i umeš. Imamo neke dospele tranše kredita prema banci, juče smo generalni i ja išli i u Novi Sad, molili da nam to malo odlože, a oni ni da čuju. Posebno je neumoljiv njihov direktor deviznog odeljenja Ljubomir B. Ništa nismo uradili. Blokiraće nas, tako su zapretili! Obustavio sam sva plaćanja, svaki dinar koji pristigne skupljam za otplatu tih kredita."

Završimo mi taj razgovor, razmišljam šta da radim. Ne zna se ko je luđi – oni tamo ili ovi ovde. Odjednom, proleti mi kroz glavu – Ljubomir B., direktor deviznog odeljenja. Da nije to Ljupče? Da, on je u onoj ekipi "Naftagasa" bio predstavnik banke. Prošlo je od tada više od deset godina, mali je porastao, sad je u ozbiljnim godinama, što ne bi to mogao da bude on. I, ideja mi sinu – *Call me please...* zvoni telefon, javlja se sekretarica... "Dobar dan. Ja sam Dragiša Čolić, direktor 'InexProdukta', London. Mogu li da dobijem gospodina Bojkovića." Javlja se čovek u stilu – koji je sad pa ovaj, samo mi je on trebao. Umesto bilo kakvog objašnjenja, ja krenem: "U mom selu ima jedan opančar..." Tu se on malo zbuni, pa pita:

"Čekaj, bre, je l' se mi znamo odnekud? Gile! Je si li to ti?"

"Jesam, burazeru. Muka me naterala da ti se javim..."

"Slušaj", reče mi on na kraju, "reci onim tvojim da ovo radim samo zbog tebe. Što se njih tiče, toliko me zajebavaju oko tih kredita da bih ih najradije već danas blokirao. Neka plate tebi to što ti je najneophodnije. Ne mora baš sve. Ono drugo, koliko preostane od toga što skupe, neka mi plate u roku od nedelju dana, a za ostalo ćemo da vidimo."

ZAPISI IZ SREĆNIJIH VREMENA: Autor knjige Dragiša Čolić

Foto: Marko Rupena

Zahvalim Ljupčetu i odmah zovem finansijskog direktora. "Slušaj, Ismete, dobili ste još nedelju dana roka za to što dugujete banci, ali pod uslovom da meni već danas platiš najmanje..." On ne može da veruje. "Ko ti je to rekao, Ljubomir? Kako si uspeo?"

"Ispričao sam mu jedan vic", kažem mu ja zagonetno. Ko zna šta je u tom momentu pomislio o meni. Verovatno nešto u stilu po kome su se oni međusobno rangirali – u, jebote, ko zna kako je ovaj rangiran, najopasniji su oni koji se prave naivni. U svakom slučaju, pare su stigle, ja sam poplačao tamo ono što mi je bilo najnužnije, spasio firmu, a one u Beogradu spasio blokade. Sve zahvaljujući jednom vicu!

Ljupče, i danas sam ti zbog toga zahvalan. U ime toga, poslaću ti primerak ove knjige sa posvetom!

A kad sam jednom prilikom ispričao ovu zgodu u nekom društvu, ostade priča o opančarima, kojih je u ovoj zemlji premnogo, a o čijim opancima će tek da se priča...

» UDBA I KADRIRANJE

Da se vratim na moj dolazak u "Interexport". Učestvovao sam te godine, kao predavač, u ciklusu opštejugoslovenskog savetovanja o izvođenju investicionih radova u inostranstvu. A "Interexport", koji se u to vreme bavio samo klasičnom trgovinom, bio je odlučio da svoju delatnost proširi i na te poslove, pa je poslao na savetovanje svog čoveka da sve to prati. Jednog dana, kad sam došao u kancelariju, sekretarica mi reče da su me tražili iz kabineta Gojka Tešanovića, generalnog direktora "Interexporta".

Pitam zašto, jer nisam znao nikog od njih, čak ni gde se nalaze. Ona kaže: "Ne znam, nisu rekli, ali su zamolili da se javite. Ostavili su broj telefona." "Ajde zovite ih", kažem.

I javi se muški glas, ko da se znamo sto godina, a nikad se pre toga nismo ni sreli. "Ja sam Gojko Tešanović, generalni direktor 'Interexporta'." Pređe on u razgovoru odmah na ti: "Slušaj da ti rečem (Hercegovac, tako je govorio), pošaljem ja ovog

mog Zorana Kaurina da sluša to što vi tamo pričate na tim vašim savetovanjima, jer nam se nude neki takvi poslovi u Egiptu i Alžiru, a mi to do sada nismo radili i pozovem ja njega juče da ga pitam je l' naučio on tamo nešto. A on mi kaže: 'Gojko, da budem iskren, ne baš mnogo'. Nego, imam ja bolju ideju. Da mi izvrbumo nekog od tih ljudi da pređe kod nas. I da ti pravo rečem, meni se to dopada."

"Dobro", kažem ja, "šta mogu da vam tu pomognem? Recite, znam sve te ljude."

"Šta da mi pomogneš", reče Gojko, "on predlaže tebe!" "Zahvaljujem se, drago mi je da to čujem, ali meni je ovde sasvim lepo i nisam planirao da menjam firmu." Okreni-obrni, ubedi on mene da dođem na razgovor.

Da skratim priču. Dobio sam ponudu koja se ne odbija. "Bićeš u početku", kaže mi Gojko, "direktor pravnog sektora, jer mi je jedino to mesto slobodno, ali ćeš više raditi sa mnom i sa direktorom OOUR-a za Inženjering koji smo upravo za te poslove osnovali." I bi tako – te godine

sam bar desetak puta putovao u Alžir, i u Egipt, a držali su me ko malo vode na dlanu.

Napredovao sam brzo. Nisam ni izgurao taj mandat, a Gojko me je uzeo za svog pomoćnika za poslovnu koordinaciju kompletne ino-mreže.

Tu sam se tek naputovao. Imali smo 36 preduzeća i predstavništava širom sveta. Uspem tokom godine da obiđem jednu polovinu. Ona druga polovina se naljuti. "Bio si ove godine tri puta u Parizu, a kod mene ni jednom", kaže mi Sule, direktor predstavništva u Budimpešti. "Dobro, doći ću za ovaj vikend, preko nedelje ne mogu, nemam vremena." Sa Budimpeštom je bilo lako, ali ko da ide u Bangladeš, Pakistan... a moralo se i tamo.

Potom me je Gojko uzeo za svog zamjenika i, pošto se tada već spremao za penziju, ja sam bio viđen za generalnog direktora.

Međutim, imali smo pored Gojka i predsednika INEX sistema čuvenog Acu Čizmića, bivšeg Krcunovog pomoćnika (Slobodan Penezić Krcun, pomoćnik Leke Rankovića), koji je, po njegovom nalogu, u činu pukovnika Udbe, 1948. godine i osnovao INEX, Rešenjem predsednika Tita, lično. Faksimil tog rešenja stajao je uramljen u holu preduzeća.

Acu Čizmića smo svi zvali gazda, jer je on to suštinski i bio. Bio je dobar i pošten čovek, ali prek. Nikome nije padalo na pamet da mu se suprotstavlja (za neupućene, iste te godine je tako i GENEX osnovan, samo što se njihov gazda zvao Vlada Višnjić).

Pozove mene gazda i kaže mi: "Slušaj, Dragiša, ja pratim tvoj rad i napredovanje i zadovoljan sam tobom, ali neka u narednom mandatu generalni direktor bude Bata Todorović (novi pomoćnik generalnog koji se nedugo pre tog vremena vratio iz Nemačke, sa mesta direktora u Frankfurtu), pa će i on onda u penziju. Ti si još mlad, za tebe ima vremena, a i ko bi drugi potom, osim tebe, to bio."

Nije mi se to dopalo, ne samo zbog mene, već i zbog Bate – bio je sav smotan. Da mu ja nisam pomagao, ne bi se snašao ni na mestu pomoćnika na kome se tada nalazio. Ali, ko sme

gazdi da se suprotstavi! U stvari, bila su tamo dva klana u pitanju. Jedan, pomenuti, na čelu sa Čizmićem, koji je bio jasno policijskog pedigree, i ovaj drugi, na čelu sa Gojkom Tešanovićem, koji je bio "na ti", sa Ikonićem, tadašnjim predsednikom Vlade, i Čkrebićem, predsednikom Skupštine. Mene su primili u "Interexport" ovi drugi, pa sam tako tu i pripadao.

I tako ja, umesto generalnog direktora, postanem promoter Bate Todorovića za to isto mesto. A on, umesto da mi zbog toga bude zahvalan, ubrzo po dolasku na to mesto potpadne pod uticaj onog drugog klana, koji je odlučio da se obračuna ne samo sa mnom, već i sa svim onima koji su važili za Gojkove ljude. Svašta su pokušavali da mi urade, a ja – ljut, nisam propuštao nijednu priliku da ih zabavim, ali ne na štetu firme – dovoljno sam bio svestan da to ne činim, već njih lično i to otvoreno, tako da tada nije bilo lepo ni meni sa njima, ni njima sa mnom, pa me jednog dana Bata Todorović, kao generalni direktor, pozove na razgovor i predloži mi da odem u London i preuzmem mesto direktora tamošnjeg "Interexportovog" preduzeća "Inex Product Ltd". Ja nisam imao ništa protiv, čak sam i sam razmišljao o tome, ali ni tu priliku nisam propustio da ga zabavim, pa sam ga glatko odbio s obrazloženjem da još ne planiram da idem u inostranstvo, jer hoću još malo ovde

da napredujem, što nije značilo ništa drugo do da zauzmem njegovo mesto. On je to tako i shvatio, čak mi je to i rekao, što sam ja spremno i potvrdio.

RASPAD

Međutim, on je izgleda to isuviše ozbiljno shvatio, pa mi je cele sledeće nedelje, svaki dan, ponavljao da bi bilo dobro da to prihvatim, što sam ja na kraju i učinio.

Mnogima se to nije dopadalo. Prijatelji su me upozoravali da ja komercijalu nikad nisam direktno radio, da budem oprezan, jer će ovi iz Beograda nešto da mi nameste, da će me vratiti u zemlju čim ne budem ostvario određene rezultate i sl. Oni

drugi su likovali – gde će on kao pravnik da radi komercijalu, pre će on otud nego tamo.

Otišao sam, imao odlične rezultate, čak mi je bilo ponuđeno – što je u to vreme bilo krajnje neuobičajeno, da ostanem još jedan mandat, što sam i prihvatio. Međutim, bilo je to 1992. godine, sankcije su već bile uvedene, bežanija iz zemlje je već bila počela, pa je na rođendan Nikole Ljubičića, seniora (rekli mi ljudi koji su bili prisutni), doneta odluka da njegov sin Nikola Ljubičić, junior, koga sam ja pre toga vratio iz Londona zbog nekih poslova koji mi se nisu dopadali, a koje je radio sa i danas poznatim Radoslavom Laletom Sekulićem, dođe u London i zameni me, a da se ja vratim (u roku od šest dana!) i preuzmem mesto pomoćnika generalnog direktora. Oterao sam ih sve u pizdu materinu – baš tako sam im rekao, ostao privatno u Londonu dok mi sin ne završi tamo započete studije ekonomije na Londonskom Sitiju, za početak počeo da taksiram, posle sam počeo nešto i samostalno da radim, tako da sam, uz pomoć svega toga i onoga što sam prethodno bio uštedeo, nekako preživio i čim mi je sin diplomirao, vratio se kući – go, bez ičega!

Odlomak iz knjige "O opančarima i opancima" advokata Dragiša Čolića, nekadašnjeg zamenika generalnog direktora u "Interexportu" i direktora "Interexportove" firme "InexProdukt" u Londonu. Skraćnja i oprema teksta su redakcijski.

Levis 5.01

Odelo možda ne čini čoveka, ali će u bliskoj budućnosti činiti štošta što čoveku bude padalo na pamet. Koliko već za nekoliko meseci, sudeći po najavama kompanija Levi Štraus i Gugl. Ova dva giganta (svaki u svom domenu) prošlog petka su najavili da će se za nekih godinu dana na tržištu pojaviti "pametna" džins jakna. Ona će imati utkana vlakna koja "prepoznaju" pokrete koje pravi onaj koji jaknu nosi, a komande će se davati i pomoću posebne manžetne. Sve što je potrebno jeste da se na jaknu priključi mobilni telefon, koji se povezuje kada ga stavite u džep i potom obrađuje informacije koje mu jakna pribavlja.

U reklamama na Levisovom sajtu prikazuje se biciklista koji vozi kroz grad, a jakna ga preko slušalice obaveštava gde treba da skrene, šta mu se nalazi u blizini, pa i ko ga upravo zove na mobilni (šef, a naš delija junački odbija poziv iako njegov šef verovatno zna da je mogao komotno i bezbedno da se javi). Zapravo je ceo projekat Džakuard (Jacquard, udruženi Gugl i Levis) prvenstveno usmeren ka biciklistima budući da su njihovi pokreti limitirani, a pažnja mora da im bude usredsređena na vožnju. Vozač sam određuje koji pokret će pokrenuti određenu komandu, tako što ih predefiniše, a jakna mu omogućuje pristup svim komunikacionim aplikacijama. Inženjeri upozoravaju da pre pranja iz jakne izvadite telefon i skinete manžetne, prva verzija nije vodootporna, izgleda.

Najvažnija promena koju nosiva tehnologija donosi je što isključuje potrebu za gledanje u ekran. Za sada se informacije dobijaju zvučno, preko slušalice, ali nije nemoguće da će u nekim budućim varijantama sama odeća davati neke odgovore. Kao i da će se senzori preneti i na pantalone, suknje, cipele, sa

najrazličitijim mogućnostima za komunikaciju, signalima i upozorenjima, ali to ostavljamo svačijoj mašti na volju. Nekome će ideja kako da prekrštanjem nogu pošalje i-mejl doneti milione.

Nosiva tehnologija deo je trenda da se sve što nas okružuje poveže internetom (Internet of things) s tim da pomenuta jakna pre zamenjuje tastaturu, miša i ekran, nego što šalje neke informacije o sebi. Nema informacija ni da li reaguje na znojenje ili kišu, dim cigareta (ako to na Zapadu još postoji), ali za sada je najavljena samo beta verzija, ko zna šta će se još pro-meniti u narednih godinu dana.

Mnogo je važnije da li nas jakna čuva od prebrze i rizične vožnje. Poput "pametne haube", koju je Gugl takođe najavio za svoja samoupravljačka (samoupravljajuća) vozila. Plan je da se hauba prekrije materijalom sposobnim da "prilepi" osobu s kojom se automobil sudario sprečavajući je tako da padne pod točkove.

Ili svetla za bicikl, kad smo već kod biciklista, koje je napravila kompanija Si sens (See Sense). Ovo svetlo, krcato elektronikom i senzorima, skenira okolinu kojom vozite i pojačava svetlosni signal kada se nađete na raskrsnici, da vas bolje obeleži. Za slučaj da padnete, svetlo šalje poruku gde se nalazite (GPS) i doziva pomoć. Ali najzanimljivije je što svetlo registruje truckanja tokom vožnje, upoređuje sa prethodnim iskustvom na istom mestu i obaveštava koga treba da je neka ulica u lošem stanju ili da bi na njoj uskoro mogla da nastane rupa. Sve to radi komunicirajući sa vašim mobilnim telefonom koji se, naravno, nalazi u pametnoj jakni.

Uživajte u vožnji dok ovi dodaci, kojima cene još nisu obznanjene, ne postanu obavezni.

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo). Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Putnik

Pre nekoliko godina pronašla sam svoje stare sveske za srpski jezik. Piše tu svašta – kako nam u Gorici i prodavnici Subotičke mlekaru u prizemlju naše višespratnice čuvaju mleko jer je nestašica. Daju nam ga krijući, u tankim platnenim cegerima. Slika mi je i dan-danas kristalno čista – kada ga uzmem, prislonim ga uz sebe da ga lakše ponesem. Hladno je i vlažno. Ponekad procuri, a onda trčim do stana da ne iska-

pa iz kese. Ako mi mama kaže da ga pričuvam dok ne prokuva, stražarim pored njega i ne smem da se pomerim – za svaki slučaj. U svesci za treći razred našla sam i svoj sastav na temu “Zašto volim svoju otadžbinu”, gde ispoljavam nalet patriotizma, a onda, naizgled nepovezano i ničim izazvana, pišem i o rođacima u Sarajevu kojima šaljem konzerve ananasa i ci-

garete sakrivene u kutiju za cedevitu. Crvenom hemijskom, uz ispravljene greške i znak pitanja pored dela o rođacima, učiteljica ipak ostavlja komentar: “Tvoja otadžbina je srećna što ima devojčicu kao što si ti.” Sećam se da mi je bilo drago što je to napisala, ali da ipak nisam nikome pokazala.

I usred svega toga, nalazi se sastav o “jednom lepom doživljaju iz mog života”. Naravno, moje prvo putovanje u inostranstvo, preko granice, negde u svet, u Atinu. Bila sam zadivljena što ima vozova u kojima postoje prave sobe, sve sa krevetima i lavaboima. Sećam se Pirejske luke i vrelog vetra. Bilo je toliko toplo da smo trčali bosi po atinskom parku, zatim sedeli kao omađijani pored jezerceta i posmatrali one velike crveno-bele ribe koje sam posle sretala čak i u aerodromskim fontanama. Ali tada je sve bilo – prvi put. U prodavnici Barbika čitav zid bio je prekriven kutijama, od dna do vrha, i ja sam morala da skačem uvis da bih videla one koje su stajale nešto više. Sećam se i da me je bilo sramota što se tako ponašam. Ali sam skakala i dalje. Za rođendan, koji smo proslavili tamo, dobila sam plavu sirenu, uspevši da nagovorim moje da mi je daju pre pravog datuma. Tog osmog novembra sam se probudila, zaboravivši da mi je u stvari rođendan. Nije bilo više ni bitno – poklon sam već imala, atinsko sunce

je preplavilo sobu, nije mi se jela torta i, jednostavno, sve je bilo drugačije nego svih tih godina – sve je bilo u redu.

Putovanja su za mene bila i ostala magija koja čini da, ako si prestao, makar na neko vreme ponovo počneš da dišeš. Imaju Nemci tu lepu reč *Fernweh*, nešto poput bola, čežnje za dalekim, nešto kao obrnuta nostalgija. Mene to hvata često. Volim onaj osećaj kada upijaš sve oko sebe, gledaš život

koji se odvija na nekom drugom delu sveta, a jednako ti je blizak kao da se nalazi u najbližem komšiluku. I onda se sve one priče o tome kako se ljudi razlikuju, kako su jedni bolji ili gori od drugih, kako su ovakvi ili onakvi, rasprše poput cveta maslačka.

Baš 2014, po drugi put sam otišla u Atinu. Moj dečko i ja ušli smo u autobus, usred noći, za koji nismo baš bili sigurni

Foto: M. Milenković

kuda ide. Pokazali smo vozaču adresu, pitao nas je odakle smo i rekao nam da sednemo. Prošla je i poslednja stanica, ali nam vozač i dalje pokazuje da sedimo. A onda nas vozi još nekoliko kilometara do našeg hotela, ceo autobus ide po gradu samo za nas, i zaustavlja se tačno ispred ulaza u hotel. Vozač nije znao da će me sutra ujutru moj dečko, a danas muž, pitati da mu postanem žena i da ćemo ga pominjati još mnogo puta. Kao u nekom odviše romantičnom holivudskom filmu koji ne bih gledala.

Putujemo koliko možemo. Idemo na konferencije. Posećujemo zajedničke prijatelje po Evropi koji su otišli iz Srbije. Ima ih mnogo, a čini mi se da će ih biti i više. Od Kine, preko Australije, do Amerike.

Ima još jedna važna stvar kada je reč o putovanjima. Platon, da li u *Zakonima* ili *Državi*, kaže da bi trebalo građanima one zamišljene, njemu idealne države, zabraniti da putuju. Jer ako putuju, upoređivaće. A ako upoređuju, shvatiće da nije kod kuće sve onako dobro kako im pričaju, pa će se pobuniti. Ali naučili smo kroz istoriju da se valja na vreme i buniti. Jer kada postane kasno, onda se ne računa hvatanje za glavu i čuđenje kako je moglo to da se dogodi.

JELENA JORGAČEVIĆ

Прича о владару који је постао светац

Да би остварио сан о слободној српској
држави, морао је да прође кроз
огањ, блато и крв.

MAGDALENA BLAGOJEVIĆ
2 godine čeka na

NAJVAŽNIJI
POZIV U
ŽIVOTU.

6. JUN 2016.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec